

Mjetet e fituara nga shfrytëzimi i objekteve sportive dhe dhënia me qira me rëndësi lokale në pronësi të komunave, komunave në qytetin e Shkupit dhe qytetit të Shkupit janë të hyra të komunave, komunave në qytetin e Shkupit dhe qytetit të Shkupit.

Mjetet nga paragrafi 3 i këtij neni shfrytëzohen për mirëmbajtje rrjedhëse dhe investuese të objekteve sportive dhe përparim dhe zhvillim të sportit në pajtim me Programin për mirëmbajtje rrjedhëse dhe investuese të objekteve sportive dhe përparim dhe zhvillim të sportit.

Programin nga paragrafi 2 i këtij neni, organi i administratës shtetërore kompetent për punët nga sfera e sportit e miraton në tremujorin e fundit të vitit rrjedhës për vitin e ardhshëm.

Programin nga paragrafi 4 i këtij neni, këshilli i komunës, këshilli e komunave në qytetin e Shkupit përkatësisht këshilli i qytetit të Shkupit, e miraton në tremujorin e fundit të vitit rrjedhës për vitin e ardhshëm."

Neni 11

Neni 67 shlyhet.

Neni 12

Pas nenit 73-a shtohet titull i ri dhe nen i ri 73-b, si vijojnë:

"Rrënimi, ridedikimi ose tjetërsimi kundërligjor i objekteve sportive

Neni 73-b

Ai që në kundërshtim me ligjin do të rrënojë, ridedikojë për veprimtari tjetër përveç veprimtarisë sportive ose tjetërsojë personave të tretë objektet sportive në pronësi të Republikës së Maqedonisë, në pronësi të komunave, komunave në qytetin e Shkupit dhe qytetit të Shkupit, do të dënohet me burg prej një deri tri vite."

DISPOZITA KALIMTARE DHE TË FUNDIT

Neni 13

Dispozitat nënligjore të nenit 63 paragrafët 2 dhe 3 të këtij ligji do të miratohen më së voni deri në ditën e fillimit të zbatimit të këtij ligji.

Neni 14

Me ditën e fillimit të zbatimit të këtij ligji, objektet sportive me rëndësi lokale në pronësi të Republikës së Maqedonisë, barten në pronësi të komunave, komunave të qytetit të Shkupit dhe Qytetit të Shkupit në pajtim me dispozitat e këtij ligji.

Qeveria e Republikës së Maqedonisë miraton vendim për bartjen e të drejtës së pronësisë së objekteve sportive të klasifikuara me rëndësi lokale komunave, komunave të qytetit të Shkupit dhe Qytetit të Shkupit, në pajtim me Dekretin nga neni 63 paragrafi 2 të këtij ligji.

Me ditën e fillimit të zbatimit të këtij ligji, pajisja, arkivi dhe mjetet tjera për punë si dhe të punësuarit në drejtorinë e Ndërmarrjes Publike për Ekonomizim me Objekte Sportive në Pronësi të Republikës së Maqedonisë dhe të punësuarit që i kanë kryer detyrat e punës të lidhura me objektet sportive me rëndësi nacionale në pronësi të Republikës së Maqedonisë, merren në organin e administratës shtetërore kompetent për punët nga sfera e sportit.

Me ditën e fillimit të zbatimit të këtij ligji, pajisja, arkivi dhe mjetet tjera për punë si dhe të punësuarit që i kanë kryer detyrat e punës lidhur me objektet sportive me rëndësi lokale merren në komunën përkatëse në të cilën bartet e drejta e pronësisë së objektit sportiv ku të punësuarit në mënyrë të drejtpërdrejtë i kanë kryer detyrat e punës.

Me ditën e fillimit të zbatimit të këtij ligji, të gjitha të drejtat dhe obligimet lidhur me objektet sportive me rëndësi lokale në pronësi të Republikës së Maqedonisë, si dhe të drejtat dhe obligimet lidhur me ndërmarrjen publike për ekonomizim me objektet sportive në pronësi të Republikës së Maqedonisë, i merr organi i administratës shtetërore kompetent për punët nga sfera e sportit.

Me ditën e fillimit të zbatimit të këtij ligji, të gjitha të drejtat dhe obligimet lidhur me objektet sportive në nivel lokal, i merr komuna përkatëse në të cilën është bartur e drejta e pronësisë së objektit sportiv në nivel lokal.

Neni 15

Me ditën e fillimit të zbatimit të këtij ligji shfuqizohet Vendimi për themelimin e Ndërmarrjes Publike për Ekonomizim me Objekte Sportive në Pronësi të Republikës së Maqedonisë ("Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë" numër 8/2000).

Neni 16

Autorizohet Komisioni Juridik Ligjvënës i kuvendit të Republikës së Maqedonisë që të përcaktojë tekst të spastruar të Ligjit për sport.

Neni 17

Ky ligj hyn në fuqi ditën e tetë nga dita e botimit në "Gazetën Zyrtare të Republikës së Maqedonisë", e do të fillojë të zbatohet nga 1 qershori 2014.

3539.

Врз основа на членот 75 ставови 1 и 2 од Уставот на Република Македонија, претседателот на Република Македонија и претседателот на Собранието на Република Македонија издаваат

**У К А З
ЗА ПРОГЛАСУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА ПРАВДА ЗА ДЕЦАТА**

Се прогласува Законот за правда за децата, што Собранието на Република Македонија го донесе на седницата одржана на 24 октомври 2013 година.

Бр. 07 – 4101/1
24 октомври 2013 година
Скопје

Претседател
на Република Македонија,
Горге Иванов, с.р.

Претседател
на Собранието на Република
Македонија,
Трајко Вељаноски, с.р.

**ЗАКОН
ЗА ПРАВДА ЗА ДЕЦАТА**

**Прв дел
ОПШТИ ОДРЕДБИ**

**Глава прва
Содржина, цели и основни начела**

1. Содржина на Законот

Член 1

(1) Со овој закон се уредува постапувањето со децата во ризик и децата сторители на дејствија што со закон се предвидени како кривични дела и прекршоци, се определуваат условите за примена на мерки на помош, грижа и заштита, на воспитни и алтернативни мерки и за казнување на децата и помладите полнолетни лица, положбата, улогата и надлежноста на органите што учествуваат во постапувањето со децата и извршувањето на воспитните и алтернативните мерки и казни.

(2) Со овој закон се уредуваат мерките за заштита на децата жртви на дејствија, кои со закон се предвидени како кривични дела и на децата сведоци и мерките за превенција на детско престапништво.

2. Цели на Законот

Член 2

Целите на Законот и на неговата примена се остварување на приоритетен интерес и заштита на децата од криминал, насилство и од кој било облик на загрозување на нивните слободи и права и нивниот правилен развој, заштита на децата сторители на дејствија кои со закон се предвидени како кривични дела и прекршоци и од поврат на такви дела, нивна социјализација, воспитување и превоспитување, помош и грижа за децата и заштита во постапката пред судот и другите органи на нивните слободи и права загарантирани со Уставот на Република Македонија, со Конвенцијата за правата на детето и со другите меѓународни договори за положбата на децата, ратификувани согласно со Уставот на Република Македонија.

3. Основни начела

Член 3

(1) Во постапка со дете службен јазик е македонскиот јазик и неговото кирилско писмо.

(2) Одредбите од Законот за употреба на јазикот што го зборуваат најмалку 20% од граѓаните во Република Македонија и во единиците на локалната самоуправа соодветно се применуваат во постапка со дете.

(3) Дете - странски државјанин лишено од слобода или притворено, поднесоците во постапката може да ги поднесе на свој јазик, а во други случаи под услови на реципроцитет.

Член 4

(1) Детето има право да биде информирано од сите институции кои доаѓат во допир со него, за неговите права кои вклучуваат должности и одговорности пропишани со Конвенцијата за правата на детето и другите меѓународни документи за правата на децата, со овој закон и со други закони.

(2) Детето има право да биде испитано и сослушано и подучено за правата во таа постапка и за самата постапка.

(3) Во секоја судска и вонсудска постапка во која учествува, детето има право активно да учествува во носењето на одлуки во неговиот живот и да даде свое мислење.

Член 5

На дете над 14 години не може да му биде изречена санкција за дејствие кое пред да е сторено не било предвидено со закон како кривично дело или прекршок и за кое не била утврдена санкција со закон или со ратификуван меѓународен договор.

Член 6

(1) Децата жртви на дејствија кои со закон се предвидени како кривични дела ги имаат истите права што ги имаат и полнолетните лица жртви пред, за време и по завршувањето на кривичната постапка, како и посебните права признати со Конвенцијата за правата на детето и другите ратификувани меѓународни договори.

(2) Децата жртви на дејствија кои со закон се предвидени како кривични дела и децата сведоци уживаат засилена заштита и поддршка од сите институции, органи и поединци во системот на правда за децата, со цел да се намалат негативните последици врз нив од кривичното дело и да се спречи негативното влијание

на постапувањето на институциите врз правилниот развој на детето и да се поттикнат да побараат заштита пред надлежен суд.

Член 7

(1) На дете над 14 години во неформалното постапување на надлежните органи и служби, како и во судската постапка, му се гарантираат истите права што ги имаат полнолетните лица обвинети во кривичната, односно прекршочната постапка, како и посебните права признати со Конвенцијата за правата на детето и другите ратификувани меѓународни договори, во сите фази на постапката и во изрекувањето и извршувањето на која било санкција или мерка предвидена со овој закон.

(2) Не може да се смета дека детето е во судир со закон додека тоа не се утврди со правосилна судска одлука.

(3) При постапувањето на судот и на другите институции во примената на одредбите од овој закон, најважна цел им е остварувањето на најдобрите интереси за детето.

Член 8

(1) Судот и другите институции во примената на овој закон ги почитуваат и обезбедуваат правата на детето без никаква дискриминација, без оглед на полот, расата, бојата на кожата, родот, припадноста на маргинализирана група, етничката припадност, јазикот, државјанството, социјалното потекло, религијата или верското уверување, други видови на уверувања, образованието, политичката припадност, личниот или општествениот статус, менталната и телесната попреченост, возраста, семејната или брачната состојба, имотниот статусот, здравствената состојба или кој било друг основ кој е предвиден со закон или со ратификуван меѓународен договор, на родителите/или/от, односно старателите/или/от или на членовите на семејството на детето.

(2) Судот и другите институции при примената на овој закон ги преземаат сите потребни мерки за обезбедување заштита на детето од сите видови на дискриминација или санкција или други ограничувања на правата врз основите предвидени во ставот (1) на овој член.

Член 9

(1) Ниту едно дете не смее да биде изложено на мачење или други свирепи нечовечки или понижувачки постапки или санкции.

(2) Детето секогаш има право на засилена заштита од мачење или други свирепи нечовечки или понижувачки постапки или санкции.

Член 10

Лишување на дете од слобода се применува само како последно средство во постапката и само под услови и во траење определени со овој закон.

Член 11

Скоје постапување на судот и на другите институции со дете во примената на одредбите од овој закон треба да трае и да биде завршено во разумен рок, што нема да му штети на неговите интереси.

Член 12

Детето, односно неговиот законски застапник, има право да биде информирано за текот на постапувањето и на правото на поплака и претставка за заштита на правата пред Народниот правобранител и други органи и институции кои имат надлежност да се грижат за правата на детето.

Член 13

Примената на мерките и санкциите утврдени со овој закон и постапувањето со дете подредени се во негов интерес за заштита, воспитување, превоспитување и правилен развој.

Член 14

(1) Постапувањето на судот и другите институции при примената и извршувањето на санкциите и другите права само во мера што одговара на достигнатиот степен на развој на неговата личност и на неговата потреба за отстранување на состојбите што влијаат тој да врши дејствија што со закон се предвидени како кривични дела или прекршоци.

(2) При примената на мерките и санкциите во постапките утврдени со овој закон на дете над 14 години можат да му бидат одземени или ограничени определени права само во мера што одговара на достигнатиот степен на развој на неговата личност и на неговата потреба за отстранување на состојбите што влијаат тој да врши дејствија што со закон се предвидени како кривични дела или прекршоци.

Член 15

При одлучувањето за примена на мерките и санкциите утврдени со овој закон, секогаш им се дава предност на превентивните, заштитните и воспитните мерки.

Член 16

Мерката или санкцијата што му се изрекува на дете над 14 години треба да одговара на неговата личност, тежината на дејствието што со закон е предвидено како кривично дело или прекршок и неговите последици, потребата од негово воспитување, превоспитување, образование и развој, заради обезбедување и заштита на интересот што е најповолен за детето.

Член 17

(1) За дејствие на дете над 14 години кое со закон е предвидено како кривично дело или прекршок, надлежните органи и институции по правило не поведуваат судска постапка за да се избегне штетното влијание врз детето.

(2) Судска постапка по правило се поведува само во случаите предвидени како кривично дело со овој закон, ако детето над 14 години сторило дејствие кое е предвидено како кривично дело за кое се изрекува казна затвор од три години или потешка казна, или во случај кога целта на мерките или на санкциите утврдени со овој закон не може да се постигне без таква постапка.

Член 18

(1) Постапката спрема дете ја води и санкциите утврдени со овој закон ги изрекува само надлежен суд.

(2) Други мерки предвидени со овој закон можат да изрекуваат и други специјализирани органи.

4. Значење на поимите и изразите

Член 19

Одделни поими употребени во овој закон го имаат следново значење:

- **дете** е секое лице на возраст до 18 години,

- **дете во ризик** е секое дете кое наполнило седум, а не наполнило 18 години со телесна попреченост или пречки во менталниот развој, жртва на насилство, воспитно и социјално запуштено, кое се наоѓа во таква

состојба во која е отежнато или е оневозможено остварувањето на воспитната функција на родителите/или/от, односно старателите/или/от, кое не е вклучено во системот на образованието и воспитувањето, вовлечено во питање, скитање или проституција, кое употребува дроги и други психотропни супстанции и прекурзори или алкохол, а кое поради ваквите состојби е или може да дојде во допир со закон како жртва или како сведок на дејствие кое со закон е предвидено како прекршок или дејствие кое со закон е предвидено како кривично дело,

- **дете во ризик до 14 години** е секое дете кое во времето на извршување на дејствието со закон предвидено како кривично дело за кое е утврдена парична казна или затвор над три години или дејствие со закон предвидено како прекршок наполнило седум, а не наполнило 14 години,

- **дете во ризик од 14 до 18 години** е секое дете кое во времето на извршување на дејствието со закон предвидено како кривично дело за кое е утврдена парична казна или затвор до три години или дејствие со закон предвидено како прекршок наполнило 14, а не наполнило 18 години,

- **дете во судир со закон од 14 до 16 години** е секое дете кое во времето на извршување на дејствието со закон предвидено како кривично дело за кое е утврдена казна затвор над три години наполнило 14, а не наполнило 16 години,

- **дете во судир со закон над 16 години** е секое дете кое во времето на извршување на дејствието со закон предвидено како кривично дело за кое е утврдена казна затвор над три години наполнило 16 години, а не наполнило 18 години,

- **дете жртва е секое дете на возраст до 18 години** кое претрпело штета, вклучувајќи физичка или ментална повреда, емотивно страдање, материјална загуба или друга повреда или загрозување на правата и интересите како последица на сторено дејствие со закон предвидено како кривично дело,

- **помладо полнолетно лице** е лице кое во времето на пресудување за дејствие со закон предвидено како кривично дело наполнило 18, а не наполнило 21 година,

- **мерки** се мерки на помош и заштита определени со закон кои не се состојат во одземање и ограничување на слободите и правата на децата поради сторено дејствие со закон предвидено како кривично дело или прекршок или состојба на ризик, кои спрема детето, родителите/или/от, односно старателите/или/от може да ги примени суд или други органи определени со овој закон,

- **санкција** е правна последица на дејствие со закон предвидено како кривично дело и прекршок, која се состои во помош и заштита или ограничување или одземање на определени слободи и права на дете од 14 до 18 години поради дејствие предвидено со закон како кривично дело или прекршокот, што ја изрекува суд во постапка определена со овој закон,

- **надлежен суд** е судија за деца и совет за деца,

- **други специјализирани органи** се центрите за социјална работа, јавното обвинителство, Министерството за внатрешни работи и установите за извршување на санкции за деца и

- **семејство** се родителите/или/от, односно старателите/или/от на детето, полнолетните роднини по крв во права линија, брат или сестра, брачниот другар, како и други полнолетни лица со кои детето живее во заедничко домаќинство.

Втор дел ПОСТАПУВАЊЕ СО ДЕЦА

Глава втора Мерки на помош и заштита

1. Исклучување на санкциите предвидени со овој закон

Член 20

Спрема дете кое во време на извршување на дејствието, кое со закон е предвидено како кривично дело или прекршок, не наполнило 14 години, не може да се примени санкција утврдена со овој закон.

Член 21

Спрема дете во ризик до 14 години и дете во ризик над 14 години се применуваат со закон предвидените мерки на помош и заштита, кои се од најдобар интерес за детето и неговото воспитување и развој.

Член 22

(1) Спрема дете во ризик до 14 години и дете во ризик над 14 години се применуваат мерки на помош и заштита само кога центарот за социјална работа ќе оцени дека состојбата на ризик се одразува врз развојот на личноста на детето и неговото правилно воспитување.

(2) Мерките од ставот (1) на овој член може да се применуваат и спрема родителите/или/от, односно старателите/или/от доколку го занемариле или злоупотребиле вршењето на своите права или должности во однос на заштитата на личноста, правата и интересите на детето.

Член 23

Мерките на помош и заштита се мерки утврдени со закон во областа на образованието, во здравствената, социјалната, семејната и во други облици на заштита.

2. Постапување со дете во ризик

Член 24

(1) За дејствие на дете во ризик до 14 години, кое со закон е предвидено како кривично дело, за кое е утврдена казна затвор над три години, како и кога во извршувањето на делото учествувале и други лица за кои може да се води постапка пред суд и за дејствие на дете во ризик над 14 години, кое со закон е предвидено како кривично дело за кое е утврдена казна затвор до три години или парична казна, Министерството за внатрешни работи доставува известување до центарот за социјални работи (во натамошниот текст: центарот) и до надлежниот јавен обвинител. За други состојби на ризик Министерството за внатрешни работи, училиштето или друга институција во која детето е згрижено, како и неговите родители/или/от, односно старателите/или/от на детето го известуваат центарот.

(2) Министерството за внатрешни работи го известува центарот со писмено известување кое содржи лични податоци за детето и неговите родители/или/от, односно старателите/или/от, стореното дејствие и околностите под кои е сторено. Во итни случаи, известувањето може да биде и по телефон, а дополнително се доставува писмено известување.

(3) Центарот постапува по известувањата од Министерството за внатрешни работи, од јавното обвинителство, од училиштето или од друга институција во која детето е згрижено и во која се воспитува од родителите/или/от, односно старателите/или/от, детето, оштетениот и од друго лице.

(4) Центарот, Министерството за внатрешни работи и училиштето или друга институција во којашто детето е згрижено, се должни заемно да се известуваат за однесувањето на детето, како и за сите други околности што според закон се сметаат за состојба во ризик.

(5) Центарот може да го констатира постоењето на состојба на ризик и врз основа на сопствени сознанија.

(6) Примените известувања од ставот (2) на овој член се регистрираат во регистар за примени известувања за деца во ризик што се води во центарот. Во регистарот се внесуваат податоци добиени со известувања од Министерството за внатрешни работи, Јавното обвинителство, училиштето или од друга институција во која детето е згрижено и се воспитува, како и од неговите родители/или/от, односно старатели/или/от, детето, оштетениот и од друго лице се чуваат како тајна согласно со прописите кои се однесуваат на класифицираните информации и заштитата на личните податоци.

(7) Формата и содржината на регистарот за примени известувања за деца во ризик, како и начинот за неговото водење, ги пропишува министерот за труд и социјална политика.

Член 25

(1) Во рок не подолг од 15 дена од приемот на известувањето или друго сознание, а во случаите кога постои загрозеност на личноста, правата и интересите на детето, не подолго од 36 часа, центарот го повикува на разговор детето во ризик, неговите родители/или/от, односно старатели/или/от и покренува постапка од доверлив карактер за утврдување на фактичките околности на конкретниот настан или состојбата на ризик. Ако и покрај уредната достава разговорот не може да се изврши поради отсуство на детето и неговите родители/или/от, односно старатели/или/от, центарот го известува надлежниот јавен обвинител и Министерството за внатрешни работи заради натамошно постапување.

(2) Разговорот го води претставник на стручен тим или стручен тим составен од педагог, социјален работник, психолог и дипломиран правник, во посебни простории. Стандардите за уредување на посебните простории ги пропишува министерот за труд и социјална политика.

(3) Во случаите кога дејствието на дете во ризик до 14 години со закон е предвидено како кривично дело за кое е утврдена казна затвор од најмалку пет години или кога постои загрозеност на личноста, правата и интересите на детето, задолжително на разговорот присуствува адвокат кој ги заштитува правата и интересите на детето.

(4) Присуството на адвокат е задолжително и во случаите кога јавниот обвинител предлага мерки за дете во ризик над 14 години за дејствие кое со закон е предвидено како кривично дело за кое е утврдена казна затвор до три години, ако според процена на центарот постои загрозеност на личноста, правата и интересите на детето, и ако во стручниот тим не учествува правник.

(5) Во случаите од ставовите (3) и (4) на овој член родителите/или/от, односно старателите/или/от го избираат адвокатот, а доколку тоа не го сторат, центарот го определува адвокатот по службена должност од листата составена од Адвокатската комора на Република Македонија.

(6) Трошоците за адвокатот ги снесат родителите/или/от, односно старателите/или/от на детето, а во случаи кога не се во состојба да ги платат, тие паѓаат на товар на Буџетот на Република Македонија и се исплатуваат согласно со одредбите од Законот за бесплатна правна помош.

(7) Се смета дека родителите/или/от, односно старателите/или/от не се во состојба да ги платат трошоците за адвокат ако остварува вкупни месечни приходи помали од просечната нето месечна плата на Република Македонија исплатена во претходниот месец, за што треба да достави потврда издадена од надлежен орган, односно организација за вкупните месечни приходи до центарот најдоцна во рок од пет работни дена од денот на добиеното известување за потребната документација. Ако родителите/или/от, односно старателите/или/от не достават таква потврда ќе се смета дека се во состојба да ги платат трошоците на адвокатот.

(8) Наградата на адвокатот за дадена правна помош се пресметува во висина на едно застапување по секој предмет, усогласено со Тарифата за награда на Адвокатската комора на Република Македонија.

(9) Центарот врши проверка на доставениот трошковник од адвокатот и за исплата го доставува до Министерството за правда.

Член 26

(1) Адвокатот е должен да даде правно мислење за случајот во писмена форма во рок од седум дена од разговорот со стручниот тим.

(2) Правното мислење од ставот (1) на овој член треба да ги содржи особено описот на дејствието, предвидено како кривично дело, фактичките и правните елементи на случајот.

(3) Ако стручниот тим не го прифати правното мислење на адвокатот или адвокатот не го даде правното мислење во рокот од ставот (1) на овој член, или ако се работи за дете во ризик над 14 години, центарот е должен во рок од седум дена да го извести надлежниот судија за деца кој е должен да донесе одлука за неговото натамошно постапување во рок од седум дена.

(4) Во случај адвокатот да не го даде правното мислење во предвидениот рок од ставот (1) на овој член, судот за тоа ќе ја извести Адвокатската комора на Република Македонија.

(5) Одлуката на судијата за деца дека нема место за натамошно постапување на центарот не е пречка, при утврдување на нови околности во врска со друго дејствие кое со закон е предвидено како кривично дело или прекршок или состојба на ризик, тој да продолжи со примена на мерки на помош и заштита на детето согласно со членот 23 од овој закон.

Член 27

(1) Врз основа на прибраните известувања и други податоци со кои располага центарот, како и спроведениот разговор со родителите/или/от, односно старателите/или/от и детето во ризик, стручниот тим од членот 25 став (2) од овој закон, во рок од 30 дена изготвува план со мерки и активности за индивидуална работа со детето и родителите/или/от, односно старателите/или/от (во натамошниот текст: план) и тој план го спроведува. Стручниот тим од центарот го спроведува планот на начин и со динамика на преземање на мерките, утврдени во планот. Во изготвувањето и спроведувањето на планот учествуваат и други специјализирани органи или лица.

(2) Во случај на итност, центарот презема мерки на помош и заштита на детето во ризик согласно со Законот за социјалната заштита и Законот за семејството, пред да започне со изготвувањето на планот.

Член 28

(1) Најдолго во рок од десет дена по донесувањето на планот, стручниот тим од членот 25 став (2) од овој закон разговара по вторпат со родителите/или/от, односно старателите/или/от со кои живее детето во ризик со цел за непосредно да се увери дали родите-

лите/или/от, односно старателите/или/от можат да водат грижа за него и дали можат да бидат отстранети причините за неговото однесување и состојбата на ризик.

(2) Стручниот тим ги запознаваат родителите/или/от, односно старателите/или/от со планот, заради негово активно учество во спроведувањето на мерките на помош и заштита и истовремено ги предупредува за натамошните последици од несоработувањето со центарот. Стручниот тим се состанува со родителите/или/от, односно со старателите/или/от најмалку еднаш месечно.

(3) Измени на планот се вршат во согласност со успехот на преземените мерки или новите околности. Мерките на помош и заштита можат да траат до наполнувањето на 18 години на детето.

(4) Надзор над спроведувањето на планот врши Заводот за социјални дејности.

Член 29

(1) Ако родителите/или/от, односно старателите/или/от не го спроведуваат планот на центарот, во случај кога се работи за дете во ризик над 14 години, а центарот и по сите обиди не успее да го спроведе, во рок од седум дена од утврдувањето на таквата околност, го известува надлежниот судија за деца кој во рок од три дена донесува одлука за примена на мерките содржани во планот, со определени упатства за центарот.

(2) Одлуката од ставот (1) на овој член судијата за деца може да ја донесе и по предлог на адвокатот на детето во ризик, на неговите родители/или/от, односно старатели/или/от.

(3) Ако родителите/или/от, односно старателите/или/от не постапат според одлуката на судот, судот ќе го извести јавниот обвинител за натамошно постапување.

(4) Ако не е можна примена на мерките содржани во планот на центарот поради достапност до детето и до неговите родители/или/от, односно старатели/или/от, центарот го известува јавниот обвинител и Министерството за внатрешни работи.

(5) Постапката пред јавниот обвинител ќе продолжи кога ќе престанат околностите од ставот (4) на овој член.

Член 30

(1) Ако со дејствието, кое со закон е предвидено како кривично дело или прекршок, детето во ризик прибавило имотна корист или предизвикало штета на друг, центарот посредува меѓу детето во ризик и неговите родители/или/от, односно старатели/или/от и оштетениот заради заемно помирување и ветување дека нема да се повтори делото и за враќање на имотната корист или надоместување на предизвиканата штета.

(2) Постапката на посредување може да трае најдолго 30 дена по донесувањето на одлуката за поведување на постапка за посредување. За согласноста се составува спогодба што има значење на вонсудско порамнување.

(3) Ако посредувањето остане без успех, оштетениот може во рок од 30 дена откако е констатиран неуспехот на посредувањето, да поднесе предлог за поведување на постапка за конфискација на имотот и имотната корист од лицето врз кое е пренесен имотот или имотната корист или имотноправното барање за надоместување на штетата.

Член 31

(1) За примената на мерките на помош и заштита, центарот води интерна евиденција, а податоците од сите центри се доставуваат до Регистарот за примена на мерките на помош и заштита, кој го води Министерството за труд и социјална политика.

(2) Формата, содржината и начинот на водењето на Регистарот за примена на мерките на помош и заштита ги пропишува министерот за труд и социјална политика.

(3) По пополнувањето на 18 годишна возраст на детето податоците од евиденциите на центрите и од Регистарот на Министерството за труд и социјална политика се уништуваат.

(4) Степенот на класификација на податоците за примена на мерките на помош и заштита се определува во согласност со прописите кои се однесуваат на класифицираните информации.

Член 32

(1) Заради примена на мерките спрема дете во ризик и вршењето на други надлежности определени со овој закон, во центрите се формираат специјализирани одделенија или стручни тимови за деца.

(2) Членовите на специјализираните одделенија или стручните тимови за деца од ставот (1) на овој член, присуствуваат на специјализирана обука за детско престапништво од најмалку пет дена во текот на годината во земјата или во странство.

Трет дел САНКЦИИ ЗА КРИВИЧНИ ДЕЛА И ПРЕКРШОЦИ

Глава трета Општи правила за санкциите што им се изрекуваат на деца

1. Важење на одредбите за дејствија кои со закон е предвидени како кривични дела и прекршоци

Член 33

(1) За дејствие, кое со закон е предвидено како кривично дело или прекршок, сторено од деца соодветно се применуваат одредбите од Кривичниот законик, како и одредбите од Законот за прекршоците и други закони во кои се пропишани дејствија кои со закон е предвидени како прекршоци.

(2) Посебните одредби што важат за децата сторители на кривични дела се применуваат под условите предвидени во одредбите од оваа глава и врз полнолетни лица кога им се суди за дејствија кои со закон се предвидени како кривични дела што ги сториле како деца, а по исклучок и врз лица кои сториле кривично дело како помлади полнолетници.

2. Санкции спрема деца и нивната цел

Член 34

(1) На дете од 14 до 16 годишна возраст за дејствие кое со закон е предвидено како кривично дело можат да му се изречат само воспитни мерки.

(2) На дете од 16 до 18 годишна возраст за дејствие кое со закон е предвидено како кривично дело можат да му се изречат воспитни мерки, а по исклучок може да му се изрече казна или алтернативна мерка.

(3) Дете од 16 до 18 годишна возраст може да биде ослободено од казна под општите услови определени со Кривичниот законик.

(4) На дете за дејствие кое со закон е предвидено како прекршок може да му се изречат прекршочни санкции определени со овој закон.

(5) На дете му се изрекуваат мерки на безбедност под условите определени со Кривичниот законик и со овој закон.

(6) Конфискација на имот и имотна корист и предмети прибавени со дејствија кои со закон се предвидени како кривични дела и прекршоци на деца се врши согласно со општите услови утврдени во Кривичниот законик.

Член 35

Целта на воспитните мерки, казните, алтернативните мерки и на прекршочните санкции е преку давање заштита и помош на децата со вршење надзор над нив, со нивно стручно оспособување и со развивање на нивната лична одговорност да се обезбеди нивно воспитување, превоспитување и правилен развој.

Член 36

(1) Санкцијата што му се изрекува на детето треба да одговара на неговата личност, тежината на дејствието кое со закон е предвидено како кривично дело или прекршок и неговите последици, потребата од неговото воспитување, превоспитување, образование и развој, заради обезбедување и заштита на најнеопходниот интерес за детето.

(2) Кога се исполнети законските услови, надлежниот суд изрекува казна само ако не е оправдано изрекување на воспитна или алтернативна мерка.

(3) Казна што се состои во лишување од слобода, надлежниот суд може да изрече само кога целта на воспитните мерки, казнувањето или алтернативните мерки не може да се постигне со мерки на помош и заштита.

(4) Доколку е изречена потешка санкција или санкција што се состои во лишување од слобода, надлежниот суд посебно ги образложува причините за нејзиното изрекување.

Глава четврта Воспитни мерки

1. Видови на воспитни мерки

Член 37

(1) На дете над 14 годишна возраст за дејствие што со закон е предвидено како кривично дело може да му се изречат следниве воспитни мерки:

- укор или упатување во центар за деца,
- на засилен надзор од страна на родителите/или/от, односно старателите/или/от, згрижувачко семејство или од страна на центарот и
- заводски мерки упатување во воспитна установа или во воспитно-поправен дом.

(2) Мерки укор или упатување во центар за деца се изрекува спрема дете кога не постои потреба од потрајни мерки на воспитување, а особено ако сторило дејствие кое со закон е предвидено како кривично дело од непромисленост или лекоумност.

(3) Мерки на засилен надзор се изрекуваат спрема дете кога постои потреба од потрајни мерки на воспитување, превоспитување или лекување со соодветен надзор, а не е потребно негово целосно одвојување од дотогашната средина.

(4) Заводски мерки се изрекуваат спрема дете кога постои потреба од потрајни мерки на воспитување, превоспитување или лекување и негово целосно одвојување од дотогашната средина. Траењето на овие мерки не може да биде подолго од пет години, но најмногу до наполнети 23 години.

Член 38

При изборот на воспитната мерка судот ќе ја земе предвид возраста на детето, степенот на неговата душевна развиеност, неговите психички својства, наклонетостите, побудите од кои го сторил дејствието, дотогашното воспитување, средината и приликите во кои живеел, тежината на стореното дејствие, дали спрема него порано била изречена воспитна мерка или казна затвор за деца и сите други околности што влијаат врз одредувањето на видот на мерката за постигнување на нејзината цел определена со закон.

1.1. Мерки на укор и упатување во центар за деца

Укор

Член 39

(1) Укор се изрекува ако е доволно и само прекорупување на детето за стореното дејствие.

(2) При изрекувањето на укорот на детето ќе му се укаже на штетноста од неговата постапка и ќе се предупреди дека во случај на нејзино повторување спрема него може да биде изречена друга санкција.

Упатување во центар за деца

Член 40

(1) Судот ќе ја изрече мерката упатување во центар за деца кога е потребно со соодветни краткотрајни мерки да се изврши влијание врз личноста и поведението на детето.

(2) Детето на кого му е изречена оваа мерка судот може да го упати во центар за деца:

- на определен број часови во текот на денот во празнични денови и тоа најмногу во четири празнични денови едно по друго,
- на определен број часови во текот на денот, но најмногу еден месец или
- на непрекинат престој на определен број денови, но не повеќе од 20 дена.

(3) При изрекувањето на оваа мерка судот ќе води сметка за тоа со нејзиното извршување детето да не изостане од редовната настава или од работата.

(4) Во центарот за деца, детето ќе врши работи што одговараат на неговата психофизичка состојба.

(5) Кога ќе изрече упатување во центар за деца, судот може да определи за време и по извршувањето на оваа мерка детето да се стави под засилен надзор на центарот, за период не подолг од шест месеци.

1.2. Мерки на засилен надзор

Засилен надзор од страна на родителите/или/от, односно старателите/или/от

Член 41

(1) Судот ќе изрече мерка на засилен надзор од страна на родителите/или/от, односно старателите/или/от ако родителите/или/от, односно старателите/или/от пропуштиле, а биле во можност да вршат надзор над детето.

(2) Кога судот ќе ја изрече оваа мерка ќе им наложи на родителите/или/от, односно на старателите/или/от одредени должности во поглед на мерките што треба да се преземат за воспитување на детето, за негово лекување и за отстранување на штетните влијанија врз него, а може да им даде и потребни упатства.

(3) Судот дополнително ќе одлучи за престанок на оваа мерка со тоа што тоа не може да трае помалку од една година ниту подолго од три години.

Засилен надзор од страна на згрижувачко семејство

Член 42

(1) Ако родителите/или/от, односно старателите/или/от на детето не се во можност да вршат надзор над него или ако тоа основано не може да се очекува од него, детето ќе му се предаде на згрижувачко семејство кое сака да го прими и кое има можност да врши засилен надзор над него.

(2) Извршувањето на оваа мерка ќе се запре кога родителите/или/от, односно старателите/или/от на детето ќе се здобија со можност да вршат засилен надзор над него или кога според резултатите на воспитувањето и превоспитувањето ќе престане потребата од засилен надзор.

Засилен надзор од страна на центарот

Член 43

(1) Ако родителите/или/от, односно старателите/или/от не се во можност да вршат засилен надзор над детето, а не постојат услови за предавање на детето на згрижувачко семејство заради вршење ваков надзор, детето ќе се стави под надзор на центарот.

(2) Судот дополнително ќе одлучи мерката да престане, со тоа што нејзиното траење не може да биде пократко од една ни подолго од три години. За времетраењето на мерката детето и натаму останува да живее кај своите родители/или/от или кај други лица кои го издржуваат, а засиленият надзор врз него го врши центарот.

(3) Ако детето не може да остане во семејството во кое живеело, центарот ќе го смести во воспитна установа и ќе се грижи за неговото школување или вработување, за издвојување од средината што штетно влијае врз него, за потребното лекување и за подобрување на приликите во кои живее.

Посебни обврски кон мерката засилен надзор

Член 44

(1) При изрекувањето на некоја од воспитните мерки на засилен надзор, судот може на детето да му одреди една или повеќе посебни обврски ако тоа е потребно за успешно извршување на изречената мерка.

(2) Судот може на детето да му ги одреди овие обврски, особено:

- да му се извини лично на оштетеното лице,
- да ја поправи или надомести штетата предизвикана со стореното дејствие,
- редовно да го посетува училиштето,
- да не изостанува од работното место за деца над 15 години,
- да се оспособи за работа што одговара на неговите способности, наклонетости и физичка сила за деца над 15 години,
- да прифати работа за деца над 15 години,
- да му забрани употреба на алкохолни пијалаци, дрога и други психотропни супстанции,
- да се упати во соодветна здравствена установа или советувашиште,
- полезно да го користи слободното време,
- да не контактира со лица кои штетно влијаат врз неговата личност,
- да се остручи и преквалификува заради задржување на работното место што го зазема или за создавање претпоставки за вработување за деца над 15 години,
- да овозможи увид и да прифати совети во врска со распоредувањето и трошењето на платата и другите приходи што ги остварува,
- да се вклучи во работа на хуманитарна организација, комунална, еколошка или невладина организација,
- да се вклучи во одредена спортска, културно-забавна организација или здружение со обврска да ги посетува редовните проби или тренинзи и
- да му се забрани движење без придружба на неговите родители/или/от, односно старатели/или/от од 22,00 часот до 5,00 часот.

(3) Судот може, по предлог од центарот, да ги измени или укине посебните обврски што ги одредил.

(4) При одредувањето на обврските од ставот (2) на овој член, судот посебно ќе им укаже на детето и на неговите родители/или/от, односно старатели/или/от во случај тоа да не ги исполни обврските, мерката може да му биде заменета со упатување во центар за деца или со заводска мерка.

(5) Центарот врши постојан надзор и му помага на детето во исполнувањето на одредените обврски, соработува со родителите/или/от, односно старателите/или/от и го известува судот најмалку еднаш на шест месеци за постигнатиот успех во спроведувањето на посебните обврски.

1.3. Заводски мерки

Упатување во воспитна установа

Член 45

(1) Судот може да упати во воспитна установа дете врз кое треба да се обезбеди постојан надзор од страна на стручни лица (со стручна и школска подготовка за воспитувачи) заради воспитување, превоспитување и правилен развој.

(2) Во воспитната установа детето останува најмалку шест месеци, а најмногу три години. При изрекувањето на оваа мерка судот не го определува нејзиното траење туку за тоа дополнително одлучува согласно со членот 47 став (2) од овој закон.

Упатување во воспитно-поправен дом

Член 46

(1) Дете спрема кое треба да се применат потрајни и засилени мерки за воспитување и превоспитување и негово целосно одвојување од дотогашната средина, судот може да го упати во воспитно-поправен дом.

(2) При одлучувањето дали ќе ја изрече оваа мерка судот посебно ќе ја земе предвид тежината и природата на стореното дејствие и околноста дали спрема детето порано биле изрекувани воспитни мерки или казна затвор за деца.

(3) Во воспитно-поправен дом детето останува најмалку една година, а најмногу пет години, односно до наполнети 23 години. При изрекувањето на оваа мерка судот не го определува нејзиното траење, туку за тоа дополнително одлучува.

(4) Судот ја преиспитува потребата од престој во воспитно-поправниот дом секоја година, по службена должност, по предлог на јавниот обвинител или по предлог на воспитно-поправниот дом.

2. Запирање од извршување, измена и повторно одлучување за воспитните мерки

Член 47

(1) Кога по донесувањето на одлуката со која е изречена мерка на засилен надзор или заводска мерка ќе се појават околности што не постоеле во времето на донесувањето на одлуката или за нив не се знаело, а се од влијание врз донесувањето на одлуката, извршувањето на изречената мерка може да се запре или да се замени со друга мерка на засилен надзор или со заводска мерка.

(2) По исклучок од ставот (1) на овој член, доколку за одделни мерки поинаку не е предвидено, извршувањето на мерката на засилен надзор или на заводската мерка, со оглед на постигнатиот успех во воспитувањето и превоспитувањето, може да се запре, а може да се замени и со друга таква мерка со следниве ограничувања:

- мерката упатување во воспитна установа не може да се запре од извршување пред истекот на рокот од шест месеци, а до истекот на овој рок може да се замени само со упатување на детето во воспитно-поправен дом и

- мерката упатување во воспитно-поправен дом не може да се запре од извршување пред истекот на рокот од една година.

Повторно одлучување за воспитните мерки

Член 48

Ако од правосилноста на одлуката со која е изречена мерка на засилен надзор или заводска мерка поминале шест месеци, а извршувањето не започнало, судот повторно ќе одлучи за потребата од нејзиното извршување. Притоа, судот може да одлучи порано изречената мерка да се изврши, да не се изврши или да се замени со некоја друга мерка.

Постапка за измена и повторно одлучување за воспитните мерки

Член 49

(1) Кога се исполнети условите предвидени со закон за измена на одлуката или за повторно одлучување за изречената воспитна мерка, одлука за тоа донесува судот што во прв степен го донел решението за воспитна мерка, ако самиот најде дека е тоа потребно или по предлог на детето, неговите родители/или/от, односно старатели/или/от и бранителот од управителот на установата или органот за старателство на кој му е доверен надзорот над детето.

(2) Пред донесувањето на одлуката судот ќе ги сослуша јавниот обвинител, детето, родителите/или/от, односно старателите/или/от на детето или други лица, а ќе прибави и потребни извештаи од установата во која детето ја издржува заводската мерка, од органот за старателство или од други органи и установи.

(3) Според одредбите на ставовите (1) и (2) на овој член се донесува и одлука за запирање на извршувањето на воспитната мерка.

(4) Одлуката за запирање или за измена на воспитната мерка ја донесува советот за деца.

Глава петта Казнување на деца

1. Видови на казни за деца над 16 годишна возраст

Член 50

(1) Може да се казни дете кривично одговорно над 16 годишна возраст само ако поради тешките последици од стореното дело и високиот степен на кривичната одговорност не би било оправдано да се изрече воспитна мерка.

(2) Под условите определени со овој закон, на детето над 16 годишна возраст можат да му се изречат следниве казни:

- затвор за деца,
- парична казна,
- забрана на управување со моторно возило од определен вид или категорија и
- протерување на странец од земјата.

1.1. Затвор за деца

Член 51

(1) Затвор за деца може да се изрече само како главна казна.

(2) Затвор за деца може да се изрече на дете кривично одговорно над 16 годишна возраст кое сторило дејствие кое со закон е предвидено како кривично дело за кое е утврдена казна затвор од пет години или потешка казна, ако делото е сторено под особено отежнувачки околности и при висок степен на кривична одговорност на сторителот и притоа не би било оправдано да се изрече воспитна мерка.

(3) Затворот за деца не може да биде пократок од една ниту подолг од десет години, а се изрекува на полни години или на половина година.

(4) При одмерувањето на казната судот не може да изрече затвор за деца во траење подолго од казната пропишана за тоа дело, но судот не е врзан за најмалата пропишана мера на таа казна.

Одмерување на казната затвор за деца

Член 52

При одмерувањето на казната затвор за деца судот ќе ги земе предвид сите околности што влијаат казната да биде поголема или помала, пропишани во Кривичниот законик, водејќи посебно сметка за степенот на душевната развиеност на детето и за времето потребно за неговото воспитување, превоспитување и стручно оспособување.

Член 53

(1) Детето кое е на издржување на казната затвор за деца може да се пушти на условен отпуст ако издржало најмалку една третина, но не пред да издржи една година од изречената казна доколку превоспитувањето е успешно. Ако на детето му е изречена казна затвор за деца до две години и шест месеци може да се пушти на условен отпуст на една третина од изречената казна.

(2) За време на условниот отпуст судот му определува мерка на засилен надзор од страна на центарот во одредено траење, кое може да биде и пократко од делот на неиздржаната казна. Судот може да го продолжува траењето на засилениот надзор до една година по времетраењето на казната, но најмногу до наполнувањето на 21 година на осудениот.

(3) Судот ќе го отповика условниот отпуст ако осуденото дете не ги исполни обврските предвидени со засилениот надзор или ако додека е на условен отпуст стори едно или повеќе дејствија предвидени со закон како кривични дела за кои е изречена казна затвор за деца над две години.

(4) Ако детето сторило дејствие со закон предвидено како кривично дело за кое му е изречена казна до две години затвор за деца или парична казна, судот може да го отповика условниот отпуст, земајќи ја предвид сродноста на сторените дела, нивното значење, побудите од кои се сторени и другите околности што укажуваат на оправданоста за отповикување на условниот отпуст.

(5) Кога судот ќе го отповика условниот отпуст ќе изрече една казна со примена на одредбите од членот 58 од овој закон, земајќи ја порано изречената казна како веќе утврдена.

(6) Кога судот нема да го отповика условниот отпуст тој се продолжува за времето кое осуденото дете го поминало на издржување на казната затвор за деца изречена за новото дело.

1.2. Парична казна

Член 54

(1) Паричната казна може да се изрече како главна казна.

(2) За дела сторени од користољубие, паричната казна може да се изрече како споредна казна заедно со казната затвор за деца или со условна осуда со заштитен надзор.

(3) Паричната казна се изрекува во дневни глоби. Бројот на дневните глоби не може да биде помал од една ниту поголем од 120 дневни глоби.

(4) Во однос на одмерувањето и извршувањето на паричната казна соодветно се применуваат одредбите од Кривичниот законик.

Член 55

(1) Неплатената парична казна судот може да ја замени со мерката општокорисна работа. Една дневна глоба се заменува со три часа општокорисна работа, при што вкупниот број часови општокорисна работа не може да биде поголем од 100 часа.

(2) Неплатената парична казна или неизвршената или делумно извршената општокорисна работа како нејзина замена, судот може да ја замени и со мерка упатување во центар за деца, или со мерка на засилен надзор.

Забрана на управување со моторно возило од определен вид или категорија и протерување на странец од земјата

Член 56

(1) Забраната на управување со моторно возило од определен вид или категорија и протерување на странец од земјата можат да се изречат како главна казна или како споредна казна заедно со парична казна.

(2) Забраната на управување со моторно возило од определен вид или категорија и протерување на странец од земјата се изрекуваат под условите за нивното изрекување предвидени во Кривичниот законик.

2. Ослободување од казна

Член 57

Кога судот според општите одредби во Кривичниот законик ќе го прогласи детето за виновно и ќе го ослободи од казна може да му изрече и воспитна мерка.

3. Изрекување на казни и воспитни мерки за дејствија предвидени со закон како кривични дела во стек

Член 58

(1) За дејствија предвидени со закон како кривични дела во стек судот му изрекува на дете само една воспитна мерка или само казна затвор за деца или парична казна, кога постојат законски услови за изрекување на таа казна и кога судот ќе најде дека треба да се изрече.

(2) Судот ќе постапи според ставот (1) на овој член и кога по изречената воспитна мерка, односно затвор за деца или парична казна ќе утврди дека детето пред или по нивното изрекување сторило некое дејствие што со закон е предвидено како кривично дело.

(3) Ако дете над 16 годишна возраст сторило повеќе дејствија што со закон се предвидени како кривични дела во стек, а судот најде дека за секое одделно дејствие треба да му се изрече казна затвор за деца или парична казна, казната ќе му ја одмери според слободна оценка во рамките на нејзината најголема законска мерка.

(4) Судот ќе постапи според ставот (3) на овој член и во случај ако по изречената казна утврди дека детето пред или по нејзиното изрекување сторило дејствие што со закон е предвидено како кривично дело.

4. Дејство на казната затвор за деца врз воспитните мерки

Член 59

(1) Ако за времетраењето на воспитната мерка судот изрече казна затвор за деца, воспитната мерка престанува со започнувањето на издржувањето на оваа казна.

(2) Ако за време на траењето на воспитната мерка судот му изрече на помладо полнолетно лице казна затвор за деца или затвор најмалку една година, воспитната мерка престанува со започнувањето на издржувањето на казната.

(3) По издржувањето на казната најдоцна во рок од 30 дена судот дополнително ќе одлучи дали ќе продолжи извршувањето на воспитната мерка.

Глава шеста Алтернативни мерки

1. Видови и цел на алтернативните мерки

Член 60

(1) На кривично одговорно дете над 16 годишна возраст за стореното дејствије што со закон е предвидено како кривично дело можат да му се изречат следниве алтернативни мерки:

- условна осуда со заштитен надзор,
- условно прекинување на водење на постапка спрема детето и
- општокорисна работа.

(2) Одредбите од Кривичниот законик за алтернативните мерки се однесуваат и на нивното изрекување на деца над 16 годишна возраст, доколку со овој закон поинаку не е определено.

Член 61

Цел на алтернативните мерки е спрема кривично одговорното дете над 16 годишна возраст да не се примени казна кога тоа не е нужно заради спречување на вршење на дејствија што со закон се предвидени како кривични дела и кога може да се очекува дека предупредувањето со закана на казна и примената на мерки на помош, заштита и надзор на слобода доволно ќе влијае врз неговото воспитување, превоспитување и правилен развој.

2. Посебни услови за изрекување на алтернативни мерки

Член 62

(1) Алтернативни мерки судот може да изрече само кога постои изрична и слободно изразена волја на детето во постапка во која се почитувани неговите права.

(2) Условна осуда со заштитен надзор може да се изрече кога на детето му е утврдена казна затвор во траење до три години или парична казна.

(3) Ако на детето му е утврдена и казна затвор за деца и парична казна, судот може да изрече условна осуда за двете казни или само за казната затвор за деца.

(4) Времето за проверување судот го одредува во траење кое не може да биде пократко од една ниту подолго од три години.

(5) Заштитниот надзор се состои во една или повеќе обврски предвидени во членот 44 од овој закон за кои детето е должно да се придржува во времето за проверување.

(6) Помош и грижа, надзор и заштита во исполнувањето на обврските од страна на детето врши центарот кој е должен со практични совети да го поттикнува и да му помага во нивното исполнување, да соработува со родителите/или/от, односно старателите/или/от и повремено, а најмалку еднаш на три месеци, да го известува судот за состојбите со исполнувањето на определените обврски.

(7) Судот ќе ја отповика условната осуда со заштитен надзор ако детето во времето за проверување не ги исполнува обврските определени во членот 44 од овој закон или стори едно или повеќе дејствија што со закон се предвидени како кривични дела за кои е утврдена казна затвор за деца во траење подолго од три години, или ако по изрекувањето на условната осуда со заштитен надзор утврди дека детето извршило дејствие што со закон е предвидено како кривично дело пред да биде изречена условна осуда со заштитен надзор и дека е неопходна казна за претходно сторените дејствија што со закон се предвидени како кривични дела.

Член 63

Судот може да одлучи условно да ја прекине постапката спрема дете над 16 годишна возраст за дејствие што со закон е предвидено како кривично дело за кое е утврдена парична казна или казна затвор до пет години, ако детето изразило каење за извршеното дело, ако ги отстранило последиците на делото, ако ја надоместило штетата или се помирило со оштетениот, кој е согласен со прекинувањето на постапката, под услов во рок од две години детето да не стори друго дејствие што со закон е предвидено како кривично дело.

Член 64

(1) Судот може на кривично одговорно дете над 16 годишна возраст кој сторило дејствие што со закон е предвидено како кривично дело за кое е утврдена парична казна или казна затвор до три години да му изрече мерка на општокорисна работа во траење од пет до 100 часа кога е потребно со оваа мерка да се изврши воспитно влијание врз личноста и поведението на детето.

(2) Надзор над исполнувањето на работните обврски на детето врши центарот кој е должен повремено, а најмалку еднаш месечно, да го известува судот за извршувањето на мерката.

(3) Ако детето не ги исполнува или неуредно ги исполнува наложените работни обврски, судот ќе ја замени оваа мерка со мерката упатување во центар за деца или со мерка на засилен надзор, под условите предвидени за нивното изрекување, земајќи го предвид делот од обврските што е веќе исполнет.

Глава седма

Примена на мерки на безбедност

Член 65

(1) Под условите утврдени со Кривичниот законик спрема дете кон воспитната мерка или казната затвор за деца може да се изрече мерка на безбедност.

(2) Спрема непресметливо дете под условите утврдени со Кривичниот законик може да се изрече мерка на безбедност задолжително психијатриско лекување и чување во здравствена установа и задолжително психијатриско лекување на слобода.

(3) Мерката на задолжително лекување на алкохолчари и наркомани од Кривичниот законик, како мерка на задолжително лекување на деца од зависности може да се изрече и без изрекување на воспитна мерка или казна.

(4) Кога мерката од ставот (3) на овој член се изрекува со воспитна мерка или казна, таа се извршува во специјализирано одделение на установата.

(5) Времето поминато во установа за извршување на мерката на безбедност се засметува во изречената казна затвор за деца или заводска мерка. По извршувањето на мерката на безбедност, судот ќе одлучи дали ќе продолжи извршувањето на казната затвор за деца и заводската мерка.

Глава осма

Санкции за дејствија што со закон се предвидени како прекршоци

Член 66

(1) На дете од 14 до 16 годишна возраст за дејствие што со закон е предвидено како прекршок може да му се изречат:

- мерка укор или
- мерка на засилен надзор од страна на родителите/или/от, односно старателите/или/от или
- мерки на засилен надзор од страна на центарот.

(2) На воспитните мерки изречени за дејствие што со закон е предвидено како прекршок се применуваат одредбите за воспитните мерки од овој закон. Мерката на засилен надзор не може да се изрече во траење пократко од 30 дена ниту подолго од една година, а кон засилениот надзор судот може да одреди задолжително лекување од зависности и други обврски предвидени во членовите 44 и 65 став (3) од овој закон.

(3) На дете над 16 годишна возраст за дејствие што со закон е предвидено како прекршок може да му се изрече воспитната мерка од ставот (1) на овој член, а по исклучок на прекршочно одговорно дете над 16 годишна возраст и глоба и протерување на странец од земјата.

Глоба

Член 67

(1) На дете над 16 годишна возраст, по исклучок, може да му се изрече глоба за дејствие што со закон е предвидено како прекршок под условите определени во Законот за прекршоците.

(2) Глобата за дејствие што со закон е предвидено како прекршок се изрекува во определен износ кој не може да биде помал од 15 евра во денарска противвредност ниту поголем од 800 евра во денарска противвредност.

(3) За дејствија што со закон се предвидени како прекршоци сторени од користољубие судот може да изрече глоба до двократниот износ или во сразмер со прибавената корист, но најмногу до десеткратниот износ на глобата определен во ставот (2) на овој член.

(4) Ако детето не ја плати глобата во определен рок, судот може да ја замени со општокорисна работа, така што износот од 15 евра во денарска противвредност се заменува со три часа општокорисна работа, со тоа што вкупниот број на часови општокорисна работа не може да надмине 40 часа, или да изрече воспитна мерка на засилен надзор.

(5) Како споредна санкција, заедно со глобата, судот може да му изрече на детето кое е странец и протерување од земјата, под условите за изрекувањето на оваа санкција утврдена со Законот за прекршоците.

Член 68

(1) На дете на кое за сторено дејствие што со закон е предвидено како прекршок му е изречена воспитна мерка или глоба може да му се изрече прекршочна санкција задолжително лекување од зависности под условите предвидени во Законот за прекршоците.

(2) Мерката задолжително лекување од зависности согласно со членот 65 став (3) од овој закон може да се изрече и како самостојна санкција за дејствија што со закон се предвидени како прекршок.

Глава деветта

Изрекување на санкции на полнолетни лица за дејствија што со закон се предвидени како кривични дела кои ги сториле како деца

Член 69

(1) На полнолетно лице кое наполнило 21 година не може да му се суди за дејствие што со закон е предвидено како кривично дело кое го извршило како дете од 14 до 16 годишна возраст.

(2) На полнолетно лице кое во време на судењето не наполнило 21 година може да му се суди само за дејствија што со закон се предвидени како кривични дела кои ги сторил како дете од 14 до 16 годишна возраст за кои е утврдена казна поголема од пет години. На вакво лице судот може да му изрече само соодветна мерка на засилен надзор или заводска воспитна мерка.

При оцената дали ќе ја изрече оваа мерка, судот ќе ги земе предвид сите околности на случајот, а особено тежината на стореното дело, времето што поминало од неговото извршување, поведението на сторителот и целта на оваа воспитна мерка.

(3) На полнолетно лице за дејствие што со закон е предвидено како кривично дело кое го извршило како дете над 16 годишна возраст може да му се изрече соодветна мерка на засилен надзор или заводска воспитна мерка, казна или алтернативна мерка. При оцената дали и која од овие санкции ќе изрече, судот ќе ги земе предвид сите околности на случајот, а особено тежината на стореното дело, времето што поминало од неговото извршување, поведението на сторителот, како и целта што треба да се постигне со овие санкции.

(4) По исклучок од ставот (3) на овој член, на полнолетно лице кое во време на судењето наполнило 21 година, судот може наместо затвор за деца да му изрече затвор или условна осуда. Казната затвор изречена во овој случај во однос на рехабилитацијата, бришењето на осудата и правните последици од осудата, има исто правно дејство како и казната затвор за деца.

Изрекување на воспитни мерки на помлади полнолетни лица

Член 70

(1) На сторител кој како помладо полнолетно лице извршило дејствие што со закон е предвидено како кривично дело, а во времето на пресудувањето не наполнило 21 година, судот може да му изрече соодветна мерка на засилен надзор или заводска мерка, ако со оглед на неговата личност и околностите под кои е сторено делото, може да се очекува дека и со воспитната мерка ќе се постигне целта што би се остварила со изрекувањето на казната.

(2) На помладо полнолетно лице на кое му е изречена воспитна мерка судот, под условите предвидени со овој закон, може да му изрече и мерка на безбедност.

(3) Изречената воспитна мерка може да трае најмногу до наполнетите 23 години возраст на сторителот.

Глава десетта

Дејство на санкции за деца, рехабилитација и застареност

1. Дејство на санкции за деца

Член 71

Изречените санкции од членовите 69 и 70 од овој закон не повлекуваат правни последици што се состојат во забрана на стекнување на определени права.

2. Евиденција на изречените санкции

Член 72

(1) Евиденција на изречените санкции на дете и помладо полнолетно лице од членовите 69 и 70 од овој закон води судот надлежен според местото на раѓање.

(2) Надлежниот суд од ставот (1) на овој член е должен најдоцна до петтиот ден во месецот да доставува евиденција на изречените санкции за претходниот месец, на дете и помладо полнолетно лице за дејствија што со закон се предвидени како кривични дела и прекршочни санкции до Основниот суд Скопје I Скопје кој води Единствен регистар за Република Македонија.

(3) Во Единствениот регистар се внесуваат и податоците добиени од надлежниот суд од ставот (1) на овој член за изречените санкции за дејствија што со за-

кон се предвидени како кривични дела и за прекршочни санкции за дете и помладо полнолетно лице родено во странство или со непознато место на раѓање.

(4) Податоци за изречените санкции може да му се дадат само на судот, на јавниот обвинител и на институциите што се занимаваат со заштита на децата, во врска со нова постапка што се води спрема детето или помладото полнолетно лице за сторено дејствие што со закон е предвидено како кривично дело или прекршок.

Член 73

(1) Податоците за изречените мерки на укор или упатување во центар за деца, мерките на засилен надзор и прекршочни санкции се бришат од евиденцијата кога ќе помине една година од нивното извршување или застарување, ако детето или помладото полнолетно лице во тој рок не стори ново дејствие што со закон е предвидено како кривично дело или прекршок.

(2) Податоците за условна осуда со заштитен надзор се бришат од евиденцијата по една година од истекот на времето за проверување, ако детето или помладото полнолетно лице во тој рок не стори ново дејствие што со закон е предвидено како кривично дело.

(3) Податоците за изречените заводски мерки, парична казна и алтернативни мерки се бришат од евиденцијата кога ќе поминат една година од нивното извршување или застарување, ако детето или помладото полнолетно лице во тој рок не стори ново дејствие што со закон е предвидено како кривично дело или прекршок.

(4) Податоците за изречената казна затвор за деца се бришат од евиденцијата кога ќе поминат пет години од денот на издржаната, застарената или простената казна, ако во тоа време детето или помладото полнолетно лице не стори ново дејствие што со закон е предвидено како кривично дело.

(5) Кога се исполнети условите определени во ставовите од (1) до (4) на овој член податоците за изречените санкции се бришат од евиденцијата, а сите документи се поништуваат по сила на закон.

3. Застареност на извршувањето на санкциите

Член 74

(1) Казната затвор за деца не може да се изврши кога ќе поминат:

- десет години од осудата на затвор за деца над пет години,
- пет години од осудата на затвор за деца над три години и
- три години од осудата на затвор за деца до три години.

(2) Застареност на извршувањето на парична казна настапува кога ќе поминат две години од денот на правосилноста на одлуката со која е изречена таа казна.

(3) Застареност на извршувањето на казните забрана на управување со моторно возило и протерување на странец од земјата, настапува кога ќе помине времето за кое се изречени тие казни, а ако протерувањето е изречено засекогаш, кога ќе поминат пет години од неговото изрекување.

(4) Застареност на извршувањето на алтернативната мерка општокорисна работа, мерките на безбедност и прекршочните санкции настапува кога ќе помине една година од денот на правосилноста на одлуката со која тие се изречени.

(5) Застареност на извршувањето на заводската воспитна мерка упатување во воспитно-поправен дом, настапува кога ќе поминат пет години од денот на правосилноста на одлуката со која е изречена таа воспитна мерка.

(6) Застареност на извршувањето на заводската воспитна мерка упатување во воспитна установа и на мерките на засилен надзор, настапува кога ќе поминат три години од денот на правосилноста на одлуката со која се изречени тие воспитни мерки.

(7) Застареност на извршувањето на дисциплинската воспитна мерка упатување во центар за деца, настапува кога ќе поминат шест месеци од денот на правосилноста на одлуката со која е изречена таа воспитна мерка.

Четврт дел ПОСТАПКА СПРЕМА ДЕЦА

Глава единаесетта

Постапка за примена на мерки на одвраќање

1. Услови за поведување на постапка

Член 75

(1) По пријавата за дејствие што со закон е предвидено како кривично дело сторено од дете над 14 години, за кое е утврдена парична казна или казна затвор до три години, надлежниот јавен обвинител може:

- да не поведе постапка пред судот иако постојат докази дека го сторил дејствието што со закон е предвидено како кривично дело, доколку смета дека не би било целесообразно да се води постапка со оглед на природата на дејствието што со закон е предвидено како кривично дело и на околностите под кои е сторено, на поранешниот живот на детето и на неговите лични својства, како и кога извршувањето на казната или на воспитната мерка е во тек,

- условно да го одложи поведувањето на постапката пред судот за време од шест месеци под услов во тој рок да не стори друго дејствие што со закон е предвидено како кривично дело и да ја надомести штетата или на друг начин да ги поправи штетните последици предизвикани со сторување на делото и

- да не поведе постапка доколку врз основа на извештајот од центарот утврди дека е постигната спогодба меѓу детето и неговото семејство и оштетениот за враќање на имотната корист, надоместувањето на штетата или поправањето на штетните последици на делото.

(2) Одлуките од ставот (1) на овој член јавниот обвинител може да ги донесе кога ќе оцени дека случајот е јасен, кога ги информирал детето и неговиот законски застапник за последиците од одлуката и кога за тоа постои согласност од детето и неговиот законски застапник, бранителот и оштетениот, по претходно прибавен извештај од центарот.

(3) Заради утврдување на согласноста јавниот обвинител со покана ги повикува лицата од ставот (2) на овој член. Нивното недоаѓање кога се уредно поканети се смета за изразување несогласност.

(4) Центарот е должен на барање на јавниот обвинител најдоцна во рок од еден месец да му достави извештај во кој покрај другите околности што се однесуваат на личноста на детето и неговото однесување треба да биде содржано мислење и предлог во однос на донесувањето на одлуката од ставот (1) на овој член.

(5) Пред донесување на одлуката јавниот обвинител може да побара посебен извештај од Министерството за внатрешни работи за околностите под кои е сторено кривичното дело.

(6) Постапката за посредување и порамнување е исклучена ако кривичното дело имало за последица смрт на некое лице.

Член 76

(1) По исклучок, покрај мерките од членот 75 од овој закон, за дејствија што со закон се предвидени како кривични дела за кои е утврдена казна затвор до пет години, јавниот обвинител може во рок од 30 дена да одлучи да не поведе постапка иако постојат докази дека детето го сторило дејствието што со закон е предвидено како кривично дело, ако смета дека не би било целесообразно да се води постапка со оглед на природата на дејствието што со закон е предвидено како кривично дело и на околностите под кои е сторено, на поранешниот живот на детето и на неговата личност.

(2) Заради утврдување на околностите од ставот (1) на овој член јавниот обвинител е должен да побара извествување од родителите/или/от, односно старателите/или/от на детето, од други лица и установи, а кога е тоа потребно може овие лица и детето да ги повика во јавното обвинителство заради непосредно запознавање. Во рокот од ставот (1) на овој член тој може да побара мислење од центарот за целесообразноста за поведување на постапка спрема детето.

(3) Ако за донесување на одлуката од ставот (1) на овој член треба да се испитаат личните својства на детето, јавниот обвинител може, во спогодба со центарот, да го упати детето во прифатилиште или во установа за испитување или воспитување, кое може да трае најдолго еден месец.

(4) Кога е во тек извршување на казна или друга санкција јавниот обвинител може да одлучи да не бара поведување на постапка за друго дејствие што со закон е предвидено како кривично дело на детето, ако со оглед на тежината на тоа дејствие што со закон е предвидено како кривично дело, како и на казната, односно санкцијата што се извршува, не би имало цел водење на постапката и изрекување на санкција за тоа дело.

(5) Кога јавниот обвинител во случаите од ставовите (1) и (4) на овој член ќе најде дека не е целесообразно да се поведе постапка спрема детето, за тоа ќе го извести оштетениот со наведување на причините поради кои не повел постапка. Оштетениот може во рок од осум дена да бара од советот за деца да одлучи за поведување на постапка.

Член 77

(1) Одлуката од членот 75 од овој закон има форма на решение. Учесниците кои дале согласност за одлуката се смета дека се откажале од жалба на решението.

(2) Решението за условното одлагање на постапката донесено од јавниот обвинител или судот се запишува во нивната евиденција и се брише од евиденцијата по истекот на времето на одлагање.

2. Постапка на примена на мерки за одвраќање со деца сторители на дејствија што со закон се предвидени како прекршоци

Член 78

Во прекршочна постапка спрема дете соодветно се применуваат одредбите за постапката за примена на мерки за одвраќање со деца сторители на дејствија што со закон се предвидени како прекршоци согласно со Законот за прекршоците.

Глава дванаесетта Постапка на медијација

Услови за медијација

Член 79

(1) По пријава за дејствие што со закон е предвидено како кривично дело и за кое е предвидена казна затвор до пет години, надлежниот јавен обвинител, по

претходна информирање и писмена согласност на детето и неговиот законски застапник, бранителот и оштетениот може да ги упати страните на постапка за медијација.

(2) Во случај кога е поведена судска постапка, надлежниот суд за деца, може од причини на целесообразност, а по претходна писмена согласност на детето и неговиот законски застапник, бранителот и оштетениот до завршување на главниот претрес со решение постапката да ја прекине и да ги упати страните на постапка на медијација.

(3) Страните се должни да ја достават писмената согласност од ставовите (1) и (2) на овој член до јавниот обвинител или до судот за деца во рок од три дена од денот кога е предложено поведување на постапка на медијација. Доколку во определен рок страните не достават писмена согласност, се смета дека предлогот за медијација не е прифатен.

(4) Упатување на медијацијата е исклучено за дејствија што со закон се предвидени како кривични дела против половиот морал и половата слобода и родово засновани облици на насилство врз женски лица, а согласно со ратификуваните меѓународни договори.

Определување на медијатор

Член 80

(1) Во рок од три дена од доставената писмена согласност, страните спогодбено определуваат медијатор од Именикот на медијатори во надлежниот суд за деца и го извествуваат јавниот обвинител, односно судот за деца.

(2) Ако страните не можат да се спогодат јавниот обвинител, односно судот е должен да определи медијатор од Именикот на медијатори во рок од три дена и да ги извести страните.

Траење на постапката на медијација

Член 81

Рокот за завршување на постапката за медијација изнесува најмногу до 45 дена од денот на доставувањето на писмената согласност до надлежниот орган. Доколку во овој рок не заврши постапката за медијација, предметот се враќа кај јавниот обвинител, односно судската постапка продолжува таму каде што е прекината.

Медијатор

Член 82

(1) Медијатор е деловно способно физичко лице кое им помага на страните да постигнат спогодба, без право да наметне решение на спорот, во согласност со начелата на доброволност, неутралност и непристрасност, доверливост, јавност во медијацијата, еднаквост на страните, достапност на информациите за медијација, ефикасност и правичност.

(2) Медијатор може да биде адвокат, дипломиран правник - специјалист, социјален работник, педагог, психолог или лице од друга професија кое завршило обука за медијатор за деца и кое ги исполнува следниве услови:

- да има завршено високо образование VIII/1 или стекнати 300 кредити според Европскиот кредит - трансфер систем (ЕКТС),
- да има најмалку пет години работно искуство во работење со деца,
- да не му е изречена казна забрана на вршење професија, дејност или должност за времето додека трае истата,

- да има сертификат издаден или признат од Министерството за правда за завршена обука според Програмата за обука на медијатори и
- да биде запишан во Именикот на медијатори.

Спроведување на постапка за медијација

Член 83

- (1) Медијаторот во договор со странките ќе ги определи термините за водење на медијацијата.
- (2) Присуството на странките во текот на постапката за медијација е задолжително.
- (3) Пред почетокот на постапката за медијација, медијаторот е должен да ги запознае страните со начелата, правилата и трошоците на постапката.
- (4) Во спроведувањето на постапката за медијација, медијаторот ќе ги почитува начелата на медијацијата, земајќи ги предвид сите околности на предметот, интересите на страните и потребата за брзо и трајно решавање на спорот.
- (5) Медијаторот може да комуницира со страните заедно или одвоено.
- (6) Информациите што медијаторот ги прима од која било страна во постапката, може да и ги открие на другата страна, освен оние за кои страната ќе определи дека се доверливи.
- (7) Страните и медијаторот, доколку поинаку не се договориле, можат во кое било време во текот на постапката да изнесуваат свои предлози за спогодбата со која ќе го решат спорот.
- (8) Во случаите од ставот (7) на овој член на секоја страна и се дава можност да се произнесе по предлозите.

Завршување на постапката за медијација

Член 84

- (1) Постапката за медијација завршува:
 - со склучување на писмена спогодба од страна на медијаторот и страните за постигнатата согласност за надоместок на материјалната штета и моралната сатисфакција,
 - со писмената изјава на медијаторот по извршените консултации со страните дека не се оправдани натамошни обиди за медијација, на денот на поднесувањето на изјавата и
 - со истекот на рокот предвиден за завршување на постапката за медијација.
- (2) Страните можат во кое било време да се откажат од постапката за медијација без притоа да ги наведат причините за тоа. Откажувањето ќе се смета од денот на поднесувањето на изјавата за откажување.
- (3) Медијаторот ќе ја запре постапката за медијација доколку смета дека е постигната спогодба што е незаконска или неподобна за извршување.
- (4) Потпишаната писмена спогодба јавниот обвинител, односно судот ја потврдува со решение со кое истовремено констатира дека постапката е запрена.
- (5) Ако јавниот обвинител, односно судот не ја прифати спогодбата, кога ќе оцени дека не се исполнети законските услови за медијацијата или нејзините цели, тогаш постапката продолжува таму каде што прекинала.

Член 85

- (1) Во постапката за медијација која се води според одредбите од овој закон соодветно ќе се применуваат одредбите од Законот за медијација.
- (2) Трошоците за медијаторот паѓаат на товар на Буџетот на Република Македонија, според Тарифникот за награда и надоместок на трошоци на медијаторите, по утврдување на трошоците од јавниот обвинител, односно судот кои ги упатил страните на постапка на медијација.

Глава тринаесетта Општи одредби на постапката за деца надлежност на судот

1. Општи одредби

Член 86

- (1) Во постапката спрема дете за дејствие што со закон е предвидено како кривично дело или прекршок, доколку со овој закон поинаку не е определено, соодветно се применуваат одредбите од Законот за кривичната постапка и Законот за прекршоците.
- (2) Одредбите од овој закон се применуваат и во постапката спрема лица кои извршиле дејствие што со закон е предвидено како кривично дело како деца, а во време на поведувањето на постапката, односно на судењето не наполниле 21 година, како и во постапката спрема дете во ризик над 14 години кое не наполнило 21 година, ако до почетокот на главниот претрес се утврди дека на тоа лице можат да му се изречат санкции за деца.

Член 87

- (1) Кога во текот на постапката ќе се утврди дека детето во време на извршувањето на дејствие што со закон е предвидено како кривично дело не наполнило 14 години, постапката ќе се запре и за тоа ќе се извести центарот, кој понатаму постапува согласно со членовите од 24 до 32 од овој закон.

Член 88

- (1) Детето на кое му се става на товар дејствието што со закон е предвидено како кривично дело или прекршок има право на правично судење во разумен рок, пред независен и непристрасен суд основан со закон, со сите гаранции за правата што ги има обвинетиот во кривичната или прекршочната постапка според Законот за кривичната постапка, Законот за прекршоците и овој закон.
- (2) Постапката спрема деца е итна кога се работи за дејствие што со закон е предвидено како кривично дело и по правило не може да трае подолго од една година од денот на приемот на предметот во судот до донесување на првостепена одлука, освен за дејствија што со закон се предвидени како кривични дела за кои е утврдена казна затвор од најмалку четири години, кога постапката не може да трае подолго од една година и шест месеци, или кога се работи за дејствие што со закон е предвидено како прекршок не подолго од девет месеци.
- (3) Кога детето не е достапно судот донесува решение за прекин на постапката. Во тој случај роковите од ставот (2) на овој член престануваат да течат за времето кога било недостапно, но не подолго од навршување 27 години возраст на сторителот.
- (4) Постапката се запира по службена должност.

Член 89

- (1) Во постапката за дејствија што со закон се предвидени како кривични дела овластен тужител е само јавниот обвинител.

Член 90

- (1) Одбраната на детето во сите фази на судската постапка е задолжителна.
- (2) Бранителот од редот на адвокатите го именува судот по службена должност, ако самото дете или неговите законски застапници не обезбеди бранител, а во случаите кога детето и неговите родители/или/от, односно старателите/или/от не се во состојба да ги платат трошоците за адвокатот, трошоците на одбраната паѓаат на товар на судскиот буџет.

(3) Се смета дека родителите/или/от, односно старателите/или/от не се во состојба да ги платат трошоците за адвокат ако остваруваат вкупни месечни приходи помали од просечната нето месечна плата во Република Македонија, за што треба да достават потврда за вкупните месечни приходи издадена од надлежен орган, односно организација најдоцна во рок од пет работни дена од денот на добиеното известување за потребната документација. Ако родителите/или/от, односно старателите/или/от не достават таква потврда ќе се смета дека родителите/или/от, односно старателите/или/от се во состојба да ги платат трошоците на адвокатот.

(4) На детето може и во прекршочна постапка да му се определи бранител по службена должност од редот на адвокатите и ако судијата за деца одлучи дека тоа е неопходно, согласно со ставот (3) на овој член.

(5) Ако судијата одлучи дека има потреба од бранител, во однос на трошоците за адвокатот се применуваат одредбите од ставовите (2) и (3) на овој член.

Член 91

(1) Судот и другите органи што учествуваат во постапката се должни да обезбедат заштита на приватноста на детето и на неговото семејство.

(2) Кога му се суди на дете секогаш се исклучува јавноста.

Член 92

(1) Детето може да биде испитувано само во присуство на неговиот бранител.

(2) Родителите/или/от на детето, односно старателите/или/от можат да присуствуваат на сите дејствија во текот на целата постапка, освен ако судот оцени дека таквото присуство може да има штетни последици за неговиот развој.

(3) Оштетениот и неговиот полномошник можат да присуствуваат на сите дејствија во текот на постапката, освен кога судот ќе оцени дека нивното присуство може да има штетно влијание врз детето.

(4) Судот може да дозволи на главниот претрес да присуствуваат и лица кои се занимаваат со заштита и воспитување на деца, лица за заштита на правата на децата при народниот правобранител, лица блиски на детето, претставници на организации за заштита на правата на децата, како и научни работници.

Член 93

(1) На дете не може да му се суди во отсуство. За време на изведувањето на одделни докази или на говорот на странките, судот може да нареди детето да се отстрани од претресот.

(2) При преземањето на дејствијата на кои присуствува дете, а особено при неговото испитување, органите што учествуваат во постапката се должни да постапуваат претпазливо, водејќи сметка за душевната развиеност, чувствителноста и личните особини на детето, за да не влијае штетно водењето на постапката врз развојот на детето.

(3) Детето се испитува на начин што одговара на неговата возраст, околностите на случајот и на неговата психофизичка состојба.

Член 94

Никој не може да биде ослободен од должноста да сведочи за околностите потребни за оценување на душевната развиеност на детето, за запознавање на неговата личност и за приликите во кои живее.

Член 95

(1) Кога детето во извршувањето на дејствието што со закон е предвидено како кривично дело или прекршок учествувало заедно со полнолетно лице, постапката спрема него ќе се издвои и ќе се спроведе според одредбите од оваа глава.

(2) Постапката спрема детето може да се спои со постапката против полнолетно лице и да се спроведе според општите одредби од Законот за кривичната постапка само ако спојувањето на постапката е неопходно за сестрано разјаснување на работите. Решение за тоа донесува судот за деца, по образложен предлог од јавниот обвинител.

(3) Против решението од ставот (2) на овој член е дозволена жалба.

(4) Кога се спроведува единствена постапка за дете и за полнолетни сторители, во однос на детето ќе се применат одредбите од овој закон кога на главниот претрес се разјаснуваат прашањата што се однесуваат на дете, доколку нивната примена не е во спротивност со водењето на споената постапка.

Член 96

Кога лицето извршило некое дејствие кое со закон е предвидено како кривично дело како дете, а некое како полнолетно лице, ќе се спроведе единствена постапка според Законот за кривичната постапка пред советот што им суди на полнолетните лица.

Член 97

(1) Во постапката спрема деца центарот има право да се запознае со текот на постапката, во текот на постапката да става предлози и да укажува на фактите што се однесуваат на личноста и приликите во кои живее и се развива детето, а се од важност за донесување на правилна одлука.

(2) За секое поведување на постапка спрема дете органот овластен за поведување на прекршочна постапка ќе го извести надлежниот центар.

Член 98

(1) Детето се повикува преку родителите/или/от, односно старателите/или/от, освен ако тоа не е можно поради потребата од итно постапување или од други околности.

(2) Родителите/или/от, законскиот застапник, односно органот за старателство задолжително и веднаш, но најдоцна за два часа се известуваат за повикувањето на детето.

(3) Доставувањето на одлуки и на друга писмена до детето се врши согласно со одредбите од Законот за кривичната постапка и Законот за прекршоците, со тоа што до детето не се доставуваат писмена со истакнување на огласната табла на судот.

(4) Доставата е уредна ако одлуката е доставена до адвокатот, односно родителите/или/от, односно старателите/или/от.

Член 99

(1) Без дозвола на судот не смее да се објави текот на постапката спрема детето, ниту одлуката донесена во таа постапка.

(2) Може да се објави само оној дел од постапката, односно само оној дел од одлуката за кој постои одобрение, но во тој случај не смеат да се наведат името на детето и другите податоци врз основа на кои би можело да се заклучи за кое дете станува збор.

Член 100

Органите што учествуваат во постапката спрема детето, како и другите органи и установи од кои се бараат известувања, извештаи или мислења се должни истите да ги достават во најкус можен рок, но не подолго од 20 дена.

2. Надлежен суд**Член 101**

(1) Специјализираните судски оддели за криминалитетот на децата формирани во основните судови со проширена надлежност, ги сочинуваат судии за деца, совети за деца и советници за деца.

(2) Судијата за деца ја спроведува подготвителната постапка, донесува одлуки во согласност со членот 86 од овој закон, претседава со советот за деца и врши други работи определени со овој закон.

(3) Судијата за деца, јавниот обвинител, адвокатот и овластените службени лица од Министерството за внатрешни работи најмалку пет дена во текот на годината следат специјализирана обука за правда за деца во земјата или во странство.

Член 102

(1) Советот за деца во основниот суд е составен од судија за деца и двајца судии - поротници. Судијата за деца е претседател на советот.

(2) Судиите - поротници се избираат од редот на просветни работници, психолози, педагози, социјални работници и други лица кои имаат искуство во воспитувањето и образованието на младите.

(3) Советот за деца во основниот суд одлучува во прв степен во постапка за дејствија што со закон се предвидени како кривични дела.

(4) Во основниот суд се формира кривичен совет за деца кој решава по жалбите против решенијата на судијата за деца и во случаите предвидени со овој закон, составен од тројца судии што посетувале обука за пристапништво на децата.

(5) Во кривичниот совет од ставот (4) на овој член не може да учествува судијата за деца кој донел решение против кое е изјавена жалба.

(6) Советот за деца на апелациониот суд, составен од судија за деца и двајца судии, одлучува за жалбите против одлуките на советот за деца на основниот суд, како и во други случаи определени со овој закон.

Член 103

(1) Во Врховниот суд на Република Македонија се формира совет за деца составен од пет судии.

(2) Советот за деца решава по редовни и вонредни правни лекови предвидени во овој закон и ја следи и работи на унапредување на судската практика во оваа област и подготвува анализи.

Член 104

(1) Во специјализираните судски оддели за правда за децата, формирани во основните судови со проширена надлежност, за вршење на стручни работи претседателот на судот определува по еден социјален работник, педагог или психолог по предлог на центарот.

(2) Одлука за бројот, работните задачи и начинот на вклучување на стручните лица од ставот (1) на овој член донесува претседателот на судот.

(3) Стручните работници од ставот (1) на овој член им помагаат на судијата за деца и на советот за деца во водењето на подготвителната постапка и претресот, даваат стручни мислења во однос на одлуката на судот и санкцијата што би требало да се изрече во конкретниот случај, му помагаат на судот во надзорот над извршувањето на изречените санкции и даваат предлози за прекинување со извршувањето или за замена на една санкција со друга.

Член 105

(1) За постапката спрема дете месно надлежен, по правило, е судот на неговото живеалиште, а ако детето нема постојано живеалиште или ако тоа е непознато, судот на престојувалиштето на детето.

(2) Постапката може да се спроведе пред судот на престојувалиштето на детето или пред судот на местото на извршување на дејствието што со закон е предвидено како кривично дело или прекршок, во случаи кога е очигледно дека пред тој суд постапката ќе се спроведе без одлагање.

Глава четринаесетта
Постапка спрема деца за сторени дејствија што со закон се предвидени како кривични дела

1. Поведување на постапка**Член 106**

(1) Постапка спрема дете над 14 години за дејствие што со закон е предвидено како кривично дело се поведува само по барање од јавниот обвинител.

(2) За дејствија што со закон се предвидени како кривични дела за кои се гони по предлог или приватна тужба, постапката може да се поведе ако оштетениот во рок од три месеци од создавањето за стореното дело или сторителот, доставил предлог за поведување на постапка до надлежниот јавен обвинител.

(3) Ако јавниот обвинител не достави барање за поведување на постапка спрема дете, ќе го извести за тоа оштетениот. Оштетениот не може да ја преземе постапката, односно не може да поднесе приватна тужба до судот туку може во рок од осум дена од приемот на известувањето од јавниот обвинител да бара советот за деца на надлежниот суд да одлучи за поведување на постапка.

Член 107

(1) Пред да одлучи дали ќе поднесе барање за поведување на подготвителна постапка јавниот обвинител го сослушува детето во присуство на неговите родители/или/от, односно старатели/или/от и бранителот, освен кога неговата психофизичка состојба не го дозволува тоа.

(2) Доколку детето или неговите родители/или/от, односно старатели/или/от нема да земат бранител, јавниот обвинител по службена должност од листата на адвокати доставена од Адвокатската комора на Република Македонија ќе му постави бранител.

(3) Доколку постапката не продолжи пред суд, трошоците за адвокатот ги сносат родителите/или/от, односно старателите/или/от на детето, а во случаи кога родителите/или/от, односно старателите/или/от на детето не се во состојба да ги платат, тие паѓаат на товар на Буџетот на Република Македонија.

(4) Се смета дека родителите/или/от, односно старателите/или/от не се во состојба да ги платат трошоците за адвокат ако остваруваат вкупни месечни приходи помали од просечната нето месечна плата во Република Македонија, за што треба да достават потврда за вкупните месечни приходи издадена од надлежен орган, односно организација до центарот најдоцна во рок од пет работни дена од денот на добиеното известување за потребната документација. Ако родителите/или/от, односно старателите/или/от не достават таква потврда ќе се смета дека родителите/или/от, односно старателите/или/от се во состојба да ги платат трошоците на адвокатот.

Член 108

(1) Кога се исполнети условите за казнување на дете во ризик над 14 години од членовите 50 до 56 од овој закон јавниот обвинител може, пред да поднесе барање за поведување на подготвителна постапка, да му предложи на детето, неговиот бранител, родителите/или/от, односно старателите/или/от да се спроведе посебна постапка за признавање на одговорноста и спогодување за висината на казната. Таков

предлог јавниот обвинител може да поднесе во случаите кога располага со докази кои недвосмислено укажуваат дека детето е сторител на кривичното дело, дека е одговорен за стореното дело и дека се исполнети условите за изрекување на казна.

(2) Во постапката за спогодување јавниот обвинител ќе ги прибере од центарот сите потребни извештаи и други документи за личноста на детето и ќе обезбеди согласност од оштетениот.

(3) Ако со предлогот е согласен оштетениот, јавниот обвинител ги повикува на јавно спогодување детето, неговиот законски застапник, бранителот, центарот и оштетениот. Ако на спогодувањето се постигне согласност, се составува спогодба која ја потпишуваат сите присутни учесници.

(4) Јавниот обвинител ја доставува спогодбата до советот на деца кој може да ја прифати спогодбата и да донесе пресуда со која ќе ја изрече предложената санкција, против која не е дозволена жалба. Ако судот не ја прифати спогодбата го враќа предметот на јавниот обвинител кој е должен да поднесе барање за поведување на подготвителна постапка.

(5) Во текот на судската постапка, судските списи и изјавите на детето и неговиот бранител дадени во постапката за спогодување не смеат да се користат како доказ и ќе бидат издвоени од судската постапка.

(6) Јавниот обвинител не смее да се повикува на податоците и изјавите дадени во постапката за спогодување.

2. Подготвителна постапка

Член 109

(1) Јавниот обвинител поднесува барање за поведување на подготвителна постапка до судијата за деца на надлежниот суд.

(2) Ако судијата за деца не се согласи со барањето на јавниот обвинител, ќе побара за тоа да одлучи кривичниот совет за деца на основниот суд.

(3) Судијата за деца може на органите за внатрешни работи да им нареди да извршат претрес на домот или привремено одземање на предмет или други дејствија во согласност со одредбите од Законот за кривичната постапка.

Член 110

(1) Ако судијата за деца по испитувањето на детето и добивањето на извештај за детето и околностите на делото од центарот, оцени дека нема потреба од спроведување на други дејствија на подготвителна постапка, ќе го изнесе предметот пред советот за деца заради конечно решавање во рок не подолг од осум дена. Центарот го доставува извештајот во рок од еден месец.

(2) Ако советот за деца оцени дека има потреба од спроведување на други дејствија во подготвителна постапка, ќе донесе решение со кое ќе го врати предметот на судијата за деца заради дополнување на подготвителната постапка.

Член 111

(1) По исклучок од членот 75 од овој закон, за дејствие што со закон е предвидено како кривично дело за кое е утврдена казна затвор до три години, јавниот обвинител може по сослушувањето на детето од судијата за деца да му достави предлог на советот за деца за изрекување на санкција без спроведување на подготвителна постапка, ако е случајот доволно разјаснет и собраните податоци за личноста на детето даваат доволно основа за донесување на одлука.

(2) Советот за деца донесува одлука за изрекување на мерка и друга санкција и врз основа на наодот и мислењето од стручниот тим на центарот за околнос-

тите на делото и личноста на детето, со мислење за санкцијата што треба да му се изрече на детето. Центарот го доставува извештајот до судот во рок од 15 дена од приемот на барањето.

(3) Советот за деца може по потреба од центарот со образложено барање да побара дополнување на наодот и мислењето во рок од осум дена од приемот на барањето.

(4) Ако детето или неговиот бранител се противат на предлогот на јавниот обвинител, судијата за деца ќе донесе решение за спроведување на подготвителна постапка или ќе постапи согласно со членот 109 став (2) од овој закон. Против одлуката донесена во согласност со детето и неговиот бранител не е дозволена жалба. Со одлуката мора да е решено и за имотноправното барање на оштетениот, кој само во тој дел има право на жалба до повисокиот суд.

(5) Советот за деца не може во постапката предвидена во овој член да изрече казна затвор за деца и заводски мерки.

Член 112

(1) Во случаите од членовите 109, 110 и 111 од овој закон советот за деца решава на седница откако претходно ќе ги прибави списите од јавниот обвинител. На седницата се повикува јавниот обвинител.

(2) Советот за деца може да одлучи да не се води подготвителна постапка или спрема детето да се поведе постапка пред судија за деца. Против решението на советот за деца не е дозволена жалба.

(3) Кога советот ќе одлучи спрема детето да се поведе постапка пред судија за деца, јавниот обвинител може да учествува во оваа постапка и ги има сите овластувања што според овој закон му припаѓаат во постапката.

Член 113

(1) Во подготвителната постапка спрема детето покрај фактите што се однесуваат на дејствијата што со закон се предвидени како кривични дела посебно ќе се утврди возраста на детето, околностите потребни за оценка на неговата душевна развиеност, ќе се испита средината и приликите под кои детето живее и другите околности што се однесуваат на неговата личност.

(2) Заради утврдување на околностите од ставот (1) на овој член ќе се сослушаат родителите/или/те на детето, односно старателите/или/от и други лица кои можат да ги дадат потребните податоци. За овие околности ќе се побара извештај од центарот, а ако спрема детето била применета санкција за порано сторено дејствие што со закон е предвидено како кривично дело, ќе се прибави извештај за примената на таа санкција.

(3) Податоците за личноста на детето ги прибавува судијата за деца, преку центарот, во рок од 30 дена.

(4) Кога за утврдување на здравствената состојба на детето, на неговата душевна развиеност и на неговите психички особености, способности или наклоности е потребно детето да го прегледа стручен тим, за овој преглед ќе се определат лекар, психолог и педагог кои прегледот можат да го извршат и во специјализирани здравствени установи.

(5) Прегледот од стручен тим се врши во рок од 30 дена.

Член 114

(1) Судијата за деца го определува начинот на изведувањето на одделни дејствија во согласност со Законот за кривичната постапка, водејќи сметка за правата на детето во постапката, а особено за правото на одбрана, правата на оштетениот и собирањето на сите докази потребни за правилно одлучување.

(2) На дејствијата во подготвителната постапка може да присуствува јавниот обвинител.

(3) Испитување на дете, по оценка на судијата, ќе се изврши со помош на педагог, психолог или на друго стручно лице.

(4) Судијата за деца може да одобри на дејствијата во подготвителната постапка да присуствува претставник на центарот и родителите/или/от, односно старателите/или/от на детето. Кога наведените лица присуствуваат на тие дејствија, можат да стават предлози и да му упатуваат прашања на лицето кое се испитува, односно сослушува.

Член 115

(1) Судијата за деца може да определи детето во текот на подготвителната постапка привремено да се смести во установа за образование, грижа и заштита на деца, освен установа надлежна за извршување на мерки и санкции спрема деца, да се стави под надзор на центарот или да се смести во згрижувачко или друго семејство, ако тоа е потребно заради давање помош, заштита или згрижување на детето.

(2) Против решението за привремено сместување или надзор е дозволена жалба до кривичниот совет за деца на основниот суд.

(3) Трошоците за сместување на детето во установата од ставот (1) на овој член се исплатуваат однапред од средствата на судскиот буџет и влегуваат во трошоците на постапката.

Член 116

(1) Повикување на дете за кое постојат основи на сомневање дека сторило дејствие што со закон е предвидено како кривично дело, заради собирање на информации од страна на Министерството за внатрешни работи се врши според одредбите од овој закон, доколку со друг закон поинаку не е определено.

(2) Пред започнување на разговорот детето се запознава со неговите права предвидени со овој закон.

(3) Разговорот со детето задолжително се води во присуство на неговиот бранител и родителите/или/от, односно законскиот застапник.

(4) Пред разговорот службеното лице е должно да го запознае детето со причините за повикувањето и со сите факти кои се однесуваат на случајот што е предмет на разговорот.

(5) Разговорот со детето се води во посебни простории соодветни за разговор со дете од негова возраст и може да трае, ако детето го прифаќа разговорот, најдолго четири часа. По потреба разговорот може, во согласност со детето, да продолжи друг ден, односно денови.

(6) Задржувањето на дете во полициска станица може да трае најмногу до 12 часа.

(7) Овластени службени лица на Министерството за внатрешни работи можат да задржат најмногу до осум часа дете затечено при извршување на дејствие што со закон е предвидено како прекршок против јавниот ред и мир, доколку воспоставувањето на јавниот ред и мир или отстранувањето на загрозувањето не може да се постигне на друг начин или кога е под дејство на алкохол, дрога или други психотропски супстанции. Дете кое го испорачал странски орган за безбедност заради спроведување до надлежен државен орган може да се задржи најмногу 12 часа.

(8) За задржување на дете, под условите предвидени со закон, овластените службени лица на Министерството за внатрешни работи се должни веднаш да го известат надлежниот јавен обвинител, судијата за деца, односно судијата на претходната постапка, родителите/или/от, односно старателите/или/от, неговиот бранител и центарот. Известувањето во итни случаи се врши телефонски, а за истото се доставува и писмено известување во рок од 24 часа.

(9) За време на задржувањето не може да се води разговор без присуство на бранител.

(10) Ако детето или неговите родители/или/от, односно старателите/или/от не земат бранител, службените лица на Министерството за внатрешни работи ќе определат бранител од листата на адвокати доставена од Адвокатската комора на Република Македонија.

(11) Трошоците за бранителот ги снесат родителите/или/от, односно старателите/или/от на детето. Трошоците за адвокатот паѓаат на товар на Буџетот на Република Македонија во согласност и со услови предвидени во Законот за бесплатна правна помош, само во случај кога родителите/или/от, односно старателите/или/от не се во состојба да ги платат трошоците.

(12) Се смета дека родителите/или/от, односно старателите/или/от не се во состојба да ги платат трошоците за адвокат, ако остварува вкупни месечни приходи помали од просечната нето месечна плата во Република Македонија, за што треба да достави потврда за вкупните месечни приходи издадена од надлежен орган, односно организација до центарот најдоцна во рок од пет работни дена од денот на добиеното известување за потребната документација. Ако родителите/или/от, односно старателите/или/от нема да достават таква потврда ќе се смета дека родителите/или/от, односно старателите/или/от се во состојба да ги платат трошоците на адвокатот.

(13) Овластените службени лица на Министерството за внатрешни работи го задржуваат детето во простории соодветни за задржување на дете од негова возраст, различни од просториите за задржување на полнолетни лица.

(14) За задржувањето се составува записник, во кој се внесуваат сите податоци за денот и часот кога детето е задржано, причините за задржувањето, времето кога е поучено за неговите права, психофизичката состојба во моментот на неговото задржување, времето кога е разговарано со детето, констатација на службените лица за постоењето на видливи телесни повреди и времето на прекинување на задржувањето. Записникот го потпишува детето и неговите родители/или/от, односно старатели/или/от, како и бранителот.

(15) Задржувањето подолго од 6 часа мора да го одобри службеникот за прифат во посебно определена и опремена полициска станица.

(16) Задржаното дете мора без одлагање, а најдоцна во рок од 12 часа да биде изведено пред судија за деца, кој ќе одлучи за одредување на притвор или за пуштање на детето на слобода.

(17) Ако судијата за деца најде дека нема основ за задржување на детето, ќе донесе решение за негово пуштање на слобода, во кое ќе ја оцени законитоста на задржувањето.

(18) Детето и неговиот бранител имаат право на жалба до кривичниот совет за деца на основниот суд во делот на решението со кое се оценува законитоста на лишувањето од слобода.

Член 117

(1) Мерка притвор судијата за деца може да определи против детето само по предлог на јавниот обвинител, а по претходно прибавено мислење од центарот.

(2) На детето може да му се определи мерка притвор при постоење на основите предвидени во Законот за кривичната постапка. Притворот може да се изрече само како крајна мерка ако не се исполнети условите за примена на другите мерки за обезбедување на присуство на детето предвидени во Законот за кривичната постапка. Судијата за деца посебно ќе ја цени и е должен да ја образложи оправданоста на примената на мерката притвор, тргнувајќи од личноста на детето, можните последици на притворањето врз неговата личност и неговиот правилен развој.

(3) Наместо притвор, судијата за деца ги применува по правило мерките од членот 115 став (1) од овој закон кога се исполнети законските услови за нивна примена, освен кога постои опасност детето повторно да стори дејствие што со закон е предвидено како кривично дело или кога е тоа неопходно заради заштита на животот или здравјето на детето.

(4) Ако јавниот обвинител во рокот предвиден во членот 116 став (15) од овој закон не стави никаков предлог, судијата за деца може да донесе решение за одредување краткотраен притвор, ако се исполнети законските услови за одредување притвор. Краткотрајниот притвор може да трае најдолго 24 часа. Ако во тој рок јавниот обвинител не поднесе предлог за определување притвор, судијата за деца ќе донесе решение за пуштање на детето на слобода.

(5) Против решението за краткотраен притвор детето, неговиот бранител и јавниот обвинител имаат право на жалба до кривичниот совет за деца на основниот суд кој по жалбата одлучува во рок од 24 часа.

(6) Кога е затечен при извршување дејствие што со закон е предвидено како кривично дело детето странец чиј идентитет не може да се утврди се определува мерка упатување во одделот за деца на центарот за прифаќање странци.

Член 118

(1) Притворот се одредува со решение на судијата за деца и може да трае најдолго 30 дена.

(2) По образложен предлог на судијата за деца, а по претходно прибавено мислење од јавниот обвинител и од центарот, советот за деца на основниот суд може од оправдани причини да го продолжи притворот за уште 60 дена.

(3) Ако притворот е одреден само поради утврдување на идентитетот на детето судијата за деца, односно советот за деца е должен да донесе решение за неговото укинување веднаш кога ќе се утврди идентитетот.

(4) Судијата за деца е должен веднаш по одредувањето на притворот за тоа да ги извести родителите/или/от, односно старателите/или/от на детето, неговиот бранител и центарот.

(5) Рокот за жалба е три дена од доставувањето на решението за притвор. По жалбата на решението на судијата за деца во рок од три дена од нејзиното доставување одлучува кривичниот совет за деца на основниот суд, а по жалбата на решението на советот за деца на основниот суд, советот за деца на апелациониот суд.

Член 119

Во случај на спреченост или отсуство на судијата за деца, одлуките поврзани со задржување и притвор ги донесува судијата на претходната постапка.

Член 120

(1) Во притворот детето се сместува одвоено од полнолетните лица.

(2) На детето му се обезбедува во притворот право на работна и друга активност што е корисна за неговото воспитување и за отстранување на негативните последици на лишувањето од слобода врз неговата личност.

(3) Во текот на траењето на притворот на детето му се гарантира и обезбедува правото на контакт со семејството најмалку еднаш неделно, правото на приватно и доверливо контактирање по потреба, правото на медицинска помош и заштита и правото на следење на информации преку средствата за јавно информирање.

(4) Судијата за деца спрема притворените деца ги има истите овластувања што според Законот за кривичната постапка му припаѓаат на судијата на претходната постапка во поглед на притворените и е должен нај-

малку еднаш при краткотрајниот притвор да го посети притвореното дете, а ако притворот трае подолго, да го посетува најмалку еднаш на секои десет дена.

Член 121

(1) Ако судијата за деца во текот на подготвителната постапка ќе утврди дека постојат причини за запирање на постапката, поради тоа што делото што му се става на товар на детето не е дејствие што со закон е предвидено како кривично дело, настапила застареност или делото е опфатено со акт на амнестија или помилување, или постојат други околности што го исклучуваат гонењето, или ако нема докази дека детето сторило дејствие што со закон е предвидено како кривично дело, ќе го извести за тоа јавниот обвинител. Ако јавниот обвинител во рок од осум дена не го извести судијата за деца дека се откажува од гонење, судијата за деца ќе побара за запирање на постапката да одлучи советот за деца на основниот суд.

(2) Решението на советот за деца за запирање на постапката се доставува до јавниот обвинител, до оштетениот и до детето, кое ако е во притвор веднаш се пушта на слобода. Против ова решение јавниот обвинител и оштетениот имаат право на жалба до советот за деца на апелациониот суд.

(3) Советот за деца на основниот суд може да донесе решение за запирање на постапката по службена должност во текот на целата подготвителната постапка.

Член 122

(1) Откако ќе ги испита сите околности што се однесуваат на извршувањето на кривичното дело и на личноста на детето, судијата за деца по завршувањето на подготвителната постапка ги доставува списите до надлежниот јавен обвинител кој може во рок од осум дена да бара подготвителната постапка да се дополни, да даде изјава за откажување од натамошно гонење или да стави образложен предлог до советот за деца за применување на санкција.

(2) Доколку јавниот обвинител се откаже од гонење, судијата за деца донесува решение за запирање на постапката. Примерок од решението се доставува до оштетениот кој може во рок од осум дена од известувањето да стави предлог до кривичниот совет за деца за продолжување на постапката.

(3) Ако кривичниот совет за деца донесе решение за продолжување на постапката, јавниот обвинител има право на жалба до советот за деца на апелациониот суд во рок од осум дена.

Член 123

Предлогот на јавниот обвинител за примена на санкција треба да содржи име и презиме на детето, неговите години на возраст, опис на делото, докази од кои произлегува дека детето го извршило кривичното дело, образложение што треба да содржи оценка на душевната развиеност на детето и предлог спрема детето да се примени санкција.

Член 124

Судијата за деца секој месец го известува претседателот на судот кои предмети за деца не се завршени и за причините поради кои по одделни предмети постапката сè уште е во тек. Претседателот на судот презема соодветни мерки за забрзување на постапката.

3. Постапка пред советот за деца

Член 125

(1) По приемот на предлогот на јавниот обвинител, како и кога постапката спрема дете се води без предлог на јавниот обвинител, судијата за деца кој претседава со советот за деца закажува седница на советот ако е утврдена неспорна фактичка состојба.

(2) На седница на советот може да се одлучи да се одржи главен претрес ако е потребно утврдување на фактичката состојба.

(3) Казни и заводски мерки можат да се изречат само по одржан главен претрес. Другите санкции можат да се изречат и на седница на советот.

(4) За седницата на советот се известуваат и на неа можат да присуствуваат јавниот обвинител, бранителот и претставникот на центарот, по потреба и детето со неговите родители/или/от, односно старатели/или/от.

(5) Судијата за деца ќе му ја соопшти на детето санкцијата што спрема него е изречена на седница на советот.

Член 126

(1) Кога советот за деца одлучува на главен претрес, согласно ќе се применуваат одредбите од Законот за кривичната постапка за подготовките за главен претрес, за раководењето со главниот претрес, за одлагањето и прекинувањето на главниот претрес, за записникот и за текот на главниот претрес, но советот може да отстапи од овие правила ако смета дека нивната примена во конкретниот случај не би била целесообразна.

(2) На главниот претрес ќе се повикаат јавниот обвинител, оштетениот, детето и неговиот бранител, неговите родители/или/от, односно старатели/или/от и претставник на центарот, односно член на стручниот тим кој го изготвил наодот и мислењето.

(3) Неодоаѓањето на родителите/или/от, односно старателите/или/от или на претставникот на центарот не го спречува судот да го одржи главниот претрес. Во случај на отсуство на родителите/или/от, односно старателите/или/от, судот ќе го задолжи бранителот да ги застапува и нивните интереси.

(4) Одредбите од Законот за кривичната постапка за измена и проширување на обвинението ќе се применуваат и во постапката спрема дете, со тоа што советот за деца е овластен и без предлог на јавниот обвинител да донесе одлука врз основа на фактичката состојба која е изменета на главниот претрес.

Член 127

Во текот на постапката советот за деца може да донесе одлука за привремено сместување на детето во согласност со членот 115 од овој закон, да ја укине таквата одлука донесена порано или да одреди притвор во согласност со членот 117 од овој закон.

Член 128

(1) Судијата за деца кој претседава со советот за деца е должен да закаже главен претрес или седница на советот во рок од осум дена од денот на приемот на предлогот од јавниот обвинител или од денот на завршувањето на подготвителната постапка или од денот кога на седница на советот е одлучено да се одржи главен претрес. За секое продолжување на овој рок судијата за деца мора да има одобрение од претседателот на судот.

(2) Одлагање или прекинување на главниот претрес се врши само по исклучок. За секое одлагање или прекинување на главниот претрес судијата за деца ќе го известат претседателот на судот и ќе ги изнесе причините за одлагањето, односно прекинувањето.

Член 129

(1) Советот за деца не е врзан за предлогот на јавниот обвинител при одлучувањето дали спрема детето ќе изрече казна или ќе примени друга санкција.

(2) Советот со решение ќе ја запре постапката во случаите кога според одредбите од Законот за кривична постапка судот донесува пресуда со која об-

винението се одбива или со која обвинетиот се ослободува од обвинението, како и кога советот ќе најде дека не е сообразно на детето да му се изрече санкција.

(3) Воспитни мерки и мерки на безбедност советот изрекува со решение во чијашто изрека се наведува само која мерка се изрекува, но детето нема да се огласува за виновно за дејствие што со закон е предвидено како кривично дело што му се става на товар. Во обрзложението на решението ќе се наведе описот на делото и околностите што ја оправдуваат примената на изречената мерка.

(4) Пресудата со која на детето му се изрекува казна или алтернативна мерка се донесува во формата на осудителна пресуда предвидена со Законот за кривичната постапка.

Член 130

(1) Судот може детето да го осуди на плаќање на трошоците на постапката и на исполнување на имотнорправните барања на оштетениот во согласност со одредбите од Законот за кривичната постапка, само ако на детето му изрекол казна или алтернативна мерка.

(2) Ако спрема детето е применета воспитна мерка, трошоците на постапката паѓаат на товар на Буџетот на Република Македонија, освен кога на детето му е изречена посебна обврска за надоместување на штетата од членот 44 став (2) алинеја 2 од овој закон.

(3) Трошоците за бранителот за случаите од ставовите (1) и (2) на овој член ги снесат родителите/или/от, односно старателите/или/от на детето. Кога родителите/или/от, односно старателите/или/от не се во состојба да ги платат, трошоците за адвокат паѓаат на товар на Буџетот на Република Македонија во согласност со Законот за бесплатна правна помош.

(4) Се смета дека родителите/или/от, односно старателите/или/от не се во состојба да ги платат трошоците за бранителот, ако остваруваат вкупни месечни приходи помали од просечната нето месечна плата во Република Македонија, за што треба да достават потврда за вкупните месечни приходи издадена од надлежен орган, односно организација најдоцна во рок од пет работни дена од денот на добиеното известување за потребната документација. Ако родителите/или/от или старателите/или/от нема да достават таква потврда ќе се смета дека родителите/или/от, односно старателите/или/от се во состојба да ги платат трошоците на адвокатот.

Член 131

Судијата за деца е должен писмено да ја изготви одлуката во најкраток можен рок, кој не е подолг од 15 дена, а во посложени случаи 30 дена од денот на нејзиното објавување.

4. Правни лекови

Член 132

(1) Против решението, односно пресудата со која на детето му е изречена санкција, како и против решението за запирање на постапката од членот 129 став (2) од овој закон, можат да изјават жалба сите лица кои имаат право на жалба против пресудата според одредбите од Законот за кривичната постапка и тоа во рок од осум дена од денот на приемот на решението, односно пресудата. Оштетениот може да изјави жалба само во однос на имотнорправно побарување.

(2) Бранителот, јавниот обвинител, брачниот, односно вонбрачниот другар, роднина по крв во права линија, старателот, братот и сестрата можат да изјават жалба во корист на детето и против неговата волја.

(3) Жалбата против решението со кое се изрекува воспитна мерка која се издржува во установа го задржува извршувањето на решението, ако судот во согласност со родителите/или/от, односно старателите/или/от на детето и по сослушувањето на детето поинаку не одлучи.

(4) За седницата на советот за деца на апелациониот суд ќе се известат детето и неговиот бранител ако тие тоа го бараат.

Член 133

(1) Советот за деца на апелациониот суд може да ја преиначи првостепената одлука со изрекување на потешка санкција спрема детето, само врз основа на жалба поднесена од страна на јавниот обвинител.

(2) Ако со првостепената одлука не е изречена казна или заводска мерка, советот може таа казна, односно мерка да ја изрече само ако одржи претрес. Затвор за деца во подолго траење или потешка заводска мерка од онаа што е изречена со првостепената одлука може да се изрече и на седница на советот.

Член 134

Против одлуката на апелациониот суд за преиначување на првостепената одлука по одржан претрес со која се изрекува казна или заводска наместо воспитна мерка, може да се поднесе жалба до Врховниот суд на Република Македонија во рок од осум дена од денот на приемот на одлуката.

Член 135

Барање за заштита на законитоста може да се подигне согласно со Законот за кривичната постапка.

Член 136

Одредбите од Законот за кривичната постапка за повторување на кривичната постапка завршена со правосилна пресуда согласно ќе се применуваат и врз повторување на постапката завршена со правосилно решение за примена на воспитна мерка или за запирање на постапката спрема детето.

Глава петнаесетта Прекршочна постапка

Член 137

(1) Прекршочна постапка спрема детето може да се поведе пред судијата за деца само ако случајот не е разрешен во претходната постапка на посредување со деца сторители на дејствија што со закон се предвидени како прекршоци, согласно со Законот за прекршоците.

(2) Прекршочната постапка ја води и одлуките ги донесува судијата за деца на надлежниот суд на чиешто подрачје детето има живеалиште или престојувалиште.

(3) Кога детето учествувало во извршувањето на дејствие што со закон е предвидено како прекршок со полнолетно лице, постапката спрема детето се раздвојува и се води според одредбите од овој закон.

Член 138

Во прекршочната постапка родителите/или/от, односно старателите/или/от, како и центарот имаат право да се запознаат со текот на постапката, да учествуваат во сите дејствија што ги презема судијата за деца, да даваат предлози и да укажуваат на фактите што се однесуваат на личноста и приликите во кои живее и се развива детето, а се од важност за донесување на правосилна одлука.

Член 139

(1) Судијата за деца со решение ќе ја запре постапката кога ќе утврди дека детето во времето на извршување на дејствието што со закон е предвидено како прекршок не наполнил 14 години и за тоа ќе ги извести родителите/или/от, односно старателите/или/от на детето и центарот.

(2) Решение за запирање на постапката судијата за деца ќе донесе и кога ќе оцени дека дејствието што му се става на товар на детето не е дејствие што со закон е предвидено како прекршок, постојат околности што го исклучуваат гонењето за дејствие што со закон е предвидено како прекршок определени со Законот за прекршоците, или дека нема доволно докази дека детето сторило дејствие што со закон е предвидено како прекршок, како и во случајот кога подносителот на барањето за поведување на прекршочна постапка се откажал од барањето.

(3) Против решението од ставот (2) на овој член подносителот на барањето за поведување прекршочна постапка има право на жалба до советот за деца на апелациониот суд.

Член 140

(1) За секое барање за спроведување на прекршочна постапка судијата за деца ќе побара мислење од центарот. За решението судијата за деца ќе го извести детето, неговите родители/или/от, односно старатели/или/от, подносителот на барањето и центарот.

(2) Судијата за деца врз основа на мислењето на центарот може да одлучи да не се поведе прекршочна постапка и со решение да го отфрли барањето за поведување на таква постапка, ако оцени дека не е целесобразно водењето на постапката со оглед на природата на дејствието што со закон е предвидено како прекршок и околностите под кои е сторено, поранешниот живот на детето и неговите лични прилики. За решението судијата за деца ќе го извести детето, неговите родители/или/от, односно старатели/или/от, подносителот на барањето и центарот.

(3) Против решението од ставот (2) на овој член подносителот на барањето за прекршочна постапка има право на жалба до советот за деца на апелациониот суд.

Член 141

(1) Ако се исполнети условите за водење на прекршочна постапка, судијата за деца го повикува детето преку родителите/или/от, односно старателите/или/от.

(2) По сослушувањето на детето судијата за деца може да предвиди и други дејствија заради разјаснување на случајот пропишани со Законот за прекршоците.

Член 142

(1) По преземањето на потребните дејствија и обезбедувањето и оцената на доказите предложени од страна на подносителот на барањето за прекршочна постапка, судијата за деца со решение ќе ја запре постапката, ако оцени дека се исполнети условите од членот 139 од овој закон.

(2) Прекршочната постапка спрема детето завршува со решение со кое на детето му се изрекува воспитна мерка или глоба.

(3) Со решението за изрекување воспитна мерка детето се задолжува и да го исполни утврденото имотнoправно барање на оштетениот.

Член 143

(1) Против решението за запирање на постапката, жалба може да се изјави до советот за деца на апелациониот суд подносителот на барањето за прекршочна постапка.

(2) Против решението за изрекување на санкција, жалба можат да изјават подносителот на барањето за поведување на прекршочна постапка, детето и неговиот бранител, како и родителите/или/от, односно старателите/или/от, братот, сестрата или хранителот на детето. Тие можат да изјават жалба во негова корист и спротивно на неговата волја.

(3) Советот за деца на апелациониот суд по жалбата решава на седница без повикување на странките и може да донесе решение со кое се потврдува или укинува првостепеното решение, или со кое првостепеното решение во делот на санкцијата се изменува со изрекување на поглава санкција.

Член 144

Во прекршочната постапка детето може да ги користи вонредните правни средства барање за повторување на прекршочната постапка и барање за заштита на законитоста.

Петти дел ЗАШТИТА НА ДЕЦА ЖРТВИ НА КРИВИЧНИ ДЕЛА И СВЕДОЦИ ВО КРИВИЧНАТА ПОСТАПКА

Глава шеснаесетта

Заштита на детето како оштетено или сведок во кривичната постапка

Член 145

(1) Детето жртва на кривично дело ги има следниве права:

- со него да се постапува со почитување на неговото достоинство,
- да биде заштитено од секаква дискриминација,
- да биде известно за своите права на јазик разбирлив и соодветен на неговата возраст, како и почитување на правото на приватност,
- да бидат информиран родителите/или/от, односно старателите/или/от за сите прашања во врска со кривичното дело и во врска со осомничениот, обвинетиот и осудениот,
- детето, односно родителите/или/от, односно старателите/или/от да учествуваат во кривичната постапка како оштетен со приклучување кон кривичниот прогон или за остварување на имотноправното барање за штета,
- на посебна заштита на неговата безбедност и на безбедноста на неговото семејство, грижа и внимание од страна на органите и субјектите кои учествуваат во кривичната постапка,
- право на посебна заштита од секундарна виктимизација или ревиктимизација и
- право на психолошка и друга стручна помош и поддршка од страна на органи, установи и организации за помош на деца жртви за кривични дела.

(2) Детето сведок ги има истите права како детето жртва од ставот (1) на овој член, освен правата од ставот (1) алинеи 4 и 5 на овој член.

(3) Полицијата, јавниот обвинител и судот постапуваат со посебна грижа спрема детето жртва на кривично дело давајќи му ги поуките од ставот (1) на овој член и се грижат за неговите интереси при донесувањето на одлука за кривично гонење против обвинетиот за што се составува службена белешка или записник.

(4) Во полициската и кривичната постапка, детето жртва на кривично дело има право:

- на правна помош од адвокат пред давањето на исказ, односно изјава или поднесување на имотноправно барање,

- на надоместок на материјална и нематеријална штета согласно со програмата од членот 151 од овој закон под услови и на начин пропишан со членот 152 од овој закон, доколку надоместокот на штета не може да се обезбеди од осудениот и

- на полномошник од земањето на првиот исказ, како и во текот на целата постапка.

(5) Правна помош на дете жртва обезбедува по правило адвокат кој следел специјализирана обука за правата на децата. Обуката трае најмалку пет дена во текот на годината во земјата или во странство.

Посебни права на процесна заштита

Член 146

(1) Детето жртва имаа право на посебни мерки на процесна заштита при давањето исказ и испитувањето во сите фази на постапката.

(2) Судот мора да определи посебна мерка на процесна заштита во случаите од ставот (1) на овој член, и тоа:

- кога детето жртва има потреба од посебна грижа и заштита или

- кога детето е жртва на трговија со луѓе, насилство или сексуална злоупотреба, како и на кривични дела против човечноста и меѓународното право или други тешки дела сторени спрема деца за кои со закон е утврдена казна затвор над четири години.

(3) Во случаите од ставот (2) на овој член судот определува поединечно или заедно со друга посебна мерка на заштита да се регистрира исказот на детето со видео и тонски запис, кој ќе се користи како доказ во натамошната постапка. Во исклучителни случаи, ако се појават нови околности, судот може повторно да го испита детето жртва најмногу уште еднаш преку користење на технички средства за комуникација.

(4) Судот, јавното обвинителство и полицијата се должни да го поучат детето жртва за неговите права од ставот (1) на овој член, најдоцна пред неговото прво испитување и за тоа составуваат службена белешка или записник.

(5) Посебните права содржани во ставовите (2), (3) и (4) на овој член се однесуваат и на децата сведоци.

Посебни мерки на процесната заштита на деца жртви и деца сведоци

Член 147

Како посебни мерки на процесната заштита при давањето исказ, судот може да определи:

- користење на екрани за заштита на жртвата и сведокот од погледот на обвинетиот,
- прикривање на идентитетот или на изгледот,
- давање исказ преку видеоконференција,
- отстранување на тогите и капите,
- исклучување на јавноста,
- видео и аудио запис на исказот кој ќе се користи како доказ,
- видео и аудио запис од распитот кој ќе се користи како доказ,
- земање исказ преку посредство на стручно лице,
- употреба на посебни технички средства за комуникација и
- заштита на приватноста на детето и на неговото семејство.

Член 148

Во постапката што се води за дејствија што со закон се предвидени како кривични дела во кои детето се јавува како жртва судовите, јавните обвинители и службените лица на Министерството за внатрешни работи можат да постапуваат само доколку поседуваат

соодветно образование и имаат посебно познавање и искуство од областа на правата за детето и за кривично-правната заштита на децата.

Член 149

(1) За сите дејствија што со закон се предвидени како кривични дела од Кривичниот законик во кои според законските обележја на делото детето се јавува како жртва на делото судот и другите органи што учествуваат во постапката се должни да преземаат мерки за помош и заштита и да постапуваат на начин на кој ќе се избегнат можните штетни последици за неговата личност и развој.

(2) Постапката за кривичните дела од ставот (1) на овој член, во која детето е жртва, е итна.

(3) Судот ја исклучува јавноста од делот на постапката во кој се репродуцира записот од исказот и од распитот на детето жртва или се применува друга посебна мерка на процесна заштита при земање исказ или распит или се изведуваат процесни дејствија со кои може да се нанесе штета на неговата личност и неговиот развој.

(4) Детето жртва се сослушува како сведок на начин кој не влијае штетно врз неговиот психофизички развој и со примена на посебни мерки на процесна заштита.

(5) При земањето исказ и распит на дете како сведок или жртва полицијата, обвинителството и судот се должни да водат сметка за личните својства и карактеристики на детето за заштита на неговите интереси и за неговиот правилен развој.

Член 150

Детето жртва и детето сведок на трговија со луѓе, насилство или сексуална злоупотреба, како и дејствија што со закон се предвидени како кривични дела против човечноста и меѓународното право, како и за други дејствија што со закон се предвидени како кривични дела кои поради нивната природа, последиците или други околности го прават детето посебно чувствително, односно се наоѓа во посебно тешка душевна состојба, соочување меѓу детето и осомничениот, односно обвинетиот не е дозволено.

Член 151

(1) Заради обесштетување на дете кое е жртва или е оштетено со дејствие кое со закон е предвидено како кривично дело на насилство и на други акти на индивидуално или групно насилство, се издвојуваат средства во рамките на буџетот на Министерството за правда.

(2) Министерот за правда, по претходно прибавено мислење од Државниот совет за превенција на детско престапништво, донесува годишна програма со која ги планира изворите и начинот на трошење на средствата од ставот (1) на овој член.

(3) Административно-техничките работи за исплатата на средствата од ставот (1) на овој член ги врши Министерството за правда.

Член 152

(1) Детето за кое со правосилна судска одлука е утврдено дека е жртва, односно оштетено со дејствие што со закон е предвидено како кривично дело или прекршок со елементи на насилство и на кое му е признато имотнoправно побарување, може да поднесе барање за обесштетување од средствата од членот 151 став (1) од овој закон до надлежниот суд, кога поради фактички или правни пречки имотнoправно побарување не може да се изврши од имотот на сторителот на кривичното дело или другиот акт на насилство и кога од правосилноста на одлуката за имотнoправното побарување изминале повеќе од шест месеци.

(2) Барањето од ставот (1) на овој член, покрај детето, можат да го поднесат неговите родители/или/от, односно старатели/или/от.

(3) Судот ќе донесе решение за обесштетување во износ на досуденото имотнoправно побарување, без зголемување по основ на камати или други дополнителни трошоци околу извршувањето на побарувањето. Ако судот го одбие барањето, детето жртва има право на жалба до апелациониот суд во рок од осум дена од денот на приемот на решението за одбивање. Одлуката на апелациониот суд е конечна.

(4) Конечното решение за исплата на обесштетувањето судот го доставува до Министерството за правда кое ја извршува исплатата.

(5) За извршената исплата Министерството за правда го известува судот кој го донел решението најдоцна еден месец од извршената исплата.

(6) Ако обесштетувањето е исплатено од средствата од членот 151 став (1) од овој закон, судот го доставува решението за обесштетување до Државниот правобранител заради поведување на постапка за присилно извршување на исплатеното обесштетување од имотот на сторителот. Против ова решение не е дозволена жалба, а тоа ќе се изврши согласно со одредбите од Законот за извршување.

Член 153

(1) Заштитата на децата како жртви и како сведоци во кривичната постапка се обезбедува согласно со одредбите од овој закон, Законот за кривичната постапка и Законот за заштита на сведоците.

(2) По потреба судот ќе нареди примена на посебни мерки за заштита на психофизичкиот интегритет на детето.

Шести дел

ПРЕВЕНЦИЈА НА ДЕТСКО ПРЕСТАПНИШТВО

Глава седумнаесетта

Државен совет и општински совети за превенција

Член 154

(1) Се основа Државен совет за превенција на детско престапништво (во натамошниот текст: Државниот совет).

(2) Државниот совет е самостоен и независен во вршењето на работите определени со овој закон.

(3) Државниот совет е составен од 15 члена кои ги избира Собранието на Република Македонија со мандат од пет години, со право на повторен избор од кои:

- седум члена на Државниот совет ги предлага министерот за правда и се претставници од Министерството за правда, Министерството за труд и социјална политика, Министерството за образование и наука, Министерството за внатрешни работи, Јавното обвинителство на Република Македонија, Врховниот суд на Република Македонија и Адвокатската комора на Република Македонија и

- осум члена на Државниот совет се избираат по пат на јавен оглас, од редот на истакнати научни и стручни работници кои работат на заштитата на интересите на децата од кои еден претставник е од редот на невладините организации за заштита на децата.

(4) Државниот совет има седиште во Министерството за правда и во односите со другите органи и лица настапува со свое лого, кое го утврдува Државниот совет.

(5) При изборот на членовите на Државниот совет ќе се запази соодветната и правична застапеност на граѓаните кои припаѓаат на сите заедници.

(6) Во работата на Државниот совет учествува и претставник од Народниот правобранител.

(7) Од редот на избраните членови, Државниот совет избира претседател со мандат од две години, со право на повторен избор.

(8) Мандатот на член на Државниот совет му престанува пред истекот на времето за кое е избран:

- по лично барање,
- поради смрт,

- ако Комисијата за прашања на изборите и именувањата на Собранието на Република Македонија утврди предлог за разрешување на член на Државниот совет поради неоправдано отсуство на три седници еднопосредно или повеќе од пет седници во текот на годината, врз основа на предлогот што го донел Државниот совет со мнозинство гласови и

- ако трајно ја загуби способноста за вршење на функцијата.

(9) Исполнувањето на условите од ставот (8) на овој член ги утврдува Државниот совет со мнозинство гласови од вкупниот број членови и поднесува иницијатива за престанок на мандатот до Собранието на Република Македонија.

(10) Ако на член на Државниот совет му престане функцијата пред истекот на мандатот, согласно со ставот (8) на овој член, во рок од три месеци се избира член на Државниот совет, согласно со одредбите на овој член.

Член 155

Органите на државната управа, судовите, јавните обвинителства, како и правни лица што вршат јавни овластувања во областа на образованието, воспитувањето и заштитата на децата се должни да соработуваат со Државниот совет во остварувањето на неговите функции.

Член 156

Државниот совет ги има следниве надлежности:

- донесува Национална стратегија за превенција на детското престапништво,

- донесува годишни програми и планови за остварување на програмата,

- донесува Деловник за својата работа,

- предлага средства во предлогот на буџетската пресметка на Министерството за правда потребни за неговата работа,

- дава иницијативи за подобрување на законските решенија и мислења за предлози на закони од значење за заштитата на правата на децата и спречувањето на детското престапништво,

- покренува иницијативи за пошироко запознавање на граѓаните со правата на децата и расправи за здраво семејство, за заштита на децата од наркомафија, алкохолизам и други болести на зависност, за проблемите на образованието и воспитувањето, за односот на средствата за јавно информирање и за другите фактори што влијаат врз спречувањето на детското престапништво,

- иницира истражувања и студии за проблемите на детското престапништво,

- соработува со меѓународни организации и тела, ангажирани во заштитата на правата на детето и спречувањето на детското престапништво,

- подготвува годишни извештаи за својата работа и за состојбите во областа на правата на детето и детското престапништво, кои ги доставува до Собранието на Република Македонија и Владата на Република Македонија, Судскиот совет и Врховниот суд на Република Македонија, кои се должни да ги разгледаат и да преземат соодветни мерки и активности, согласно со своите надлежности и

- дава мислење на програмата од членот 151 став

(2) од овој закон.

Член 157

(1) Административните работи на Државниот совет ги врши Министерството за правда.

(2) Средства за остварување на програмата, како и за работата на Државниот совет се обезбедуваат во рамките на финансиските средства од буџетот на Министерството за правда.

(3) Членовите на Државниот совет кои се од внатрешноста на Република Македонија, односно надвор од градот Скопје имаат право на соодветен надоместок на патните трошоци.

(4) Членовите на Државниот совет имаат право на месечен надоместок за работењето во советот во висина на 20 проценти од просечната бруто плата исплатена во претходниот месец на ниво на Република Македонија.

Член 158

(1) Советите на општините, општините во градот Скопје и градот Скопје именуваат општински совети и Совет на градот Скопје за превенција на детско престапништво (во натамошниот текст: општинскиот совет).

(2) Членови на општинскиот совет се претставници на подрачните единици на Министерството за внатрешни работи, Министерството за труд и социјална политика, центрите за социјална работа, претставници на советот на родители/или/от во основните и средните училишта, Унијата на средношколци, Адвокатската комора на Република Македонија, здруженија и фондации, јавниот обвинител кој работи во областа на детската деликвенција и судијата за деца од судовите од општа надлежност или судија кој ќе го определи претседателот на судот.

(3) Советите на општините, општините во градот Скопје и на градот Скопје ќе го утврдат бројот на членови на општинските совети, во зависност од големината, развиеноста и потребите на општината, како и обемот на детското престапништво.

(4) Членовите се именуваат за време од пет години, со право на повторен избор.

(5) Од редот на членовите на општинскиот совет се избира претседател со мандат од две години, со право на повторно именување.

Член 159

(1) Општинските совети донесуваат годишни програми за својата работа што ја усвојуваат советите на општините и Советот на градот Скопје, деловник за својата работа, на подрачјето на општината и градот Скопје вршат работи за следење на состојбите, покренуваат иницијативи за нивното подобрување и развиваат програми за вклучување на локалната заедница во превенција на детското престапништво и третманот на деца сторители на дејствија што со закон се предвидени како кривични дела и прекршоци.

(2) За својата работа општинските совети најмалку еднаш годишно го известуваат советот на општината, односно градот Скопје и Државниот совет за превенција на детско престапништво.

(3) Програмата на општинските совети од ставот (1) на овој член се финансира врз основа на финансиски план од буџетот на општината, односно градот Скопје и од други средства.

Седми дел

Глава осумнаесетта

ПРЕКРШОЧНИ ОДРЕДБИ

Член 160

Глоба во износ од 300 до 500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на родителите/или/от, односно старателите/или/от кои не соработуваат во исполнување на определените обврски на детето од членот 44 став (2) од овој закон.

Осми дел
Глава деветнаесетта

ПРЕОДНИ И ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

Член 161

Подзаконските акти предвидени со овој закон ќе се донесат во рок од еден месец од денот на влегувањето во сила на овој закон.

Член 162

Советите на општините и на градот Скопје од членот 158 од овој закон кои не се формирани ќе се формираат најдоцна шест месеци од денот на влегувањето во сила на овој закон.

Член 163

Претседателот и членовите на Државниот совет за превенција на малолетничко престапништво и на формираните општински совети за превенција, ќе продолжат да ги вршат работите до завршување на нивниот мандат.

Член 164

Постапките започнати пред денот на влегувањето во сила на овој закон ќе се завршат согласно со Законот за малолетничка правда („Службен весник на Република Македонија“ број 87/2007, 103/2008, 161/2008 и 145/10).

Член 165

Со денот на започнување со примена на овој закон престанува да важи Законот за малолетничка правда („Службен весник на Република Македонија“ број 87/2007, 103/2008, 161/2008 и 145/10).

Член 166

Овој закон влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во „Службен весник на Република Македонија“, а ќе започне да се применува од 1 декември 2013 година.

LIGJ
PËR DREJTËSI PËR FËMIJË

Pjesa e parë
DISPOZITA TË PËRGJITHSHME

Kapitulli i parë
Përmbajtja, qëllime dhe parime themelore

1. Përmbajtja e Ligjit

Neni 1

(1) Me këtë ligj rregullohen veprimi me fëmijët në rrezik dhe me fëmijët kryerës të veprave që me ligj janë paraparë si vepra penale dhe kundërvajtje, përcaktohen kushtet për zbatimin e masave për ndihmë, kujdes dhe mbrojtje, masave edukuese dhe masave alternative dhe për dënimin e fëmijëve dhe personave më të rinj të moshës madhore, pozita, roli dhe kompetenca e organeve që marrin pjesë gjatë veprimit me fëmijët dhe zbatimi i masave të edukimit dhe masave alternative dhe dënimeve.

(2) Me këtë ligj rregullohen masat për mbrojtjen e fëmijëve viktimi të veprave, që me ligj janë paraparë si vepra penale, dhe të fëmijëve dëshmitarë, dhe masat për preventivën e delikuentëve së të miturve.

2. Qëllime të Ligjit

Neni 2

Qëllimet e ligjit dhe të zbatimit të tij janë realizimi i interesit prioritar dhe mbrojtja e fëmijëve nga kriminaliteti, dhuna dhe nga cilado formë e rrezikimit të lirive dhe të

drejtave të tyre dhe zhvillimit të tyre të drejtë, mbrojtja e fëmijëve kryerës të veprave të cilat me ligj janë paraparë si vepra penale dhe kundërvajtje dhe nga përsëritja e atyre veprave, socializimi i tyre, edukimi dhe riedukimi, ndihma dhe kujdesi për fëmijët dhe mbrojtja në procedurë para gjykatës dhe organeve tjera, të lirive dhe të drejtave të tyre të garantuara me Kushtetutën e Republikës së Maqedonisë, me Konventën për të drejtat e fëmijës dhe me marrëveshjet tjera ndërkombëtare për pozitën e fëmijëve, të ratifikuara në pajtim me Kushtetutën e Republikës së Maqedonisë.

3. Parime themelore

Neni 3

(1) Në procedurë me fëmijë, gjuhë zyrtare është gjuha maqedonase dhe alfabeti i saj cirilik.

(2) Dispozitat e Ligjit për përdorimin e gjuhës që e flasin së paku 20% të qytetarëve në Republikën e Maqedonisë dhe në njësitë e vetadministrimit lokal në mënyrë adekuate zbatohen në procedurë me fëmijë.

(3) Fëmija-shtetas i huaj i privuar nga liria ose në paraburgim, parashtrës në procedurë mund t'i parashtrorë në gjuhën e vet, ndërsa në raste tjera në kushte të reciprocitetit.

Neni 4

(1) Fëmija ka të drejtë të informohet nga të gjitha institucionet, që janë në lidhje me të, për të drejtat e tij, të cilat përfshijnë obligime dhe përgjegjësi me Konventën për të drejtat e fëmijës dhe dokumentet tjera ndërkombëtare për të drejtat e fëmijës, me këtë ligj dhe me ligje tjera.

(2) Fëmija ka të drejtë të merret në pyetje dhe të dëgjohej dhe të këshillohet për të drejtat në atë procedurë dhe për vetë procedurën.

(3) Në çdo procedurë gjyqësore dhe jashtëgjyqësore në të cilën merr pjesë, fëmija ka të drejtë në mënyrë aktive të marrë pjesë në marrjen e vendimeve në jetën e tij dhe ta japë mendimin e vet.

Neni 5

Fëmijës mbi moshën 14 vjet nuk mund t'i shqiptohet sanksion për veprën e cila para se të jetë kryer nuk ka qenë e paraparë me ligj si vepër penale ose si kundërvajtje dhe për të cilën nuk është përcaktuar sanksion me ligj ose me marrëveshje të ratifikuara ndërkombëtare.

Neni 6

(1) Fëmijët viktimi të veprave që me ligj janë paraparë si vepra penale i kanë të drejtat e njëjta që i kanë edhe personat viktimi të moshës madhore, para, gjatë kohës dhe pas përfundimit të procedurës penale, si dhe të drejtat e veçanta të pranura me Konventën për të drejtat e fëmijës dhe marrëveshjet tjera të ratifikuara.

(2) Fëmijët viktimi të veprave, të cilat me ligj janë paraparë si vepra penale dhe fëmijët dëshmitarë gëzojnë mbrojtje të përforcuar dhe përkrahje nga të gjitha institucionet, organet dhe individët në sistemin për drejtësi për fëmijë, me qëllim që të zvogëlohen pasojat negative mbi ta nga vepra penale dhe të pengohet ndikimi negativ i veprimit të institucioneve mbi zhvillimin e drejtë të fëmijës dhe të nxiten të kërkojnë mbrojtje para gjykatës kompetente.

Neni 7

(1) Fëmijës mbi moshën 14 vjet në veprimin joformal të organeve dhe shërbimeve kompetente, si dhe në procedurën gjyqësore, i garantohen të drejtat e njëjta që i kanë personat e moshës madhore të akuzuar në procedurë penale, ose kundërvajtëse, si dhe të drejtat e veçanta të pranura me Konventën për të drejtat e fëmijës dhe marrëveshjet tjera të ratifikuara, në të gjitha fazat e procedurës dhe në shqiptimin dhe në kryerjen e cilitdo sanksioni ose mase të paraparë me këtë ligj.

(2) Nuk mund të konsiderohet se fëmija bie ndesh me ligjin derisa kjo nuk përcaktohet me vendim të plotfuqishëm gjyqësor.

(3) Gjatë veprimit të gjykatës dhe të institucioneve tjera në zbatimin e dispozitave të këtij ligji, qëllim kryesor e kanë realizimin e interesave më të mira për fëmijën.

Neni 8

(1) Gjykata dhe institucionet tjera në zbatimin e këtij ligji i respektojnë dhe i sigurojnë të drejtat e fëmijës pa asnjë diskriminim, pa dallim të gjinisë, racës, ngjyrës së lëkurës, përkatësisë së grupit të marginalizuar, përkatësisë etnike, gjuhës, shtetësisë, origjinës sociale, religjionit ose besimit fetar, llojeve tjera të besimit, shkollimit, përkatësisë politike, statusit personal ose shoqëror, pengesave mentale dhe trupore, moshës, gjendjes familjare ose martesore, statusit pronësor, gjendjes shëndetësore ose çfarëdo qoftë tjetër përveç asaj që është paraparë me ligj ose marrëveshje të ratifikuar ndërkombëtare, të prindit/ëve, ose tutorit/ëve ose të anëtarëve të familjes së fëmijës.

(2) Gjykata dhe institucionet tjera gjatë zbatimit të këtij ligji i ndërmarrin të gjithë masat e nevojshme për sigurimin e mbrojtjes së fëmijës nga të gjitha llojet e diskriminimit ose sanksionit ose kufizimeve tjera të të drejtave në bazat e parapara në paragrafin (1) të këtij ligji.

Neni 9

(1) Asnjë fëmijë nuk guxon t'i ekspozohet mundimit ose veprimeve ose sanksioneve tjera mizore jonjerëzore ose nënçmuese.

(2) Fëmija çdo herë ka të drejtë për mbrojtje të përforcuar nga mundimi dhe veprimet ose sanksionet tjera mizore jonjerëzore ose nënçmuese.

Neni 10

Privimi i fëmijës nga liria zbatohet vetëm si mjet i fundit në procedurë, dhe vetëm në kushte dhe në kohëzgjatje të përcaktuar me këtë ligj.

Neni 11

Çdo veprim në gjykatë dhe në institucione tjera me fëmijë në zbatimin e dispozitave të këtij ligji duhet të zgjasë dhe të përfundojë në afat të arsyeshëm, që nuk do t'i dëmtojë interesat e tij.

Neni 12

Fëmija, ose përfaqësuesi ligjor i tij, ka të drejtë informimi për rrjedhën e veprimit dhe të drejtën e ankesës dhe parashtresës për mbrojtjen e të drejtave, te Avokati i Popullit dhe organet dhe institucionet tjera të cilat kanë kompetencë që të kujdesen për të drejtat e fëmijës.

Neni 13

Zbatimi i masave dhe sanksioneve të përcaktuara me këtë ligj dhe veprimi me fëmijën janë paraparë në interes të tij për mbrojtje, edukim, riedukim dhe zhvillim të drejtë.

Neni 14

(1) Veprimi në gjykatë dhe në institucione tjera gjatë zbatimit dhe kryerjes së sanksioneve dhe masave tjera duhet t'i përshtatet moshës, personalitetit dhe nevojave dhe interesave të fëmijës.

(2) Gjatë zbatimit të masave në procedurat e përcaktuara me këtë ligj fëmijës mbi 14 vjet mund t'i merren ose kufizohen të drejta të caktuara vetëm në masë që i përgjigjet shkallës së arritur të zhvillimit dhe të personalitetit të tij dhe të nevojës së tij për mënjanimin e gjendjeve që ndikojnë ai të kryejë veprime që me ligj janë paraparë si vepra penale ose kundërvajtje.

Neni 15

Gjatë vendosjes për zbatimin e masave dhe sanksioneve të përcaktuara me këtë ligj, çdo herë u jepet përparësi masave preventive, mbrojtëse dhe edukuese.

Neni 16

Masa ose sanksioni që i shqiptohet fëmijës mbi 14 vjet duhet t'i përgjigjet personalitetit të tij, peshës së veprimit që me ligj është paraparë si veprë penale ose kundërvajtje dhe pasojave të saj, nevojës për edukimin, riedukimin, arsimimin dhe zhvillimin e tij, për shkak të sigurimit të mbrojtjes së interesit që është më i volitshëm për fëmijën.

Neni 17

(1) Për veprën e fëmijës mbi 14 vjet që me ligj është paraparë si veprë penale ose kundërvajtje, organet dhe institucionet kompetente sipas rregullës nuk ngritin procedurë gjyqësore, që të tejkalohet ndikimi i dëmshëm mbi fëmijën.

(2) Procedura gjyqësore sipas rregullës ngritet vetëm në rastet e parapara si veprë penale me këtë ligj, nëse fëmija mbi 14 vjet ka kryer veprë që është paraparë si veprë penale për të cilën shqiptohet dënim me burg prej tri vitesh ose dënim më i rëndë, ose në rastet kur qëllimi i masave ose sanksioneve të përcaktuara me këtë ligj nuk mund të arrihet pa procedurë të tillë.

Neni 18

(1) Procedurën ndaj fëmijës e mban dhe sanksionet e përcaktuara me këtë ligj i shqipton vetëm gjykata kompetente.

(2) Masa tjera të parapara me këtë ligj mund të shqiptojnë edhe organet tjera të specializuara.

4. Domethënia e nocioneve dhe shprehjeve

Neni 19

Nocione të caktuara të përdorura në këtë ligj e kanë domethënien si vijon:

- **fëmijë** është çdo person deri në moshën 18 vjet,
- **fëmijë në rrezik** çdo fëmijë që i ka mbushur shtatë vjet dhe nuk i ka mbushur 18 vjet me pengesa trupore ose pengesa të zhvillimit mental, viktimë e dhunës, i lënë pas dore nga aspekti edukues dhe social, i cili gjendet në gjendje të atillë në të cilën është penguar ose është pamundësuar realizimi funksionit edukues i prindit/ëve ose tutorit/ëve, i cili nuk është përfshirë në sistemin e arsimimit dhe edukimit, i përfshirë në lypësi, ende ose prostitucion, i cili përdor droga dhe substanca tjera psikotropike dhe prekursorë ose alkool, e i cili për shkak të gjendjeve të këtylla është ose mund të bie ndesh me ligjin si viktimë ose si dëshmitar i veprimit që me ligj është paraparë si kundërvajtje ose veprim që me ligj është paraparë si veprë penale,

- **fëmijë në rrezik deri në moshën 14 vjet** është çdo fëmijë i cili në kohën e kryerjes së veprës së paraparë me ligj si veprë penale për të cilën është përcaktuar dënim me para ose burg mbi tri vite ose veprë e paraparë me ligj si kundërvajtje, i ka mbushur shtatë vjet, e nuk i ka mbushur 14 vjet,

- **fëmijë në rrezik nga 14 deri 18 vjet** është çdo fëmijë i cili në kohën e kryerjes së veprimit, të paraparë me ligj si veprë penale për të cilën është përcaktuar dënim me para ose dënim me burg deri në tri vite ose veprë e paraparë me ligj si kundërvajtje, i ka mbushur 14 vjet e nuk i ka mbushur 18 vjet,

- **fëmijë që bie ndesh me ligjin nga 14 deri 16 vjet** është çdo fëmijë i cili në kohën e kryerjes së veprimit të paraparë me ligj si veprë penale për të cilën është përcaktuar dënim me burg mbi tri vite i ka mbushur 14 vjet e nuk i ka mbushur 16 vjet,

- **fëmijë që bie ndesh me ligjin mbi 16 vjet** është çdo fëmijë i cili në kohën e kryerjes së veprimit të paraparë me ligj si vepër penale për të cilën është përcaktuar dënim me burg mbi tri vite, i ka mbushur 16 vjet e nuk i ka mbushur 18 vjet,

- **fëmijë viktimë është çdo fëmijë i moshës deri 18 vjet** i cili ka pësuar dëm, duke përfshirë lëndim fizik ose mental, pësim emotiv, humbje materiale ose shkelje tjetër ose rrezikim të të drejtave dhe interesave si pasojë e veprimit të kryer me ligj të paraparë si vepër penale,

- **person më i ri i moshës madhore** është personi i cili gjatë kohës së gjykimit për veprim të paraparë me ligj si vepër penale, i ka mbushur 18 vjet e nuk i ka mbushur 21 vjet,

- **masa** në kuptim të këtij ligji janë masat për ndihmë dhe mbrojtje të përcaktuara me ligj të cilat nuk përbëhen në heqjen dhe kufizimin e lirisë dhe të drejtave të fëmijëve për shkak të veprimit të kryer të paraparë me ligj si vepër penale ose kundërvajtje ose gjendje të rrezikut, të cilat ndaj fëmijës, prindit/ëve, ose tutorit/ëve mund t'i zbatojnë, gjykata ose organet tjera të përcaktuara me këtë ligj,

- **sanksion** është pasoja juridike e veprimit të paraparë me ligj si vepër penale dhe shkelje, i cili përbëhet në ndihmë dhe mbrojtje ose kufizim ose heqje të lirisë dhe të drejtave të caktuara të fëmijës nga 14 deri 18 vjet për shkak të veprimit të paraparë me ligj si vepër penale ose shkelje, që e shqipton gjykata me procedurë të përcaktuar me këtë ligj,

- **gjykatë kompetente** është gjykatësi për fëmijë dhe këshilli për fëmijë,

- **organe tjera të specializuara** janë qendrat për punë sociale, prokuroria publike, Ministria e Punëve të Brendshme dhe institucionet për zbatimin e sanksioneve për fëmijë dhe

- **familje** janë prindi/ët ose tutori/ët e fëmijës, farefisi i moshës madhore sipas gjakut në vijë të drejtë, motra ose vëllai, bashkëshorti, si dhe persona tjerë të moshës madhore me të cilët fëmija jeton në ekonomi familjare të përbashkët.

Pjesa e dytë VEPRIMI ME FËMIJË

Kapitulli i dytë Masa për ndihmë dhe mbrojtje

1. Përjashtim i sanksioneve të parapara me këtë ligj

Neni 20

Ndaj fëmijës i cili gjatë kohës së kryerjes së veprimit që me ligj është paraparë si vepër penale ose shkelje nuk i ka mbushur 14 vjet, nuk mund të zbatohet sanksion i përcaktuar me këtë ligj.

Neni 21

Ndaj fëmijës në rrezik deri në moshën 14 vjet dhe fëmijës në rrezik mbi moshën 14 vjet zbatohen masat e parapara me ligj për ndihmë dhe mbrojtje, të cilat janë me interes për fëmijën dhe për zhvillimin dhe edukimin e tij.

Neni 22

(1) Ndaj fëmijës në rrezik deri në moshën 14 vjet dhe fëmijës në rrezik mbi moshën 14 vjet zbatohen masat për ndihmë dhe mbrojtje vetëm kur qendra për punë sociale do të vlerësojë se gjendja e rrezikut reflektohet mbi personalitetin e fëmijës dhe mbi edukimin e tij të drejtë.

(2) Masat nga paragrafi (1) i këtij neni mund të zbatohen edhe ndaj prindit/ëve ose tutorit/ëve, nëse e kanë lënë pas dore ose e kanë keqpërdorur kryerjen e të drejtave ose të obligimeve të veta lidhur me mbrojtjen e personalitetit, të drejtave dhe interesave të fëmijës.

Neni 23

Masat për ndihmë dhe mbrojtje janë masa të përcaktuara me ligj në sferën e arsimit, shëndetësisë, sociale, familjare dhe format tjera të mbrojtjes.

2. Veprimi me fëmijën në rrezik

Neni 24

(1) Për veprimin e fëmijës në rrezik deri në moshën 14 vjet që me ligj është paraparë si vepër penale, për të cilën është përcaktuar dënim me burg mbi tri vite, si dhe kur gjatë kryerjes së veprës kanë marrë pjesë edhe persona tjerë për të cilët mund të mbahet procedurë para gjykatës dhe për veprimin e fëmijës në rrezik mbi moshën 14 vjet që me ligj është paraparë si vepër penale për të cilën është përcaktuar dënim me burg deri në tri vite ose dënim me para, Ministria e Punëve të Brendshme dorëzon njoftim te Qendra për Punë Sociale (në tekstin e mëtejshëm: Qendra) dhe te prokurori publik kompetent. Për gjendje tjera të rrezikut, Ministria e Punëve të Brendshme, shkolla ose ndonjë institucion tjetër ku fëmija është në përkujdesje, si dhe prindi/ët e tyre, ose tutori/ët e fëmijës e njoftojnë qendrën.

(2) Ministria e Punëve të Brendshme e njofton qendrën me njoftim me shkrim, i cili përmban të dhëna personale për fëmijën dhe për prindin/ët ose tutorin/ët e tij, veprën e kryer dhe rrethanat në të cilat është kryer. Në raste urgjente, njoftimi mund të jetë edhe përmes telefonit dhe në mënyrë plotësuese dorëzohet njoftim me shkrim.

(3) Qendra vepron pas njoftimeve të Ministrisë së Punëve të Brendshme, të prokurorisë publike, të shkollës ose të ndonjë institucioni tjetër ku fëmija është në përkujdesje dhe ku edukohet, nga prindi/ët, ose tutori/ët, fëmija, i dëmtuari ose nga personi tjetër.

(4) Qendra, Ministria e Punëve të Brendshme dhe shkolla ose ndonjë institucion tjetër ku fëmija është në përkujdesje, janë të obliguar të njoftohen në mënyrë reciproke për sjelljen e fëmijës, si dhe për të gjitha rrethanat tjera që sipas ligjit konsiderohen si gjendje në rrezik.

(5) Qendra mund ta konstatojë ekzistimin e gjendjes në rrezik edhe në bazë të njohurive personale.

(6) Njoftimet e pranuar nga paragrafi (2) i këtij neni regjistrohen në regjistrin për njoftime të pranuar për fëmijët në rrezik që mbahet në qendër. Në qendër futen të dhënat e marra me njoftime nga Ministria e Punëve të Brendshme, Prokuroria Publike, shkolla ose nga ndonjë institucion tjetër ku fëmija është në përkujdesje ose edukohet, si dhe nga prindi/ët e tij, ose tutori/ët, fëmija, i dëmtuari ose nga personi tjetër, ruhen si sekret në pajtim me rregullat të cilat kanë të bëjnë me informatat e klasifikuara dhe me mbrojtjen e të dhënave personale.

(7) Formën dhe përmbajtjen e regjistrit për njoftime të pranuar për fëmijët në rrezik, si dhe mënyrën për mbajtjen e tij, i përcakton ministri i Punës dhe Politikës Sociale.

Neni 25

(1) Në afat jo më të gjatë se 15 ditë nga pranimi i njoftimit ose njohurisë tjetër, e në rastet kur ekziston rrezikimi i personalitetit, të drejtave dhe interesave të fëmijës, jo më gjatë se 36 orë, qendra e thirr në bisedë fëmijën në rrezik, prindin/ët, ose tutorin/ët e tij dhe ngrit procedurë me karakter të besueshëm për përcaktimin e rrethanave faktike të ngjarjes konkrete ose gjendjes në rrezik. Nëse edhe krahas dorëzimit të rregullt biseda nuk mund të kryhet për shkak të mungesës së fëmijës dhe prindit/ëve ose tutorit/ëve të tij, qendra e njofton prokurorin publik kompetent dhe Ministrinë e Punëve të Brendshme për veprim të mëtejshëm.

(2) Bisedën e mban përfaqësuesi i ekipit profesional ose ekipi profesional i përbërë nga pedagogu, punëtori social, psikologu dhe juristi i diplomuar, në lokale të veçanta. Standardet për rregullimin e lokaleve të veçanta i përcakton ministri i Punës dhe Politikës Sociale.

(3) Në rastet kur vepra e fëmijës në rrezik deri në moshën 14 vjet me ligj është paraparë si vepër penale për të cilën është përcaktuar dënimi me burg prej së paku pesë vitesh ose kur ekziston rrezikim i personalitetit, të drejtave dhe interesave të fëmijës, në mënyrë të obligueshme në bisedë merr pjesë avokati i cili i mbron të drejtat dhe interesat e fëmijës.

(4) Prezenca e avokatit është e obligueshme edhe në rastet kur prokurori publik propozon masa për fëmijën në rrezik mbi moshën 14 vjet për vepër që me ligj është paraparë si vepër penale për të cilën është përcaktuar dënimi me burg deri në tri vite, nëse sipas vlerësimit të qendrës ekziston rrezikim i personit, të drejtave dhe interesave të fëmijës, dhe nëse në ekipin profesional nuk merr pjesë juristi.

(5) Në rastet nga paragrafët (3) dhe (4) të këtij neni, avokatin e zgjedhin prindi/ët, ose tutori/ët, dhe nëse këtë nuk e bëjnë, avokatin e cakton qendra me detyrë zyrtare nga lista e përpiluar nga Oda e Avokatëve.

(6) Shpenzimet për avokatin janë në llogari të prindit/ëve ose të tutorit/ëve të fëmijës, e në raste kur nuk janë në gjendje t'i paguajnë, ato janë në llogari të buxhetit të Republikës së Maqedonisë dhe paguhet në pajtim me dispozitat e Ligjit për ndihmë juridike pa pagesë.

(7) Konsiderohet se prindi/ët, ose tutori/ët nuk janë në gjendje t'i paguajnë shpenzimet për avokatin nëse realizojnë të hyra mujore të përgjithshme më të vogla se rroga mujore mesatare neto në Republikën e Maqedonisë e paguar në muajin paraprak, për çfarë duhet të dorëzojnë vërtetim të lëshuar nga organi kompetent, ose organizata për të hyrat e përgjithshme mujore të qendra, më së voni në afat prej pesë ditësh pune nga dita e njoftimit të marrë për dokumentacionin e nevojshëm. Nëse prindi/ët, ose tutori/ët nuk dorëzojnë vërtetim të tillë do të konsiderohet se është në gjendje t'i paguajnë shpenzimet e avokatit.

(8) Shpërblimi i avokatëve për ndihmën e dhënë juridike llogaritet në lartësi të një përfaqësimi për çdo lëndë, të harmonizuar me Tarifën për shpërblim të Odës së Avokatëve të Republikës së Maqedonisë.

(9) Qendra kryen kontroll të listës së dorëzuar të shpenzimeve nga avokati dhe për pagesë e dorëzon te Ministria e Drejtësisë.

Neni 26

(1) Avokati është i obliguar të japë mendim juridik për rastin në formë të shkruar në afat prej shtatë ditësh nga biseda me ekipin profesional.

(2) Mendimi juridik nga paragrafi (1) i këtij neni duhet t'i përmbajë, në veçanti: përshkrimin e veprës së paraparë si vepër penale, elementet faktike dhe juridike të rastit.

(3) Nëse ekipi profesional nuk e pranon mendimin juridik të avokatit ose avokati nuk e jep mendimin juridik në afatin nga paragrafi (1) i këtij neni, ose nëse nuk bëhet fjalë për fëmijë në rrezik mbi 14 vjet, qendra është e obliguar që në afat prej shtatë ditësh ta njoftojë gjykatësin kompetent për fëmijë i cili është i obliguar të miratojë vendim për veprimin e tij të mëtejme, në afat prej shtatë ditësh.

(4) Nëse avokati nuk e jep mendimin juridik në afatin e paraparë në paragrafin (1) të këtij neni, gjykata për këtë do ta njoftojë Odën e Avokatëve të Republikës së Maqedonisë.

(5) Vendimi i gjykatësit për fëmijë se nuk ka vend për veprim të mëtejme në qendër, nuk është pengesë që gjatë përcaktimit të rrethanave të reja lidhur me veprim tjetër që me ligj është paraparë si vepër penale ose shkelje ose gjendje në rrezik, ai të vazhdojë me zbatimin e masave të ndihmës dhe mbrojtjes së fëmijës në pajtim me nenin 23 të këtij ligji.

Neni 27

(1) Në bazë të njoftimeve të grumbulluara dhe të dhënave tjera me të cilat disponon qendra, si dhe bisedës së realizuar me prindin/ët, ose tutorin/ët dhe fëmijën në

rrezik, ekipi profesional nga neni 25 paragrafi (2) të këtij ligji, në afat prej 30 ditësh përgatit plan me masa dhe aktivitete për punën individuale me fëmijën dhe prindin/ët, ose tutorin/ët (në tekstin e mëtejme: plan), dhe atë plan e zbaton. Ekipi profesional nga qendra e zbaton planin në mënyrë dhe me dinamikë të marrjes së masave, të përcaktuara në plan. Në përgatitjen e zbatimit të planit marrin pjesë edhe organe ose persona tjerë të specializuar.

(2) Në raste urgjente, qendra merr masa për ndihmë dhe mbrojtje të fëmijës në rrezik në pajtim me Ligjin për mbrojtje sociale dhe Ligjin për familje, para se të fillojë me përpilimin e planit.

Neni 28

(1) Më së shumti në afat prej dhjetë ditësh pas miratimit të planit, ekipi profesional nga neni 25 paragrafi (2) të këtij ligji bisedon për herë të dytë me prindin/ët, ose tutorin/ët me të cilin jeton fëmija në rrezik me qëllim që në mënyrë të drejtpërdrejtë të vërtetohet nëse prindi/ët, ose tutori/ët mund të kujdesen për të dhe nëse mund të evitohen arsyet për sjelljen e tij dhe gjendjen në rrezik.

(2) Ekipi profesional i njofton prindin/ët, ose tutorin/ët me planin, për shkak të pjesëmarrjes aktive të tij në zbatimin e masave për ndihmë dhe mbrojtje dhe njëkohësisht i paralajmëron për pasojat e mëtejme nga mosbashkëpunimi me qendrën. Ekipi profesional takohet me prindin/ët, ose tutorin/ët, së paku një herë në muaj.

(3) Ndryshime të planit kryhen në pajtim me suksesin e masave të marra ose të rrethanave të reja. Masat për ndihmë dhe mbrojtje mund të zgjasin deri në mbushjen e 18 vjetëve të fëmijës.

(4) Mbikëqyrje mbi zbatimin e planit kryen Enti për Veprimtari Sociale.

Neni 29

(1) Nëse prindi/ët, ose tutori/ët nuk e zbatojnë planin e qendrës, në rast kur bëhet fjalë për fëmijë në rrezik mbi 14 vjet, e qendra edhe pas të gjitha përpjekjeve nuk arrin ta zbatojë, në afat prej shtatë ditësh nga përcaktimi i rrethanave të tilla, e njofton gjykatësin kompetent për fëmijë i cili në afat prej tri ditësh merr vendim për zbatimin e masave të përmbajtura në plan, me udhëzime të përcaktuara për qendrën.

(2) Vendim nga paragrafi (1) i këtij neni gjykatësi për fëmijë mund të marrë edhe me propozim të avokatit të fëmijës në rrezik, të prindit/ëve, ose tutorit/ëve të tij.

(3) Nëse prindi/ët, ose tutori/ët nuk veprojnë sipas vendimit të gjykatës, gjykata e njofton prokurorin publik për veprim të mëtejshëm.

(4) Nëse nuk është i mundur zbatimi i masave të përmbajtura në planin e qendrës për shkak të mosqasjes të fëmija dhe të prindit/ët, ose tutorit/ët e tij, qendra e njofton prokurorin publik dhe Ministrinë e Punëve të Brendshme.

(5) Procedura para prokurorit publik do të vazhdojë kur do të pushojnë rrethanat nga paragrafi (4) i këtij neni.

Neni 30

(1) Nëse me veprimin që me ligj është paraparë si vepër penale ose kundërvajtje, fëmija në rrezik ka përfutur dobi pronësore ose i ka shkaktuar dëm tjetrit, qendra ndërmjetëson mes fëmijës në rrezik dhe prindit/ëve, ose tutorit/ëve të tij dhe të dëmtuarit për pajtim dhe premtim të përbashkët se nuk do të përsëritet vepra dhe për kthimin e dobisë pronësore ose kompensim të dëmit të shkaktuar.

(2) Procedura e ndërmjetësimit mund të zgjasë më së shumti 30 ditë pas miratimit të vendimit për ngritjen e procedurës për ndërmjetësim. Për pajtimin përpilohet marrëveshje që ka rëndësi të barazimit jashtëgjyqësor.

(3) Nëse ndërmjetësimi mbetet pa sukses, i dëmtuari mundet në afat prej 30 ditësh pasi është konstatuar mosuksesi në ndërmjetësim, të parashtrijë propozim për ngritjen e procedurës për konfiskim të pronës dhe dobisë

pronësore nga personi mbi të cilin është bartur prona ose dobia pronësore ose kërkesa pronësore juridike për kompensim të dëmit.

Neni 31

(1) Për zbatimin e masave të ndihmës dhe mbrojtjes, qendra mban evidencë interne, kurse të dhënat nga të gjitha qendrat dorëzohen te Regjistri për zbatim të masave të ndihmës dhe mbrojtjes, që e udhëheq Ministri i Punës dhe Politikës Sociale.

(2) Formën, përmbajtjen dhe mënyrën e mbajtjen së Regjistrit për zbatim të masave të ndihmës dhe mbrojtjes, i përcakton ministri për Punë dhe Politikë Sociale.

(3) Pas mbushjes së moshës 18 vjet të fëmijës të dhënat nga evidencat e qendrave dhe nga Regjistri i Ministrisë së Punës dhe Politikës Sociale shkatërrohen.

(4) Shkalla e klasifikimit të të dhënave për zbatimin e masave të ndihmës dhe mbrojtjes përcaktohen në pajtim me dispozitat të cilat kanë të bëjnë me informatat e klasifikuara.

Neni 32

(1) Për zbatimin e masave ndaj fëmijës në rrezik dhe kryerjen e kompetencave tjera të përcaktuar me këtë ligj, në qendra formohen seksione të specializuara ose ekupe profesionale për fëmijë.

(2) Anëtarët e seksioneve të specializuara ose ekipet profesionale për fëmijë nga paragrafi (1) të këtij neni, marrin pjesë në trajnimin e specializuar për delikuençë të fëmijëve prej së paku pesë ditësh gjatë vitit në vend ose jashtë.

Pjesa e tretë SANKSIONE PËR VEPRRA PENALE DHE KUNDËRVAJTJE

Kreu i tretë

Rregulla të përgjithshme për sanksione që u shqiptohen fëmijëve

1. Vlefshmëria e dispozitave për veprime të cilat me ligj janë paraparë si vepra penale dhe kundërvajtje

Neni 33

(1) Për veprim që me ligj është paraparë si vepër penale ose kundërvajtje e kryer nga fëmijët, në mënyrë përkatëse zbatohen dispozitat e Kodit penal, si dhe dispozitat e Ligjit për kundërvajtje dhe ligjeve tjera në të cilët janë përcaktuar veprime që me ligj parashihen si kundërvajtje.

(2) Dispozitat e veçanta që vlejné për fëmijë kryerës të veprave penale zbatohen nën kushte të parapara në dispozitat e këtij kreu edhe ndaj personave të moshës madhore kur u gjykohe për veprime të cilat me ligj parashihen si vepra penale që i kanë kryer si fëmijë, e me përjashtim edhe ndaj personave që kanë kryer vepër penale si të mitur më të rinj.

2. Sanksione ndaj fëmijëve dhe qëllimi i tyre

Neni 34

(1) Fëmijës prej moshës 14 deri në 16 vjet për veprime të cilat me ligj parashihen si vepër penale mund t'i shqiptohen vetëm masa edukuese.

(2) Fëmijës prej moshës 16 deri në 18 vjet për veprime të cilat me ligj parashihen si vepër penale mund t'i shqiptohen masa edukuese, e me përjashtim mund t'i shqiptohet dënim ose masë alternative.

(3) Fëmija prej moshës 16 deri 18 vjet mund të lirohet nga dënimi nën kushtet e përgjithshme të përcaktuar me Kodin penal.

(4) Fëmijës për veprime që me ligj parashihen si kundërvajtje mund t'i shqiptohen sanksione kundërvajtëse të përcaktuara me këtë ligj.

(5) Fëmijës i shqiptohen masa të sigurisë nën kushte të përcaktuara me Kodin penal dhe me këtë ligj.

(6) Konfiskimi i pronës dhe dobisë pronësore dhe sendeve të përfituara me veprime të cilat me ligj janë paraparë si vepra penale dhe kundërvajtje të fëmijëve, kryhet në pajtim me kushtet e përgjithshme të përcaktuara në Kodin penal.

Neni 35

Qëllimi i masave edukuese, dënimeve, masave alternative dhe të sanksioneve kundërvajtëse është që përmes dhënies së mbrojtjes dhe ndihmës fëmijëve, me kryerjen e mbikëqyrjes mbi ta, me aftësimin e tyre profesional me zhvillimin e tyre personal të përgjegjësisë, të sigurohet edukimi, riedukimi dhe zhvillimi i drejtë i tyre.

Neni 36

(1) Sanksioni që i shqiptohet fëmijës duhet t'i përgjigjet personalitetit të tij, peshës së veprimit që me ligj është paraparë si vepër penale ose kundërvajtje dhe pasojave të saj, nevojës së edukimit riedukimit, arsimimit dhe zhvillimit të tij, për sigurimin dhe mbrojtjen e interesit të domosdoshëm për fëmijën.

(2) Kur janë plotësuar kushtet ligjore, gjykata kompetente shqipton dënim vetëm nëse nuk është e arsyeshme shqiptimi i masës edukuese ose alternative.

(3) Dënimi që përbëhet në privimin nga liria, gjykata kompetente mund të shqiptojë vetëm kur qëllimi i masave edukuese, dënimin ose masave alternative nuk mund të arrihet me masat e ndihmës dhe mbrojtjes.

(4) Nëse është shqiptuar sanksion më i rëndë ose sanksion që përbëhet në privim nga liria, gjykata kompetente në veçanti i arsyeton shkaqet për shqiptimin e saj.

Kreu i katërt Masat edukuese

1. Lloje të masave edukuese

Neni 37

(1) Fëmijës mbi moshën 14 vjet për veprime që me ligj është paraparë si vepër penale që mund t'i shqiptohen masat edukuese në vijim:

- masa qortim ose dërgim në qendrën për fëmijë,
- masat e mbikëqyrjes së përforcuar nga ana e prindit/ëve, ose tutorit/ëve, familja përkujdesëse ose qendra dhe

- masat e entit dërgim në institucione edukuese ose në shtëpi edukuese-përmirësuese.

(2) Masa paralajmërim ose dërgim në qendrën për fëmijë i kumtohet fëmijës kur nuk ekziston nevoja për masa më të gjata të edukimit, e në veçanti nëse ka kryer veprim me të cilat me ligj është paraparë si vepër penale nga pamaturia ose mendjehetësia.

(3) Masat e mbikëqyrjes së shtuar i shqiptohen fëmijës kur ekziston nevoja nga masa më të gjata të edukimit, riedukimit ose mjekimit me mbikëqyrje përkatëse, e nuk nevojitet ndarje e plotë e tyre nga mjedisi i deritanishëm.

(4) Masat e entit i shqiptohen fëmijës kur ekziston nevoja nga masa të gjata të edukimit, riedukimit ose mjekimit dhe veçim të plotë nga mjedisi i deritanishëm. Kohëzgjatja e këtyre masave nuk mund të jetë më e gjatë se pesë vjet, por më së shumti deri më mbushjen e 23 viteve.

Neni 38

Gjatë zgjedhjes së masës edukuese gjykata i merr parasysh moshën e fëmijës, shkallën e zhvillimit të tij shpirtëror, cilësitë e tij psikike, prirjet, nxitjet nga të cilat e

ka kryer veprimin, edukimin e deritanishëm, mesin dhe rrethanat në të cilat ka jetuar, peshën e veprimit të kryer, nëse ndaj tij më parë është shqiptuar masë edukuese ose dënim me burg për fëmijë dhe të gjitha rrethanat tjera që ndikojnë mbi caktimin e llojit të masave për arritjen e qëllimit të tij përcaktuar me ligj.

1.1. Masa të qortimit ose dërgimit në qendrën për fëmijë

Qortimi

Neni 39

(1) Qortimi shqiptohet nëse mjafton vetëm qortimi i fëmijës për veprimin e kryer.

(2) Gjatë shqiptimit të qortimit fëmijës do t'i tregohen dëmet nga veprimi i tij dhe do të paralajmërohet se në rast të përsëritjes së tij kundër tij mund të shqiptohet sanksion tjetër.

Dërgim në qendrën për fëmijë

Neni 40

(1) Gjykata do ta shqiptojë masën dërgim në qendër për fëmijë kur nevojitet që me masa afatshkurtra të kryhet ndikim mbi personalitetin dhe sjelljen e fëmijës.

(2) Fëmijën të cilit i është shqiptuar kjo masë, gjykata mund ta dërgojë në qendrën për fëmijë:

- në numër të caktuar të orëve gjatë ditës në ditët e festave, e më së shumti në katër ditë të festave të njëpasnjëshme,

- në numër të caktuar të orëve gjatë ditës, por më së shumti një muaj ose

- në qëndrim të pandërprerë në numër të caktuar të ditëve, por jo më shumë se 20 ditë.

(3) Gjatë shqiptimit të kësaj mase gjykata do të mbajë llogari për atë se me zbatimin e saj fëmija të mos mungojë nga mësimi i rregullt ose nga puna.

(4) Në qendrën për fëmijë, fëmija do të kryejë punë që i përgjigjen gjendjes së tij psikofizike.

(5) Kur do të shqiptohet dërgimi në qendër për fëmijë, gjykata mund të përcaktojë që gjatë dhe pas mbarimit të kësaj mase fëmija të vihet nën mbikëqyrje të përfuruar të qendrës, për periudhë jo më të gjatë se gjashtë muaj.

1.2. Masat e mbikëqyrjes së përfuruar

Mbikëqyrja e përfuruar nga ana e prindit/ëve, ose tutorit/ëve

Neni 41

(1) Gjykata do të shqiptojë masë të mbikëqyrjes së përfuruar nga ana e prindit/ëve, ose tutorit/ëve, nëse prindi/ët, ose tutori/ët kanë bërë lëshim, e kanë pasur mundësi të kryejnë mbikëqyrje mbi fëmijën.

(2) Kur gjykata do të shqiptojë këtë masa do t'u urdhërojë prindit/ëve, ose tutorit/ëve obligime të caktuara në pikëpamje të masave që duhet të merren për edukimin e fëmijës, për mjekimin e tij dhe për largimin e ndikimeve të dëmshme mbi të, e mund t'i japë edhe udhëzime të nevojshme.

(3) Gjykata në mënyrë plotësuese do të vendosë për ndërprerjen e kësaj mase ashtu që ajo nuk mund të zgjasë më pak se një vit dhe as më gjatë se tri vite.

Mbikëqyrje e përfuruar nga ana e familjes përkujdesëse

Neni 42

(1) Nëse prindi/ët ose tutori/ët e fëmijës nuk kanë mundësi të kryejnë mbikëqyrje mbi të ose kjo me arsye nuk mund të pritët nga ai, fëmija do të dorëzohet në familje përkujdesëse e cila do ta pranojë dhe ka mundësi të kryejë mbikëqyrje të përfuruar mbi të.

(2) Realizimi i kësaj mase do të ndërpritët kur prindi/ët, ose tutori/ët e fëmijës do të kenë mundësi të kryejnë mbikëqyrje të përfuruar mbi të ose kur sipas rezultateve të edukimit dhe riedukimit do të pushojë nevoja e mbikëqyrjes së përfuruar.

Mbikëqyrja e përfuruar nga ana e qendrës

Neni 43

(1) Nëse prindi/ët, ose tutori/ët nuk kanë mundësi të kryejnë mbikëqyrje të përfuruar mbi fëmijën e nuk ekzistojnë kushte për dorëzim të fëmijës në familje përkujdesëse për kryerjen të mbikëqyrjes së këtyllë, fëmija do të vendoset në mbikëqyrjen e qendrës.

(2) Gjykata në mënyrë plotësuese do të vendosë që masa të pushojë, me atë që zgjatja e saj nuk mund të jetë më e shkurtër se një as më e gjata se tri vite. Për kohëzgjatjen e masës fëmija edhe më tej mbetet të jetojë te prindi/ët ose te persona tjerë që e mbajnë, kurse mbikëqyrjen e përfuruar mbi të e kryen qendra.

(3) Nëse fëmija nuk mund të mbetet në familjen ku ka jetuar, qendra do ta vendosë në institucion edukues dhe do të kujdeset për shkollimin ose punësimin e tij, për ndarje nga mjedisi që ndikon dëmshëm mbi të, për mjekimin e nevojshëm dhe përmirësimin e rrethanave ku jeton.

Obligime të veçanta ndaj masës mbikëqyrje e përfuruar

Neni 44

(1) Gjatë shqiptimit të ndonjë mase edukuese të mbikëqyrjes së përfuruar, gjykata mundet fëmijës t'i caktojë një ose më shumë obligime të veçanta nëse kjo është e nevojshme për zbatim më të suksesshëm të dënimin të shqiptuar.

(2) Gjykata mundet fëmijës t'ia caktojë këto obligime, në veçanti:

- t'i kërkojë falje personalisht personit të dëmtuar,
- ta përmirësojë ose kompensojë dëmin e shkaktuar me veprimin e kryer,

- të shkojë rregullisht në shkollë,
- të mos mungojë nga vendi i punës për fëmijë mbi 15 vjet,

- të aftësohet për punë që i përgjigjet aftësive, prirjeve dhe forcës fizike të tij për fëmijë mbi 15 vjet,

- të pranojë punë për fëmijë mbi 15 vjet,

- t'ia ndalojë përdorimin e pijeve alkoolike, drogës dhe substancave tjera psikotropike,

- të dërgohet në institucion përkatës shëndetësor ose këshillimore,

- në mënyrë të dobishme ta shfrytëzojë kohën e lirë,

- të mos kontaktojë me persona të cilët ndikojnë negativisht mbi personalitetin e tij,

- të profesionalizohet dhe rikualifikohet për mbajtjen e vendit të punës që e zë ose për krijimin e parakushteve për punësim të fëmijëve mbi 15 vjet,

- të mundësojë kontroll dhe të pranojë këshilla lidhur me sistemimin dhe shpenzimin e rrogës dhe të hyrave tjera që i realizon,

- të përfshihet në punë të organizatave humanitare, komunale, ekologjike ose organizatave joqeveritare,

- të përfshihet në organizatë ose shoqatë të caktuar sportive, kulturore zbavitëse me obligimin që rregullisht të prezantojë në prova dhe trajnime dhe

- t'i ndalohet lëvizja pa shoqërimin e prindit/ëve, ose tutorit/ëve të tij prej orës 22 deri në orën 5.

(3) Gjykata mundet me propozim të qendrës, t'i ndryshojë ose heqë obligimet e veçanta që i ka caktuar.

(4) Gjatë caktimit të obligimeve nga paragrafi (2) i këtij neni, gjykata në veçanti do t'i sugjerojë fëmijës dhe prindit/ëve, ose tutorit/ëve të tij që në rast se ai nuk i plotëson obligimet, masa mund t'i zëvendësohet me dërgim në qendër për fëmijë ose me masa të entit.

(5) Qendra kryen mbikëqyrje të përhershme dhe i ndihmon fëmijës në plotësimin e obligimeve të caktuara, bashkëpunon me prindin/ët, ose tutorin/ët dhe e njofton gjykatën së paku një herë në gjashtë muaj për suksesin e arritur në zbatimin e obligimeve të veçanta .

1.3. Masa të Entit Dërgimi në institucion edukues

Neni 45

(1) Gjykata mund ta dërgojë në institucion edukues fëmijën ndaj të cilit duhet të sigurohet mbikëqyrje e përhershme dhe e përforcuar nga persona profesionalë (me përgatitje profesionale dhe shkollore për edukatorë) për edukim, riedukim dhe zhvillim të drejtë.

(2) Në institucionin edukues fëmija mbetet së paku gjashtë muaj, e më së shumti tri vite. Gjatë shqiptimit të kësaj mase gjykata nuk e përcakton zgjatjen e saj por për këtë në mënyrë plotësuese vendos në pajtim me nenin 47 paragrafi (2) të këtij ligji.

Dërgimi në shtëpi edukuese përmirësuese

Neni 46

(1) Fëmijën ndaj të cilit duhet të zbatohen masa të përhershme dhe të përforcuara për edukim dhe riedukim dhe ndarje të plotë të tij nga mjedisi i deritanishëm, gjykata mund ta dërgojë në shtëpi edukuese-përmirësuese.

(2) Gjatë vendimarrjes nëse do ta shqiptojë këtë masë, gjykata në veçanti do ta marrë parasysh peshën dhe natyrën e veprimit të kryer dhe rrethanat nëse ndaj fëmijës më herët janë shqiptuar masa edukuese ose dënime me burg për fëmijë.

(3) Në shtëpinë edukuese përmirësuese mbetet së paku një vit, e më së shumti pesë vite, ose deri më mbushjen e 23 viteve. Gjatë shqiptimit të kësaj mase gjykata nuk e përcakton zgjatjen e saj por për këtë vendos në mënyrë plotësuese.

(4) Gjykata e rishqyrton nevojën për qëndrim në shtëpi edukuese-përmirësuese çdo vit, me detyrë zyrtare, me propozim të prokurorit publik ose me propozim të shtëpisë edukuese-përmirësuese.

2. Ndërprerja e zbatimit, ndryshimi dhe vendimarrja e sërishme për masat edukuese

Neni 47

(1) Kur pas miratimit të vendimit me të cilin është shqiptuar masa e mbikëqyrjes së përforcuar ose masa e entit do të paraqiten rrethana që nuk kanë ekzistuar në marrjen e vendimit ose për ato nuk është ditur, e kanë ndikim mbi marrjen e vendimit, zbatimi i masës së shqiptuar mund të ndërpritet ose të zëvendësohet me masë tjetër të mbikëqyrjes së përforcuar ose masë të entit.

(2) Me përjashtim nga paragrafi (1) i këtij neni, nëse për masa të caktuara nuk është paraparë ndryshe, realizimi i masës mbikëqyrje e përforcuar ose masës së entit, duke pasur parasysh suksesin e arritur në edukim dhe riedukim, mund të ndërpritet, e mund të zëvendësohet me masë tjetër të tillë tjetër me kufizimet në vijim:

- masa dërgim në institucion edukues nuk mund të ndërpritet nga zbatimi para kalimit të afatit prej gjashtë muajsh, e deri në kalimin e këtij afati mund të zëvendësohet vetëm me dërgim të fëmijës në shtëpi edukuese-përmirësuese dhe

- masa dërgim në shtëpi edukuese përmirësuese nuk mund të ndërpritet nga zbatimi para kalimit të afatit prej një viti.

Vendimarrja e sërishme për masat edukuese

Neni 48

Nëse nga plotfuqishmëria e vendimit me të cilën është shqiptuar masa e mbikëqyrjes së përforcuar ose të masës së entit kanë kaluar gjashtë muaj, e zbatimi nuk ka filluar,

gjykata sërish do të vendosë për nevojën e zbatimit të saj. Me këtë rast, gjykata mund të vendosë që më herët masa e shqiptuar të zbatohet, të mos zbatohet ose të zëvendësohet me ndonjë masë tjetër.

Procedura për ndryshim dhe vendimarrje të sërishme për masat edukuese

Neni 49

(1) Kur janë plotësuar kushtet e paraparë në ligj për ndryshim të vendimit ose për vendimarrje të sërishme për masën e shqiptuar edukuese, vendim për këtë merr gjykata që në shkallë të parë e ka miratuar aktvendimin për masën edukuese, nëse vet konstaton se kjo është e nevojshme ose me propozim të fëmijës, prindit/ëve, ose tutorit/ëve të tij dhe mbrojtësit, nga drejtori i institucionit ose organit për tutori të cilit i është besuar mbikëqyrja ndaj fëmijës.

(2) Para miratimit të vendimit gjykata do t'i dëgjojë prokurorin publik, fëmijën, prindin/ët, ose tutorin/ët e fëmijës ose persona tjerë, e do të merren edhe raporte të nevojshme nga institucioni në të cilin fëmija e mban masën e entit, nga organi për tutori ose organe dhe institucione tjera.

(3) Sipas dispozitave nga paragrafët (1) dhe (2) të këtij neni merret edhe vendimi për ndërprerje të zbatimit të masës së edukimit.

(4) Vendimin për ndërprerje ose ndërrim të masës edukuese e merr këshilli për fëmijë.

Kreu i pestë Dënimi i fëmijëve

1. Lloje të dënimeve për fëmijët mbi moshën 16 vjet

Neni 50

(1) Mund të dënohet fëmija mbi moshën 16 vjet me përgjegjësi penale, vetëm nëse për shkak të pasojave të rënda nga vepra e kryer dhe shkalla e lartë e përgjegjësisë penale nuk do të ishte e arsyeshme të shqiptohet masë edukuese.

(2) Me kushtet e përcaktuara me këtë ligj, fëmijës mbi moshën 16 vjet mund t'i shqiptohen dënimet në vijim:

- burg për fëmijë,
- dënim me para,
- ndalim i drejtimit të automjetit motorik të llojit ose kategorisë së caktuar dhe
- dëbim i të huajit nga vendi.

1.1. Burg për fëmijë

Neni 51

(1) Burgu për fëmijë mund të shqiptohet vetëm si dënim kryesor.

(2) Burgu për fëmijë mund t'i shqiptohet fëmijës me përgjegjësi penale mbi moshën 16 vjet që ka kryer veprim që me ligj është paraparë si vepër penale për të cilën është përcaktuar dënim me burg prej pesë vitesh ose dënim më i rëndë, nëse vepra është kryer në rrethana rënduese dhe në shkallë të lartë të përgjegjësisë penale të kryerësit e me ç'rast nuk do të ishte e arsyeshme të shqiptohet masë edukuese.

(3) Burgu për fëmijë nuk mund të jetë më i shkurtër se një vit dhe as më i gjatë se dhjetë vite, kurse shqiptohet në vite të plota ose gjysmë viti.

(4) Gjatë caktimit të dënimit, gjykata nuk mund të shqiptojë burg për fëmijë në kohëzgjatje më të gjatë nga dënimi i përcaktuar për atë vepër, por gjykata nuk është e lidhur për masën më të vogël të përcaktuar të atij dënimi.

Matja e dënimit burg për fëmijë

Neni 52

Gjatë matjes së dënimit burg për fëmijë, gjykata do t'i marrë parasysh të gjitha rrethanat që ndikojnë dënimi të jetë më i madh ose më i vogël, të përcaktuara në Kodin penal, duke mbajtur llogari të veçantë për shkallën e zhvillimit shpirtëror të fëmijës dhe për kohën e nevojshme për edukimin, riedukimin dhe përsosjen profesionale të tij.

Neni 53

(1) Fëmija që është në vuajtjen e dënimit burg për fëmijë mund të lëshohet në lirim me kusht nëse e ka vuajtur së paku një të tretën, por jo para se të vuajë një vit nga dënimi i shqiptuar nëse riedukimi është i suksesshëm. Nëse fëmijës i është shqiptuar dënim me burg për fëmijë deri në dy vite e gjashtë muaj, mund të lëshohet në lirim me kusht në një të tretën e dënimit të shqiptuar.

(2) Gjatë kohës së lirimimit me kusht gjykata i cakton masë të mbikëqyrjes së përforuar nga ana e qendrës në kohëzgjatje të caktuar, e cila mund të jetë edhe më e shkurtër se pjesa e pavuajtur e dënimit. Gjikata mund ta vazhdojë zgjatjen e mbikëqyrjes së përforuar deri në një vit pas kohëzgjatjes së dënimit, por më së shumti deri në mbushjen e 21 viteve të të dënuarit.

(3) Gjykata do ta revokojë lirimimin me kusht nëse fëmija i dënuar nuk i plotëson obligimet e parapara me mbikëqyrjen e përforuar ose nëse derisa është në lëshim me kusht kryen një ose më shumë veprime të parapara me ligj si vepra penale për të cilat është shqiptuar dënim burg për fëmijë mbi dy vite.

(4) Nëse fëmija ka kryer veprim me ligj të paraparë si veprë penale për të cilin i është shqiptuar dënim prej dy viteve me burg për fëmijë ose dënim me para, gjykata mund ta revokojë lirimimin me kusht, duke i pasur parasysh ngjashmërinë e veprave të kryera, rëndësinë e tyre, nxitjet nga të cilat janë kryer dhe rrethanat tjera që sugjerojnë në arsyeshmërinë për revokimin e lirimimit me kusht.

(5) Kur gjykata do ta revokojë lirimimin me kusht, do të shqiptohet një dënim me zbatimin e dispozitave nga neni 58 të këtij ligji, duke e marrë dënimin e shqiptuar paraprakisht si tanimë të përcaktuar.

(6) Kur gjykata nuk do ta revokojë lirimimin me kusht, ai vazhdohet për kohën që fëmija i dënuar e ka kaluar në vuajtjen e dënimit burg për fëmijë të shqiptuar për veprën e re.

1.2. Dënim me para

Neni 54

(1) Dënimi me para mund të shqiptohet si dënim kryesor.

(2) Për veprat e kryera nga lakmia e përfitimt, dënimi me para mund të shqiptohet si dënim dytësor së bashku me dënimin me burg për fëmijë ose dënimin me kusht me mbikëqyrje të mbrojtur.

(3) Dënimi me para shqiptohet në gjoba ditore. Numri i gjobave ditore nuk mund të jetë më i vogël se një as më i madh se 120 gjoba ditore.

(4) Lidhur me matjen dhe zbatimin e dënimit me para në mënyrë përkatëse zbatohen dispozitat e Kodit penal.

Neni 55

(1) Dënimin e papaguar me para gjykata mund ta zëvendësojë me masën punë me dobi të përgjithshme. Një gjobë ditore zëvendësohet me tri orë pune me interes të përgjithshëm, me ç'rast numri i përgjithshëm i orëve të punës punë me dobi të përgjithshme nuk mund të jetë më i madh se 100 orë.

(2) Dënimin e papaguar me para ose punën me dobi të përgjithshme të pakryer ose pjesërisht të kryer si zëvendësim të saj, gjykata mund ta zëvendësojë edhe me masën dërgim në qendrën për fëmijë, ose me masën mbikëqyrje e përforuar.

Ndalimi i drejtimit të automjetit motorik të llojit ose kategorisë të caktuar dhe dëbimi i të huajit nga vendi

Neni 56

(1) Ndalimi i drejtimit të automjetit motorik të llojit ose kategorisë të caktuar dhe dëbimi i të huajit nga vendi mund të shqiptohet si dënime kryesore ose si dënime dytësore së bashku me dënimin me para.

(2) Ndalimi i drejtimit të automjetit motorik të llojit ose kategorisë të caktuar dhe dëbimi i të huajit nga vendi shqiptohet me kushte për shqiptimin e tyre të parapara në Kodin penal.

2. Lirimi nga dënimi

Neni 57

Kur gjykata sipas dispozitave të përgjithshme të Kodit penal do ta shpallë fëmijën fajtor dhe do ta lirojë nga dënimi, mund t'i shqiptojë edhe masë edukuese.

3. Shqiptimi i dënimeve dhe masave edukuese për veprime të parapara me ligj si vepra penale në varg

Neni 58

(1) Për veprime të parapara me ligj si veprë penale në varg gjykata i shqipton fëmijës vetëm një masë edukuese ose vetëm dënim me burg për fëmijë ose dënim me para, kur ekzistojnë kushte ligjore për shqiptim të atij dënimi dhe kur gjykata konstaton se duhet të shqiptohet.

(2) Gjykata do të veprojë sipas paragrafit (1) të këtij neni edhe kur pas shqiptimit të masës edukuese, ose burgut për fëmijë ose dënimit me para do të konstatojë se fëmija para ose pas shqiptimit të tyre ka kryer ndonjë veprim që me ligj është paraparë si veprë penale.

(3) Nëse fëmija mbi moshën 16 vjet ka kryer më shumë veprime që me ligj janë paraparë si veprë penale në varg, kurse gjykata konstaton se për çdo veprim në veçanti duhet të shqiptohet dënim me burg për fëmijë ose dënim me para, dënimin do ta caktojë me vlerësim të lirë në suaza të masës së tij më të madhe ligjore.

(4) Gjykata do të veprojë sipas paragrafit (3) të këtij neni dhe në rast se pas dënimit të shqiptuar konstaton se fëmija para ose pas shqiptimit të tij ka kryer ndonjë veprim që me ligj është paraparë si veprë penale.

4. Veprimi i dënimit me burg për fëmijë ndaj masave edukuese

Neni 59

(1) Nëse në kohëzgjatjen e masës edukuese gjykata shqipton dënim me burg për fëmijë, masa edukuese pushon me fillimin e vuajtjes së këtij dënimi.

(2) Nëse në kohëzgjatjen e masës edukuese gjykata i shqipton personit të moshës më të re madhore dënim me burg për fëmijë ose burg prej së paku një viti, masa edukuese pushon me fillimin e vuajtjes së dënimit.

(3) Pas vuajtjes së dënimit më së voni në afat prej 30 ditësh, gjykata në mënyrë plotësuese do të vendosë nëse do të vazhdojë realizimi i masës edukuese.

Kreu i gjashtë Masa alternative

1. Lloje dhe qëllimi i masave alternative

Neni 60

(1) Fëmijës me përgjegjësi penale mbi moshën 16 vjet për veprim të kryer që me ligj parashihet si veprë penale, mund t'i shqiptohen masat alternative në vijim:

- dënim me kusht me mbikëqyrje të mbrojtur,
- ndërprerje me kusht të mbajtjes së procedurës ndaj fëmijës dhe
- punë me dobi të përgjithshme.

(2) Dispozitat e Kodit penal për masa alternative kanë të bëjnë edhe me shqiptimin e tyre fëmijëve mbi moshën 16 vjet, nëse me këtë ligj nuk është përcaktuar ndryshe.

Neni 61

Qëllimi i masave alternative është që për përgjegjësi penale ndaj fëmijës mbi moshën 16 vjet të mos zbatohet dënimi kur kjo nuk është e detyrueshme për pengimin e kryerjes së veprimeve që me ligj janë paraparë si vepra penale dhe kur mund të pritët se paralajmërimi me kërcënim të dënimit dhe zbatimi i masave të ndihmës, mbrojtjes dhe mbikëqyrjes në liri, mjaftueshëm do të ndikojë në edukimin, riedukimin dhe zhvillimin e drejtë të tij.

2. Kushtet e veçanta për shqiptimin e masave alternative

Neni 62

(1) Masat alternative gjykata mund t'i shqiptojë vetëm kur ekziston vullneti i lirë i shprehur dhe i prerë i fëmijës, në procedurë në të cilën respektohen të drejtat e tij.

(2) Dënimi me kusht me mbikëqyrjen e mbrojtur mund të shqiptohet kur fëmijës i është caktuar dënimi me burg në kohëzgjatje prej tre vitesh ose dënimi me para.

(3) Nëse fëmijës i është caktuar edhe dënimi me burg për fëmijë dhe dënimi me para, gjykata mund të shqiptojë dënimi me kusht për të dyja dënimet ose vetëm për dënimin me burg për fëmijë.

(4) Kohën e kontrollit gjykata e cakton në kohëzgjatje që nuk mund të jetë më e shkurtër se një as më gjatë se tre vite.

(5) Mbikëqyrja e mbrojtur përmbahet në një ose më shumë obligime të parapara në nenin 44 të këtij ligji në të cilat fëmija është i obliguar të përmbahet gjatë kohës së kontrollit.

(6) Ndhimë dhe përkujdesje, mbikëqyrje dhe mbrojtje në plotësimin e obligimeve nga ana e fëmijës kryen qendra, e cila është e obliguar që me këshillat praktike ta nxisin dhe t'i ndihmojnë në plotësimin e tyre, të bashkëpunojë me prindin/ët, ose tutorin/ët dhe herë pas here e së paku një herë në tre muaj, ta njoftojë gjykatën për gjendjet me plotësimin e obligimeve të caktuara.

(7) Gjukata do ta revokojë dënimin me kusht me mbikëqyrje të mbrojtur nëse fëmija në kohën e kontrollit nuk i plotëson obligimet e përcaktuara në nenin 44 të këtij ligji ose kryen një ose më shumë veprime që me ligj janë paraparë si vepra penale për të cilat është përcaktuar dënimi me burg për fëmijë në kohëzgjatje më të gjatë se tre vite, ose nëse pas shqiptimit të dënimit me kusht me mbikëqyrje të mbrojtur konstaton se fëmija ka kryer veprime që me ligj është paraparë si vepra penale para se të shqiptohet dënimi me kusht me mbikëqyrje të mbrojtur dhe se është i domosdoshëm dënimi për veprime të kryera paraprakisht që me ligj janë paraparë si vepra penale.

Neni 63

Gjukata mund të vendosë që me kusht ta ndërpresë procedurën ndaj fëmijës mbi moshën 16 vjet për veprë që me ligj është paraparë si vepra penale për të cilën është përcaktuar dënimi me para ose dënimi me burg deri në pesë vite, nëse fëmija ka shprehur pendim për veprën e kryer, nëse i ka evituar pasojat e veprës, nëse e ka kompensuar dëmin ose janë pajtuar me të dëmtuarin, i cili pajtohet me ndërprejen e procedurës, me kusht që në afat prej dy vitesh fëmija të mos kryejë veprim tjetër që me ligj është paraparë si vepra penale.

Neni 64

(1) Gjukata mundet fëmijës me përgjegjësi penale në moshën mbi 16 vjet i cili ka kryer veprim që me ligj është paraparë si vepra penale për të cilën është caktuar dënimi

me para ose dënimi me burg deri në tri vite, t'i shqiptojë masa të punës me dobi të përgjithshme në kohëzgjatje prej pesë deri në 100 orë kur është e nevojshme që me këtë masë të kryejnë ndikim edukues mbi personalitetin dhe sjelljen e fëmijës.

(2) Mbikëqyrje mbi plotësimin e detyrave punuese të fëmijës kryen qendra e cila është e obliguar që herë pas here e së paku një herë në muaj, ta njoftojë gjykatën për zbatimin e masës.

(3) Nëse fëmija nuk i plotëson ose jorregullisht i plotëson obligimet e dhëna të punës, gjykata do ta zëvendësojë këtë masë me masën dërgim në qendrën për fëmijë ose me masën e mbikëqyrjes së përfortuar, nën kushtet e parapara me shqiptimin e tyre, duke e marrë parasysh pjesën e obligimeve që tanimë është plotësuar.

Kreu i shtatë

Zbatimi i masave të sigurisë

Neni 65

(1) Në kushtet e përcaktuara me Kodin penal ndaj fëmijës me masën edukuese ose dënimi me burg për fëmijë mund të shqiptohet masa e sigurisë.

(2) Ndaj fëmijës së papërgjegjshëm nën kushtet e përcaktuara me Kodin penal mund të shqiptohet masa e sigurisë mjekim i detyrueshëm psikiatrik dhe ruajtje në institucion shëndetësor dhe mjekim i detyrueshëm psikiatrik në liri.

(3) Masa e mjekimit të detyrueshëm të alkoolistëve dhe narkomanëve nga Kodi penal, si masë e mjekimit të detyrueshëm të fëmijës nga varshmëritë, mund të shqiptohet dhe pa shqiptim e masës edukuese ose dënimit.

(4) Kur masa nga paragrafi (3) i këtij neni shqiptohet me masën edukuese ose dënimin, ajo zbatohet në seksion të specializuar të institucionit.

(5) Koha e kaluar në institucion për zbatimin e masës së sigurisë llogaritet në dënimin e shqiptuar me burg për fëmijë ose masës së entit. Pas zbatimit të masës së sigurisë, gjykata do të vendosë nëse do të vazhdojë realizimi i dënimit me burg për fëmijë dhe masa e entit.

Kreu i tetë

Sanksione për veprime që me ligj janë paraparë si kundërvajtje

Neni 66

(1) Fëmijës së moshës prej 14 deri në 16 vjet për veprim që me ligj është paraparë si kundërvajtje mund t'i shqiptohen:

- masa qortim ose
- masa mbikëqyrje e përfortuar nga ana e prindit/ëve, ose tutorit/ëve ose
- masa të mbikëqyrjes së përfortuar nga qendra.

(2) Në masat edukuese të shqiptuara për veprime që me ligj janë paraparë si kundërvajtje, zbatohen dispozitat për masat edukuese nga ky ligj. Masa e mbikëqyrjes së përfortuar nuk mund t'i shqiptohet në kohëzgjatje më të shkurtër se 30 ditë as më të gjatë se një vit, kurse me mbikëqyrje të përfortuar gjykata mund të caktojë mjekim të detyrueshëm nga varshmëritë dhe obligime tjera të parapara në nenin 44 dhe 65 paragrafi (3) të këtij ligji.

(3) Fëmijës mbi moshën 16 vjet, për veprim që me ligj është paraparë si kundërvajtje, mund t'i shqiptohet masë edukuese nga paragrafi (1) i këtij neni, e me përjashtim fëmijës me përgjegjësi të kundërvajtjes mbi moshën 16 vjet gjobë dhe dëbim të të huajit nga vendi.

Gjoha

Neni 67

(1) Fëmijës mbi moshën 16 vjet, me përjashtim mund t'i shqiptohet gjobë për veprë që me ligj është paraparë si kundërvajtje nën kushtet e përcaktuara në Ligjin për kundërvajtje.

(2) Gjopa për veprim që me ligj është paraparë si kundërvajtje, shqiptohet në shumë të caktuar që nuk mund të jetë më e vogël se 15 euro në kundërvlerë me denarë as më e madhe se 800 euro në kundërvlerë me denarë.

(3) Për veprime që me ligj janë paraparë si kundërvajtje të kryera nga lakmia për përfitim, gjykata mund të shqiptojë gjobë deri në shumë të dyfishtë ose në përpjesëtim me dobinë e përfituar, por më së shumti deri në shumë të dhjetëfishhtë të gjobës së përcaktuar në paragrafin (2) të këtij neni.

(4) Nëse fëmija nuk e paguan gjobën në afatin e caktuar, gjykata mund ta zëvendësojë me punë me dobi të përgjithshme, në mënyrë që shuma prej 15 eurosh në kundërvlerë me denarë do të zëvendësohet me tri orë pune me dobi të përgjithshme, por numri i përgjithshëm i orëve të punës me dobi të përgjithshme nuk mund të tejkalojë 40 orë, ose të shqiptojë masë edukuese të mbikëqyrjes së përforcuar.

(5) Si sanksion dytësor, së bashku me gjobën, gjykata mund t'i shqiptojë fëmijës që është i huaj edhe dëbim nga shteti, nën kushtet për shqiptimin e këtij sanksioni të përcaktuar me Ligjin për kundërvajtje.

Neni 68

(1) Fëmijës që për veprimin e kryer që me ligj është paraparë si kundërvajtje i është shqiptuar masë edukuese ose gjobë, mund t'i shqiptohet sanksion për kundërvajtje mjekim i detyrueshëm nga varshmëritë me kushtet e parapara në Ligjin për kundërvajtje.

(2) Masa mjekim i detyrueshëm nga varshmëritë në pajtim me nenin 65 paragrafi (3) të këtij ligji, mund t'i shqiptohet edhe si sanksion i pavarur për veprime që me ligj janë paraparë si kundërvajtje.

Kreu i nëntë

Shqiptimi i sanksionit personave të moshës madhore për veprime që me ligj janë paraparë si vepra penale që i kanë kryer si fëmijë

Neni 69

(1) Personi në moshën madhore që i ka mbushur 21 vjet nuk mund të gjykohet për veprim që me ligj është paraparë si veprë penale që e ka kryer si fëmijë në moshë prej 14 deri në 16 vjet.

(2) Personi i moshës madhore i cili në kohën e gjykimit nuk i ka mbushur 21 vjet mund të gjykohet vetëm për veprime që me ligj janë paraparë si vepra penale që i ka kryer si fëmijë në moshën prej 14 deri në 16 vjet për të cilat është caktuar dënim më i rëndë se pesë vjet. Personit të këtillë, gjykata mund t'i shqiptojë masë përkatëse të mbikëqyrjes së përforcuar ose masë edukuese të entit. Gjatë vlerësimit nëse do ta shqiptojë këtë masë, gjykata do t'i marrë parasysh të gjitha rrethanat e rastit, e në veçanti peshën e veprës së kryer, kohën që ka kaluar nga kryerja e saj, sjelljen e kryerësit dhe qëllimin e kësaj mase edukuese.

(3) Personit të moshës madhore për veprim që me ligj është paraparë si veprë penale që e ka kryer si fëmijë mbi moshën 16 vjet, mund t'i shqiptohet masë përkatëse e mbikëqyrjes së përforcuar ose masa edukuese e entit, dënimi ose masa alternative. Gjatë vlerësimit nëse edhe cila nga këto sanksione do të shqiptohet, gjykata do t'i marrë parasysh të gjitha rrethanat e rastit, e në veçanti peshën e veprës së kryer, kohën që ka kaluar nga kryerja e saj, sjelljen e kryerësit, si dhe qëllimin që duhet të arrihet me këto sanksione.

(4) Me përjashtim nga paragrafi (3) i këtij neni, personit të moshës madhore që në kohën e gjykimit i ka mbushur 21 vjet, gjykata mundet në vend të burgut për fëmijë, t'i shqiptojë burgim ose dënim me kusht. Dënimi me burg i shqiptuar në këtë rast lidhur me rehabilitimin, shlyerjen e dënimit dhe pasojat juridike nga dënimi, kanë veprim të njëjtë juridik si dhe dënimi me burg për fëmijë.

Shqiptimi i masave edukuese personave më të rinj të moshës madhore

Neni 70

(1) Kryerësit që si person më i ri i moshës madhore ka kryer veprim që me ligj është paraparë si veprë penale, e në kohën e gjykimit nuk i ka mbushur 21 vjet, gjykata mund t'i shqiptojë masë përkatëse të mbikëqyrjes së përforcuar ose masë të entit, nëse duke pasur parasysh personalitetin e tij dhe rrethanat në të cilat është kryer vepra, mund të pritet se edhe me masën edukuese do të arrihet qëllimi që do të ishte realizuar me shqiptimin e dënimit.

(2) Personit më të ri të moshës madhore të cilit i është shqiptuar masa edukuese, gjykata me kushte të parapara me këtë ligj, mund t'i shqiptojë edhe masë të sigurisë.

(3) Masa edukuese e shqiptuar mund të zgjasë më së shumti deri në mbushjen e moshës 23 vjet të kryerësit.

Kreu i dhjetë

Veprimi i sanksioneve për fëmijë, rehabilitimi dhe parashkrimi

1. Veprimi i sanksioneve për fëmijë

Neni 71

Sanksionet e shqiptuara nga nenet 69 dhe 70 të këtij ligji nuk tërheqin pasoja juridike që përbëhen në ndalimin e fitimit të të drejtave të caktuara.

2. Evidenca e sanksioneve të shqiptuara

Neni 72

(1) Evidencë të sanksioneve të shqiptuara fëmijës dhe personit më të ri të moshës madhore nga nenet 69 dhe 70 të këtij ligji, mban gjykata kompetente sipas vendlindjes.

(2) Gjkata kompetente nga paragrafi (1) i këtij neni, është e obliguar që më së voni deri në ditën e pestë të muajit të dorëzohet evidencë të sanksioneve të shqiptuara për muajin paraprak, fëmijës dhe personit më të ri të moshës madhore për veprime që me ligj janë paraparë si veprë penale dhe sanksione kundërvajtëse në Gjykatën Themelore Shkupi I Shkup, që mban Regjistër unik për Republikën e Maqedonisë.

(3) Në Regjistrin unik futen edhe të dhëna të marra nga gjykata kompetente nga paragrafi (1) i këtij neni për sanksione të shqiptuara për veprime që me ligj janë paraparë si vepra penale dhe sanksione kundërvajtëse për fëmijë dhe person më të ri të moshës madhore i lindur jashtë vendit ose me vendlindje të panjohur.

(4) Të dhëna për sanksionet e shqiptuara mund t'i jepen vetëm gjykatës, prokurorit publik dhe institucioneve që merren me mbrojtjen e fëmijëve, lidhur me procedurën e re që udhëhiqet ndaj fëmijës ose personit më të ri të moshës madhore për veprim të kryer që me ligj është paraparë si veprë penale ose kundërvajtje.

Neni 73

(1) Të dhënat për masat e shqiptuara qortim ose dërgim në qendër të fëmijëve, masat e mbikëqyrjes së përforcuar dhe sanksionet kundërvajtëse fshihen nga evidenca kur do të kalojë një vit nga zbatimi ose parashkrimi i tyre, nëse fëmija ose personi më i ri i moshës madhore në atë afat nuk kryen veprim të ri që me ligj është paraparë si veprë penale ose kundërvajtje.

(2) Të dhënat për gjykim me kusht me mbikëqyrje të mbrojtur fshihen nga evidenca pas një viti nga kalimi i kohës për kontroll, nëse fëmija ose personi më i ri i moshës madhore në atë afat nuk kryen veprë të re që është e paraparë me ligj si veprë penale.

(3) Të dhënat për masat e shqiptuara nga enti, dënimi në para si dhe masat alternative fshihen nga evidenca kur do të kalojë një vit nga zbatimi ose parashkrimi i tyre, nëse

fëmija ose personi më i ri i moshës madhore në atë afat nuk kryen veprim të ri që është paraparë me ligj si vepër penale ose kundërvajtje.

(4) Të dhënat për dënimin e shqiptuar me burg për fëmijë fshihen nga evidenca kur do të kalojnë pesë vite nga dita e dënimit të mbajtur, të parashkruar ose të falur, nëse në atë afat fëmija ose personi më i ri i moshës madhore nuk kryen vepër tjetër që me ligj është paraparë si vepër penale.

(5) Kur plotësohen kushtet e përcaktuara në paragrafët prej (1) deri në (4) të këtij neni, të dhënat për sanksionet e shqiptuara fshihen nga evidenca, kurse të gjitha dokumentet asgjësohen me fuqi ligjore.

3. Parashkrimi i zbatimit të sanksioneve

Neni 74

(1) Dënimi me burg për fëmijë nuk mund të zbatohet kur do të kalojnë:

- dhjetë vite nga gjykimi me burg për fëmijë mbi pesë vjet,
- pesë vite nga gjykimi me burg për fëmijë mbi tre vjet dhe
- tre vite nga gjykimi me burg për fëmijë deri në tre vjet.

(2) Parashkrimi i zbatimit të dënimit në para krijohet kur të kalojnë dy vjet nga dita e plotfuqishmërisë së vendimit me të cilin është shqiptuar ai dënim.

(3) Parashkrimi i zbatimit të dënimeve për ndalim të drejtimit të automjetit motorik dhe dëbimin e të huajit nga vendi, krijohet kur do të kalojë koha për të cilën janë shqiptuar ato dënime, e nëse dëbimi është i shqiptuar përgjithmonë, kur do të kalojnë pesë vjet nga shqiptimi i tij.

(4) Parashkrimi i zbatimit të masës alternative për punë me dobi të përgjithshme, masave të sigurisë dhe sanksioneve kundërvajtëse, krijohet kur do të kalojnë një vit nga dita e plotfuqishmërisë së vendimit me të cilin ato janë shqiptuar.

(5) Parashkrimi i zbatimit të masës edukuese nga entet, dërgimi në shtëpi edukuese përmirësuese, krijohet kur do të kalojnë pesë vjet nga dita e plotfuqishmërisë së vendimit me të cilin është shqiptuar ajo masë edukuese.

(6) Parashkrimi i zbatimit të masës së entit për dërgimin e fëmijës në institucion edukues dhe të masave të mbikëqyrjes së përforuar, krijohet kur do të kalojnë tri vite nga dita e plotfuqishmërisë së vendimit me të cilin janë shqiptuar ato masa edukuese.

(7) Parashkrimi i zbatimit të masës disiplinore edukuese dërgim në qendër për fëmijë, krijohet kur do të kalojnë gjashtë muaj nga dita e plotfuqishmërisë së vendimit me të cilin është shqiptuar kjo masë edukuese.

Pjesa e katërt PROCEDURA NDAJ FËMIJËVE

Kreu i njëmbëdhjetë Procedura për zbatimin e masave të bindjes

1. Kushte për ngritjen e procedurës

Neni 75

(1) Pas kallëzimit për veprim që me ligj është paraparë si vepër penale e kryer nga fëmija mbi 14 vjet, për të cilën është përcaktuar dënim në para ose dënim me burgim deri në tre vjet, prokurori kompetent publik mundet që:

- të mos ngritë procedurë para gjykatës edhe pse ekzistojnë dëshmi se e ka kryer veprimin që me ligj është paraparë si vepër penale, nëse konsideron se nuk do të ishte e përshtatshme të udhëhiqet procedurë duke marrë parasysh natyrën e veprimit që me ligj është paraparë si vepër penale dhe rrethanat në të cilat është kryer, jetën e mëparshme të fëmijës dhe cilësitë e tij personale, si dhe kur zbatimi i dënimit dhe masës edukuese është në rrjedhë,

- kushtimisht ta prolongojë ngritjen e procedurës para gjykatës në kohë prej gjashtë muajsh me kusht që në këtë afat të mos kryejë veprim tjetër që me ligj është paraparë si vepër penale dhe ta kompensojë dënim ose në mënyrë tjetër t'i përmirësojë pasojat e dëmshme të shkaktuara me kryerjen e veprës dhe

- të mos ngritë procedurë nëse në bazë të raportit të qendrës konstaton se është arritur marrëveshje ndërmjet fëmijës dhe familjes së tij dhe të dëmtuarit për kthimin e dobisë pronësore, kompensimin e dëmit ose përmirësimin e pasojave të dëmshme nga vepra.

(2) Vendimet nga paragrafi (1) i këtij neni prokurori publik mund t'i miratojë kur do të vlerësojë se rasti është i qartë, kur e ka informuar fëmijën dhe përfaqësuesin e tij ligjor për pasojat e vendimit dhe kur për këtë ekziston pëlqim nga fëmija dhe përfaqësuesi i tij ligjor, mbrojtësi dhe i dëmtuari, me raport të marrë paraprakisht nga qendra.

(3) Për përcaktimin e pajtueshmërisë, prokurori publik me ftesë i thirr personat nga paragrafi (2) i këtij neni. Mosardhja e tyre kur janë ftuar me rregull konsiderohet si shprehje e mospajtimi.

(4) Qendra është e obliguar që me kërkesë të prokurorit publik më së voni në afat prej një muaj t'i dorëzojë raport në të cilin krahas rrethanave tjera që kanë të bëjnë me personalitetin e fëmijës dhe sjelljen e tij, duhet të përmbahet mendimi dhe propozimi lidhur me miratimin e vendimit nga paragrafi (1) i këtij neni.

(5) Para miratimit të vendimit prokurori publik mund të kërkojë raport të veçantë nga Ministria e Punëve të Brendshme për rrethanat në të cilat është kryer vepra penale.

(6) Procedura e ndërmjetësimit dhe barazimit përjashtohet nëse vepra penale ka pasur si pasojë vdekjen e ndonjë personi.

Neni 76

(1) Me përjashtim, krahas masave nga neni 75 i këtij ligji, për veprime që me ligj janë të parapara si vepra penale për të cilat është përcaktuar dënim me burg deri në pesë vite, prokurori publik mundet që në afat prej 30 ditësh të vendosë që të mos ngritë procedurë edhe pse ekzistojnë dëshmi se fëmija e ka kryer veprimin që me ligj është paraparë si vepër penale, nëse konsideron se nuk do të ishte e përshtatshme që të udhëhiqet procedurë duke pasur parasysh natyrën e veprimit që me ligj është paraparë si vepër penale dhe rrethanat në të cilat është kryer, jetën e mëparshme të fëmijës dhe personalitetin e tij.

(2) Për përcaktimin e rrethanave nga paragrafi (1) i këtij neni, prokurori publik është i obliguar që të kërkojë njoftim nga prindi ose prindi/ët, ose tutori/ët e fëmijës, nga persona dhe institucione tjera, e kur kjo është e nevojshme mundet që këta persona dhe fëmijën t'i thirrë në prokurorinë publike për njoftim të drejtpërdrejtë. Në afatin nga paragrafi (1) i këtij neni, mund të kërkojë mendim nga qendra për përshtatshmërinë e ngritjes së procedurës ndaj fëmijës.

(3) Nëse për miratimin e vendimit nga paragrafi (1) i këtij neni duhet të analizohen cilësitë personale të fëmijës, prokurori publik mundet në pajtim me qendrën ta dërgojë fëmijën në vendpranim ose në institucion për pyetje ose edukim, që mund të zgjasë më së shumti një muaj.

(4) Kur vijon zbatimi i dënimit ose sanksionit tjetër, prokurori publik mund të vendosë që të mos kërkojë ngritjen e procedurës për veprim tjetër që me ligj është paraparë si vepër penale të fëmijës, nëse duke pasur parasysh peshën e këtij veprimi që me ligj është paraparë si vepër penale, si dhe dënimin, ose sanksionin që zbatohet, nuk do të kishte qëllim ngritja e procedurës dhe shqiptimi i sanksionit për atë vepër.

(5) Kur prokurori publik në rastet nga paragrafët (1) dhe (4) të këtij neni konstaton se nuk është e përshtatshme që të ngritet procedurë ndaj fëmijës, për këtë do ta njoftojë

të dëmtuarin me theksimin e shkaqeve për të cilat nuk e ka ngritur procedurën. I dëmtuari mundet në afat prej tetë ditësh të kërkojë nga këshilli për fëmijë të vendosë për ngritjen e procedurës.

Neni 77

(1) Vendimi nga neni 75 i këtij ligji ka formë të aktvendimit. Pjesëmarrësit që kanë dhënë pëlqim për vendimin konsiderohet se kanë hequr dorë nga ankesa ndaj aktvendimit.

(2) Aktvendimi për prolongimin me kusht të procedurës së miratuar nga prokurori publik ose gjykata, regjistrohет në evidencën e tyre dhe fshihet nga evidenca pas skadimit të kohës së prolongimit.

2. Procedura për zbatimin e masave për bindje me fëmijë kryerës të veprimeve që me ligj janë paraparë si kundërvajtje

Neni 78

Në procedurë kundërvajtëse ndaj fëmijës në mënyrë adekuate zbatohen dispozitat për procedurën e zbatimit të masave për bindje me fëmijë kryerës të veprimeve që me ligj janë paraparë si kundërvajtje, sipas Ligjit për kundërvajtje.

Kreu i dymbëdhjetë

Procedura e ndërmjetësimit Kushte për ndërmjetësim

Neni 79

(1) Pas kallëzimit për veprim që me ligj është paraparë si vepër penale dhe për të cilën është paraparë dënim me burg deri në pesë vite, prokurori publik kompetent pas informimit dhe pëlqimit paraprak me shkrim të fëmijës dhe përfaqësuesit të tij ligjor, mbrojtësit dhe të dëmtuarit, mund t'i udhëzojë palët në procedurë të ndërmjetësimit.

(2) Në rast kur është ngritur procedurë gjyqësore, gjykata kompetente për fëmijë, mundet për shkaqe të përshtatshme të e me pëlqim paraprak me shkrim të fëmijës dhe përfaqësuesit të tij ligjor, mbrojtësit dhe të dëmtuarit deri në përfundimin e shqyrtimit kryesor me aktvendim ta ndërpresë procedurën dhe t'i dërgojë palët në procedurë të ndërmjetësimit.

(3) Palët janë të obliguara që ta dorëzojnë pëlqimin me shkrim nga paragrafët (1) dhe (2) të këtij neni te prokurori publik ose në gjykatën për fëmijë në afat prej tri ditësh nga dita kur është propozuar ngritja e procedurës së ndërmjetësimit. Nëse në afatin e përcaktuar palët nuk dorëzojnë pëlqim me shkrim, konsiderohet se propozimi për ndërmjetësim nuk është pranuar.

(4) Dërgimi në ndërmjetësim përjashtohet për veprime që me ligj janë të parapara si vepra penale kundër moralit gjinor dhe lirisë gjinore dhe formave në baza gjinore të dhunës mbi personat femra, e në pajtim me marrëveshjet e ratifikuara ndërkombëtare.

Caktimi i ndërmjetësuesit

Neni 80

(1) Në afat prej tri ditësh nga pëlqimi i dorëzuar me shkrim, palët me marrëveshje caktojnë ndërmjetësues nga Lista e ndërmjetësuesve në gjykatën kompetente për fëmijë dhe e njoftojnë prokurorin publik, ose gjykatën për fëmijë.

(2) Nëse palët nuk merren vesh, prokurori publik, ose gjykata obligohet që të caktojë ndërmjetësues nga Lista e ndërmjetësuesve në afat prej tri ditësh dhe t'i njoftojë palët.

Kohëzgjatja e procedurës së ndërmjetësimit

Neni 81

Afati për përfundimin e procedurës së ndërmjetësimit është më së shumti deri në 45 ditë nga dita e dorëzimit të pëlqimit me shkrim te organi kompetent. Nëse në këtë afat nuk kryhet procedura e ndërmjetësimit, lënda kthehet te prokurori publik, ose procedura gjyqësore vazhdon aty ku është ndërprerë.

Ndërmjetësuesi

Neni 82

(1) Ndërmjetësues është person fizik i aftë për punë që u ndihmon palëve që të arrijnë marrëveshje, pa të drejtë që të imponojë zgjidhje për kontestin, në pajtim me parimet e vullnetarizmit, neutralitetit dhe paanshmërisë, besueshmërisë, transparencës në ndërmjetësim, barazisë së palëve, qasjes së informatave për ndërmjetësim, efikasitetit dhe drejtësisë.

(2) Ndërmjetësuesi mund të jetë avokat, jurist i diplomuar – specialist, punëtor social, pedagog, psikolog ose person me profesion tjetër që ka kryer trajnimin për ndërmjetësues të fëmijëve dhe që i plotëson kushtet në vijim:

- të ketë të kryer arsimin e lartë VII/1 ose 300 kredi të fituara sipas Sistemit Evropian për transfer të kredive (SETK),
- të ketë së paku pesë vite përvojë në punë me fëmijë,
- të mos i është shqiptuar ndalim për kryerjen e profesionit, veprimtarisë ose detyrës gjatë kohës derisa vlen i njëjti,
- të ketë certifikatë të lëshuar ose të pranuar nga Ministria e Drejtësisë për trajnim të realizuar sipas Programit për trajnimin e ndërmjetësuesve dhe
- të jetë i regjistruar në Listën e ndërmjetësuesve.

Zbatimi i procedurës së ndërmjetësimit

Neni 83

(1) Ndërmjetësuesi në marrëveshje me palët do t'i përcaktojë terminet për mbajtjen e ndërmjetësimit.

(2) Prezenca e palëve gjatë procedurës së ndërmjetësimit është e detyrueshme.

(3) Para fillimit të procedurës për ndërmjetësim, ndërmjetësuesi është i obliguar që t'i njoftojë palët me parimet, rregullat dhe shpenzimet e procedurës.

(4) Në zbatimin e procedurës së ndërmjetësimit, ndërmjetësuesi do t'i respektojë parimet e ndërmjetësimit, duke i marrë parasysh të gjitha rrethanat e lëndës, interesat e palëve dhe nevojën për zgjidhjen e shpejtë dhe të përhershme të kontestit.

(5) Ndërmjetësuesi mund të komunikojë me palët së bashku ose ndaras.

(6) Informatat që ndërmjetësuesi i merr nga cilado palë në procedurë, mundet t'ia zbulojë palës tjetër, përveç atyre për të cilët pala do të përcaktojë se janë të besueshme.

(7) Palët dhe ndërmjetësuesi, nëse nuk merren vesh ndryshe, munden në çfarëdo kohe gjatë procedurës të paraqesin propozime të tyre për marrëveshjen me të cilën do ta zgjidhin kontestin.

(8) Në rastet nga paragrafi (7) i këtij neni, secilës palë i jepet mundësi që të prononcohet për propozimet.

Përfundimi i procedurës së ndërmjetësimit

Neni 84

(1) Procedura e ndërmjetësimit përfundon:

- me lidhjen e marrëveshjes me shkrim nga ana e ndërmjetësuesit dhe palëve për pëlqimin e arritur për kompensimin e dëmit material dhe satisfaksionit moral,

- me deklaratë me shkrim të ndërmjetësuesit, pas konsultimeve me palët se nuk janë të arsyeshme tentimet e mëtejshme për ndërmjetësim, deri në ditën e parashtrimit të deklaratës dhe

- me skadimin e afatit të paraparë për përfundimin e procedurës së ndërmjetësimit.

(2) Palët mundën që në çfarëdo kohe të heqin dorë nga procedura e ndërmjetësimit pa i theksuar me këtë rast shkaqet për këtë. Heqja dorë do të konsiderohet nga dita e parashtrimit të deklaratës për dorëheqje.

(3) Ndërmjetësuesi do ta ndërpresë procedurën e ndërmjetësimit nëse konsideron se është arritur marrëveshje që është e paligjshme ose e papërshtatshme për realizim.

(4) Marrëveshjen e nënshkruar me shkrim, prokurori publik, ose gjykata e vërteton me aktvendim me të cilin njëkohësisht konstaton se procedura është ndërprerë.

(5) Nëse prokurori publik, ose gjykata nuk e pranon marrëveshjen, kur do të vlerësojë se nuk janë plotësuar kushtet ligjore për ndërmjetësim ose qëllimet e tij, atëherë procedura vazhdon aty ku është ndërprerë.

Neni 85

(1) Në procedurën e ndërmjetësimit që udhëhiqet sipas dispozitave të këtij ligji, në mënyrë adekuate do të zbatohen dispozitat e Ligjit për ndërmjetësim.

(2) Shpenzimet e ndërmjetësuesit janë në llogari të Buxhetit të Republikës së Maqedonisë, sipas Listës tarifore për shpërblimin dhe kompensimin e shpenzimeve të ndërmjetësuesve, pas përcaktimit të shpenzimeve nga prokurori publik, ose gjykata që i ka dërguar palët e procedurës në ndërmjetësim.

Kreu i trembëdhjetë

Dispozita të përgjithshme të procedurës për fëmijë dhe kompetenca e gjykatës

1. Dispozita të përgjithshme

Neni 86

(1) Në procedurë ndaj fëmijës për veprim që me ligj është parapara si vepër penale ose kundërvajtje, nëse me ligj nuk është përcaktuar ndryshe, në mënyrë adekuate zbatohen dispozitat e Ligjit për procedurë penale dhe Ligjit për kundërvajtje.

(2) Dispozitat e këtij ligji zbatohen edhe në procedurë ndaj personave që kanë kryer veprim që me ligj është parapara si vepër penale si fëmijë, e në kohën e ngritjes së procedurës, ose gjykimit i kanë mbushur 21 vjet, si dhe në procedurë ndaj fëmijës në rrezik mbi 14 vjet që nuk i ka mbushur 21 vjet, nëse deri në fillimin e shqyrtimit kryesor vërtetohet se atij personi mund t'i shqiptohen sanksione për fëmijë.

Neni 87

Kur gjatë procedurës, do të konstatohet se fëmija në kohën e kryerjes së veprës që me ligj është e paraparë si vepër penale nuk i ka mbushur 14 vjet, procedura do të ndërpritet dhe për këtë do të njoftohet qendra, që më tutje vepron në pajtim me nenet prej 24 deri 32 të këtij ligji.

Neni 88

(1) Fëmija që ngarkohet me veprim që me ligj është paraparë si vepër penale ose kundërvajtje, ka të drejtë për gjykim të drejtë në afat të arsyeshëm, para gjykatës së pavarur e të paanshme të themeluar me ligj, me të gjitha garancitë për të drejtat që i ka i akuzuari në procedurë penale ose kundërvajtëse sipas Ligjit për procedurë penale, Ligjit për kundërvajtje dhe këtij ligji.

(2) Procedura ndaj fëmijëve është urgjente kur bëhet fjalë për veprim që me ligj është paraparë si vepër penale dhe sipas rregullës nuk mund të zgjasë më shumë se një vit

nga dita e pranimit të lëndës në gjykatë deri në miratimin e vendimit të shkallës së parë, përveç veprimeve që me ligj janë paraparë si vepra penale për të cilat është përcaktuar dënim me burg prej së paku katër vitesh, kur procedura nuk mund të zgjasë më shumë se një vit e gjashtë muaj, ose kur bëhet fjalë për veprim që me ligj është paraparë si kundërvajtje, jo më gjatë se nëntë muaj.

(3) Kur fëmija nuk është i kapshëm, gjykata miraton aktvendim për ndërprerjen e procedurës. Në këtë rast afatet nga paragrafi (2) i këtij neni pushojnë të rrjedhin për kohën që ka qenë i pakapshëm, por jo më gjatë se deri në mbushjen e moshës 27 vjet të kryerësit.

(4) Procedura ndërpritet me detyrë zyrtare.

Neni 89

Në procedurë për veprime që me ligj janë paraparë si vepra penale, paditës i autorizuar është vetëm prokurori publik.

Neni 90

(1) Mbrojtja e fëmijës në të gjitha fazat e procedurës gjyqësore është e detyrueshme.

(2) Mbrojtësin nga radhët e avokatëve e emëron gjykata me detyrë zyrtare, nëse vet fëmija ose përfaqësuesi i tij ligjor nuk siguron mbrojtës, e në rastet kur fëmija dhe prindi/ët, ose tutori/ët e tij, nuk janë në gjendje që t'i paguajnë shpenzimet për avokatin, shpenzimet janë në llogari të buxhetit gjyqësor.

(3) Konsiderohet se prindi/ët, ose tutori/ët nuk janë në gjendje që t'i paguajnë shpenzimet për avokat, nëse realizojnë të hyra të përgjithshme mujore më të vogla se neto rroga mujore mesatare në Republikën e Maqedonisë, për çfarë duhet të dorëzojnë vërtetim për të hyrat e përgjithshme mujore të lëshuar nga organi kompetent ose organizata, më së voni në afat prej pesë ditëve të punës nga dita e njoftimit të marrë për dokumentacionin e nevojshëm. Nëse prindi/ët, ose tutori/ët nuk dorëzojnë vërtetim të këtillë do të konsiderohet se prindi/ët, ose tutori/ët janë në gjendje që t'i paguajnë shpenzimet e avokatit.

(4) Fëmijës mundet edhe në procedurë kundërvajtëse t'i caktohet mbrojtës me detyrë zyrtare nga radhët e avokatëve dhe nëse gjykatësi për fëmijë vendos se kjo është e domosdoshme, në pajtim me paragrafin (3) të këtij neni.

(5) Nëse gjykatësi vendos se ka nevojë për mbrojtës, lidhur me shpenzimet e avokatit zbatohen dispozitat nga paragrafët (2) dhe (3) të këtij neni.

Neni 91

(1) Gjykata dhe organet tjera që marrin pjesë në procedurë janë të obliguar që të sigurojnë mbrojtjen e privatësisë së fëmijës dhe familjes së tij.

(2) Kur gjykohet fëmija, gjithmonë përjashtohet publiku.

Neni 92

(1) Fëmija mund të merret në pyetje vetëm në prezencë të mbrojtësit të tij.

(2) Prindi/ët, ose tutori/ët mund të marrin pjesë në të gjitha veprimet gjatë tërë procedurës, përveç nëse gjykata vlerëson se prezenca e atillë mund të ketë pasoja të dëmshme mbi zhvillimin e tij.

(3) I dëmtuari dhe i autorizuari i tij mund të marrin pjesë në të gjitha veprimet gjatë procedurës, përveç kur gjykata vlerëson se prania e tyre mund të ketë ndikim të dëmshëm mbi fëmijën.

(4) Gjykata mund të lejojë që në shqyrtimin kryesor të marrin pjesë edhe persona që merren me mbrojtjen dhe edukimin e fëmijëve, persona për mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve pranë avokatit të popullit, persona të afërt të fëmijës, përfaqësues të organizatave për mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve si dhe punëtorë shkencorë.

Neni 93

(1) Fëmija nuk mund të gjykohet në mungesë. Gjatë parashtrimit të argumenteve të veçanta ose të fjalimit të palëve, gjykata mund të urdhërojë që fëmija të largohet nga shqyrtimi.

(2) Gjatë marrjes së veprimeve ku është prezent fëmija e veçanërisht gjatë marrjes së tij në pyetje, organet që marrin pjesë në procedurë janë të obliguar që të veprojnë me kujdes, duke marrë parasysh zhvillimin shpirtëror, ndjeshmërinë dhe vetitë personale të fëmijës, që të mos ndikojë dëmshëm mbajtja e procedurës në zhvillimin e fëmijës.

(3) Fëmija merret në pyetje në mënyrë që i përgjigjet moshës së tij, rrethanave të rastit dhe gjendjes së tij psikofizike.

Neni 94

Askush nuk mund të lirohet nga detyra për të dëshmuar për rrethanat e nevojshme për vlerësimin e zhvillimit shpirtëror të fëmijës, për njohjen e personalitetit të tij dhe rrethanave në të cilat jeton.

Neni 95

(1) Kur fëmija në kryerjen e veprës që me ligj është paraparë si vepër penale ose kundërvajtje ka marrë pjesë së bashku me person të moshës madhore, procedura ndaj tij do të ndahet dhe do të zbatohet sipas dispozitave të këtij kreu.

(2) Procedura ndaj fëmijës mund të bashkohet me procedurën kundër personit të moshës madhore dhe të zbatohet sipas dispozitave të përgjithshme të Ligjit për procedurë penale, vetëm nëse bashkimi i procedurës është i domosdoshëm për qartësimin e gjithanshëm të çështjeve. Aktvendim për këtë merr gjykata për fëmijë, me propozim të arsyetuar nga prokurori publik.

(3) Kundër aktvendimit nga paragrafi (2) i këtij neni lejohet ankesë.

(4) Kur zbatohet procedurë unike për fëmijë dhe për kryerës të moshës madhore, ndaj fëmijës do të zbatohen dispozitat e këtij ligji kur në shqyrtimin kryesor të qartësohen çështjet lidhur me fëmijën, nëse zbatimi i tyre nuk është në kundërshtim me mbajtjen e procedurës së bashkuar.

Neni 96

Kur personi ka kryer ndonjë veprim që me ligj është paraparë si vepër penale si fëmijë, e ndonjë si person i moshës madhore, do të zbatohet procedurë unike sipas Ligjit për procedurë penale para këshillit që i gjykon personat e moshës madhore.

Neni 97

(1) Në procedurë ndaj fëmijëve qendra ka të drejtë të njoftohet me rrjedhën e procedurës, gjatë procedurës të japë propozime dhe t'i potencojë faktet që kanë të bëjnë me personalitetin dhe rrethanat ku jeton dhe zhvillohet fëmija, e që janë me rëndësi për miratimin e vendimit të drejtë.

(2) Për çdo ngritje të procedurës ndaj fëmijës, organi i autorizuar për ngritjen e procedurës kundërvajtëse do ta njoftojë qendrën kompetente.

Neni 98

(1) Fëmija thirret përmes prindit/ëve, ose tutorit/ëve, përveç nëse kjo nuk është e mundur për shkak të nevojës për veprim urgjent ose nga rrethana tjera.

(2) Prindi/ët, përfaqësuesi ligjor, ose organi i kujdestarisë në mënyrë të detyrueshme dhe menjëherë, e më së voni për dy orë njoftohen për thirrjen e fëmijës.

(3) Dorëzimi i vendimeve dhe shkresave tjera fëmijës kryhet në pajtim me dispozitat e Ligjit për procedurë penale dhe Ligjit për kundërvajtje, me atë që fëmijës nuk i dorëzohen shkresa me vendosje në tabelën e shpalljeve të gjykatës.

(4) Dorëzimi është i rregullt nëse vendimi dorëzohet te avokati, ose prindi/ët, ose tutori/ët.

Neni 99

(1) Pa leje të gjykatës nuk guxon të publikohet rrjedha e procedurës ndaj fëmijës as vendimi i marrë në atë procedurë.

(2) Mund të publikohet vetëm ajo pjesë e procedurës, ose ajo pjesë e vendimit për të cilën ka leje, por në këtë rast nuk guxon të theksohen emri i fëmijës dhe të dhëna tjera në baza të të cilave mund të konkludohet se për cilin fëmijë bëhet fjalë.

Neni 100

Organet që marrin pjesë në procedurë ndaj fëmijës, si dhe organet dhe institucionet tjera nga të cilat kërkohen njoftime, raporte ose mendime, janë të obliguar që të njejtat t'i dorëzojnë në afat sa më të shkurtër të mundshëm, por jo më gjatë se 20 ditë.

2. Gjykata kompetente

Neni 101

(1) Seksionet e specializuara gjyqësore për kriminalitetin e fëmijëve të formuara në gjykata themelore me kompetencë të zgjeruar, përbëhen nga gjykatës për fëmijë, këshilla për fëmijë dhe këshilltarë për fëmijë.

(2) Gjykatësi për fëmijë e zbaton procedurën përgatitore, miraton vendime në pajtim me nenin 86 të këtij ligji, kryeson me këshillin për fëmijë dhe kryen punë tjera të përcaktuara me këtë ligj.

(3) Gjykatësi për fëmijë, prokurori publik, avokati dhe personat e autorizuar zyrtarë nga Ministria e Punëve të Brendshme, së paku pesë ditë gjatë vitit ndjekin trajnim të specializuar për drejtësi për fëmijë në vend dhe jashtë vendit.

Neni 102

(1) Këshilli për fëmijë në gjykatën themelore përbëhet nga gjykatësi për fëmijë dhe dy gjykatës-porotë. Gjykatësi për fëmijë është kryetar i këshillit.

(2) Gjykatësit-porotë zgjidhen nga radhët e punëtorëve të arsimit, psikologëve, pedagogëve, punëtorëve socialë dhe personave tjerë që kanë përvojë në edukimin dhe arsimimin e të rinjve.

(3) Këshilli për fëmijë në gjykatën themelore vendos në shkallë të parë në procedurë për veprime që me ligj janë të parapara si vepra penale.

(4) Në gjykatën themelore formohet këshilli penal për fëmijë që vendos për ankesat kundër aktvendimeve të gjykatësit për fëmijë edhe në rastet e parapara me këtë ligj, i përbërë nga tre gjykatës që e kanë ndjekur trajnimin për delikuençë të fëmijëve.

(5) Në këshillin penal nga paragrafit (4) i këtij neni nuk mund të marrë pjesë gjykatësi për fëmijë, që ka miratuar aktvendim kundër të cilit është parashtruar ankesë.

(6) Këshilli për fëmijë i gjykatës së apelit, i përbërë nga gjykatësi për fëmijë dhe dy gjykatës tjerë, vendos për ankesat kundër vendimeve të këshillit për fëmijë të gjykatës themelore, si dhe në raste tjera të përcaktuara me këtë ligj.

Neni 103

(1) Në Gjykatën Supreme të Republikës së Maqedonisë formohet këshill për fëmijë i përbërë prej pesë gjykatësve.

(2) Këshilli për fëmijë vendos për këshilla juridike të rregullta dhe të jashtëzakonshme të parapara në këtë ligj dhe e përcjell e punon në avancimin e praktikës gjyqësore në këtë sferë dhe përpilon analiza.

Neni 104

(1) Në seksionet e specializuara gjyqësore për drejtësi për fëmijë, të formuara në gjykata themelore me kompetencë të zgjeruar, për kryerjen e punëve profesionale, kryetari i gjykatës cakton nga një punëtor social, pedagog ose psikolog me propozim të qendrës.

(2) Vendim për numrin, detyrat e punës dhe mënyrën e përfshirjes së personave profesionalë nga paragrafi (1) i këtij neni, miraton kryetari i gjykatës.

(3) Punëtorët profesionalë nga paragrafi (1) i këtij neni u ndihmojnë gjykatësit për fëmijë dhe këshillit për fëmijë në udhëheqjen e procedurës përgatitore dhe shqyrtimit, japin mendime profesionale lidhur me vendimin e gjykatës dhe sanksionin që do të duhej të shqiptohet në rastin konkret, i ndihmojnë gjykatës në mbikëqyrjen e zbatimit të sanksioneve të shqiptuara dhe japin propozime për ndërprerjen e zbatimit ose zëvendësimit të një sanksioni me tjetër.

Neni 105

(1) Për procedurën ndaj fëmijës kompetent vendor sipas rregullës është gjykata e vendbanimit të tij, e nëse fëmija nuk ka vendbanim të përhershëm ose nëse ai është i panjohur, gjykata e vendqëndrimit të fëmijës.

(2) Procedura mund të zbatohet para gjykatës së vendqëndrimit të fëmijës ose para gjykatës së vendit të kryerjes së veprimit që me ligj është paraparë si vepër penale ose kundërvajtje, në rastet kur është e qartë se para asaj gjykatë procedura do të zbatohet pa prolongim.

Kreu i katërbëdhjetë

Procedura ndaj fëmijëve për veprime të kryera që me ligj janë të parapara si vepra penale

1. Ngritja e procedurës

Neni 106

(1) Procedura ndaj fëmijës mbi 14 vjet për veprim që me ligj është paraparë si vepër penale ngritet vetëm me kërkesë të prokurorit publik.

(2) Për veprime që me ligj janë të parapara si vepra penale për të cilat ndiqet me propozim ose padi private, procedura mund të ngritet nëse i dëmtuari në afat prej tre muajsh nga zbulimi i veprës së kryer ose kryerësit, ka dhënë propozim për ngritjen e procedurës te prokurori publik kompetent.

(3) Nëse prokurori publik nuk dorëzon kërkesë për ngritjen e procedurës ndaj fëmijës, do ta njoftojë për këtë të dëmtuarin. I dëmtuari nuk mund ta ndërmarrë procedurën, ose nuk mund të parashtrijë padi private në gjykatë, por mundet në afat prej tetë ditësh nga pranimi i njoftimit të kërkojë që këshilli për fëmijë i gjykatës kompetente të vendosë për ngritjen e procedurës.

Neni 107

(1) Para se të vendos nëse do të parashtrijë kërkesë për ngritjen e procedurës përgatitore, prokurori publik e dëgjon fëmijën në prani të prindit/ëve, ose tutorit/ëve të tij dhe mbrojtësit, përveç kur gjendja e tij psikofizike këtë nuk e lejon.

(2) Nëse fëmija dhe prindi/ët, ose tutori/ët e tij nuk marrin mbrojtës, prokurori publik me detyrë zyrtare nga lista avokatëve të dorëzuar nga Oda e avokatëve do t'i caktojë mbrojtës.

(3) Nëse procedura nuk vazhdohet para gjykatës, shpenzimet për avokatin i bartin prindi/ët, ose tutori/ët e fëmijës, e në rastet kur prindi/ët, ose tutori/ët e fëmijës nuk janë në gjendje që t'i paguajnë, ato janë në llogari të Buxhetit të Republikës së Maqedonisë.

(4) Konsiderohet se prindi/ët, ose tutori/ët nuk janë në gjendje që t'i paguajnë shpenzimet për avokat nëse realizon të hyra të përgjithshme mujore më të vogla se neto rroga mujore mesatare në Republikën e Maqedonisë, për çfarë duhet të dorëzojë vërtetim për të hyrat e përgjithshme mujore të dhënë nga organi kompetent, ose organizata, te qendra më së voni në afat prej pesë ditëve të punës nga dita e pranimit të njoftimit të marrë për dokumentacionin e

nevojshëm. Nëse prindi/ët, ose tutori/ët nuk dorëzojnë vërtetim të këtillë do të konsiderohet se prindi/ët, ose tutori/ët janë në gjendje që t'i paguajnë shpenzimet e avokatit.

Neni 108

(1) Kur janë të plotësuar kushtet për dënim të fëmijës në rrezik mbi 14 vjeç nga nenet 50 deri në 56 të këtij ligji, prokurori publik mundet që para se të parashtrijë kërkesë për ngritjen e procedurës përgatitore, t'i propozojë fëmijës, mbrojtësit të tij, prindit/ëve, ose tutorit/ëve që të ngritet procedurë e veçantë për pranimin e përgjegjësishë dhe marrëveshje për shumën e dënimit. Propozim të këtillë prokurori publik mund të parashtrijë në rastet kur disponon me argumente të cilat padyshim tregojnë se fëmija është kryerësi i veprës penale, se është përgjegjës për veprën e kryer dhe se janë plotësuar kushtet për shqiptimin e dënimit.

(2) Në procedurën për marrëveshje prokurori publik do t'i mbledhë të gjitha raportet e nevojshme dhe dokumentet tjera për personalitetin e fëmijës dhe do të sigurojë pëlqim nga i dëmtuari.

(3) Nëse me propozimin pajtohet edhe i dëmtuari, prokurori publik i thirr në marrëveshje publike fëmijën, përfaqësuesin e tij ligjor, mbrojtësin, qendrën dhe të dëmtuarin. Nëse në marrëveshje arrihet pëlqim, përpilohet marrëveshje që e nënshkruajnë të gjithë pjesëmarrësit e pranishëm.

(4) Prokurori publik e dorëzon marrëveshjen te këshilli për fëmijë që mund ta pranojë marrëveshjen dhe të miratojë aktgjykim me të cilin do ta shqiptojë sanksionin e propozuar, kundër të cilit nuk lejohet ankesë. Nëse gjykata nuk e pranon marrëveshjen, e kthen lëndën te prokurori publik i cili është i obliguar që të parashtrijë kërkesë për ngritjen e procedurës përgatitore.

(5) Gjatë procedurës përgatitore, shkresat gjyqësore dhe deklaratat e fëmijës dhe mbrojtësit të tij të dhëna në procedurën për marrëveshje nuk guxojnë të përdoren si argumente dhe do të veçohen nga procedura gjyqësore.

(6) Prokurori publik nuk guxon të thirret në të dhënat dhe deklaratat e dhëna në procedurën për marrëveshje.

2. Procedura përgatitore

Neni 109

(1) Prokurori publik parashtron kërkesë për ngritjen e procedurës përgatitore te gjykatësi për fëmijë në gjykatën kompetente.

(2) Nëse gjykatësi për fëmijë nuk pajtohet me kërkesën e prokurorit publik, do të kërkojë që për këtë të vendosë këshilli penal për fëmijë i gjykatës themelore.

(3) Gjykatësi për fëmijë mundet organet e punëve të brendshme t'i urdhërojë të kryejnë bastisje të shtëpisë ose për marrjen e përkohshme të sendit ose veprime tjera në pajtim me dispozitat e Ligjit për procedurë penale.

Neni 110

(1) Nëse gjykatësi për fëmijë pas marrjes në pyetje të fëmijës dhe marrjes së raportit për fëmijën dhe rrethanat e veprës nga qendra, vlerëson se nuk ka nevojë për zbatimin e veprimeve tjera të procedurës përgatitore, do ta parashtrijë lëndën para këshillit për fëmijë për zgjidhje përfundimtare në afat jo më të gjatë se tetë ditë. Qendra e dorëzon raportin në afat prej një muaji.

(2) Nëse këshilli për fëmijë vlerëson se nuk ka nevojë për zbatimin e veprimeve tjera në procedurë përgatitore, do të miratojë aktvendim me të cilin do ta kthejë lëndën te gjykatësi për fëmijë për plotësim në procedurë përgatitore.

Neni 111

(1) Me përjashtim të nenit 75 të këtij ligji, për veprim që me ligj është e paraparë si vepër penale për të cilën është përcaktuar dënim me burg deri në tri vite, prokurori

publik mundet që pas dëgjimit të fëmijës nga gjykatësi për fëmijë t'i parashtrijë propozim këshillit për fëmijë për të shqiptuar sanksion para zbatimit e procedurës përgatitore, nëse rasti është qartësuar mjaftueshëm dhe të dhënat e mbledhura për personalitetin e fëmijës japin bazë të mjaftueshme për miratimin e vendimit.

(2) Këshilli për fëmijë miraton vendim për shqiptimin e masës dhe sanksioni tjetër edhe në bazë të konstatimit dhe mendimit të ekipit profesional të qendrës për rrethanat e veprës dhe personalitetin e fëmijës, me mendim për sanksionin që duhet t'i shqiptohet fëmijës. Qendra e dorëzon raportin të gjykata në afat prej 15 ditësh nga pranimi i kërkesës.

(3) Këshilli për fëmijë mundet sipas nevojës, të kërkojë nga qendra me kërkesë të arsyetuar plotësimin e konstatimit dhe mendimit në afat prej tetë ditësh nga pranimi i kërkesës.

(4) Nëse fëmija ose mbrojtësi i tij e kundërshtojnë propozimin e prokurorit publik, gjykatësi për fëmijë do të miratojë aktvendim për zbatimin e procedurës përgatitore ose të veprojë në pajtim me nenin 109 paragrafi (2) të këtij ligji. Kundër vendimit të miratuar në pajtim me fëmijën dhe mbrojtësin e tij nuk lejohet ankesë. Me vendimin domosdo duhet të zgjidhet edhe kërkesa pronësore-juridike e të dëmtuarit, i cili vetëm në këtë pjesë ka të drejtë ankese të gjykata më e lartë.

(5) Këshilli për fëmijë nuk mundet në procedurën e paraparë në këtë nen të shqiptojë dënim me burg për fëmijë ose masa të entit.

Neni 112

(1) Në rastet nga nenet 109, 110 dhe 111 të këtij ligji, këshilli për fëmijë vendos në seancë pasi që paraprakisht do t'i mbledhë shkresat nga prokurori publik. Në seancë thirret edhe prokurori publik

(2) Këshilli për fëmijë mund të vendosë që të mos mbahet procedurë përgatitore ose ndaj fëmijës të ngrihet procedurë para gjykatësit për fëmijë. Kundër vendimit të këshillit për fëmijë nuk lejohet ankesë.

(3) Kur këshilli do të vendosë që ndaj fëmijës të ngrihet procedurë para gjykatës për fëmijë, prokurori publik mund që të marrë pjesë në këtë procedurë dhe i ka tërë autorizimet që sipas këtij ligji i takojnë në procedurë.

Neni 113

(1) Në procedurë përgatitore ndaj fëmijës krahas fakteve që kanë të bëjnë me veprimet që me ligj janë të parapara si vepra penale, në veçanti do të përcaktohen moshë e fëmijës, rrethanat e nevojshme për vlerësimin e zhvillimit të tij shpirtëror, do të hulumtohen mjedisi dhe rrethanat në të cilat ka jetuar fëmija dhe rrethanat tjera që kanë të bëjnë me personalitetin e tij.

(2) Për përcaktimin e rrethanave nga paragrafi (1) i këtij neni do të dëgjohen prindi/ët e fëmijës, ose tutori/ët e fëmijës dhe persona tjerë që mund t'i japin të dhënat e nevojshme. Për këto rrethana do të kërkohet raport nga qendra, e nëse ndaj fëmijës është zbatuar sanksion për veprim të kryer më herët që me ligj është e paraparë si vepër penale, do të merret raport për zbatimin e atij sanksioni.

(3) Të dhënat për personalitetin e fëmijës i mbledh gjykatësi për fëmijë, përmes qendrës në afat prej 30 ditësh.

(4) Kur për përcaktimin e gjendjes shëndetësore të fëmijës, të zhvillimit të tij shpirtëror, për veçoritë e tija psikike, aftësitë ose priirjet, është e nevojshme që fëmijën ta kontrollojë ekipi profesional, për këtë kontroll do të caktohen mjeku, psikologu dhe pedagogu që kontrollin mund ta kryejnë edhe në institucione të specializuara shëndetësore.

(5) Kontrolli nga ekipi profesional kryhet në afat prej 30 ditësh.

Neni 114

(1) Gjykatësi për fëmijë e përcakton mënyrën e realizimit të veprimeve të veçanta në pajtim me Ligjin për procedurën penale, duke mbajtur llogari për të drejtat e fëmijës gjatë procedurës, e sidomos për të drejtën e mbrojtjes, të drejtat e të dëmtuarit dhe mbledhjen e të gjitha argumenteve të nevojshme për vendimmarrje të drejtë.

(2) Në veprimet në procedurë përgatitore mund të marrë pjesë edhe prokurori publik.

(3) Pyetja e fëmijës, me vlerësim të gjykatësit do të kryhet me ndihmën e pedagogut, psikologut ose personit tjetër profesional.

(4) Gjykatësi për fëmijë mund të lejojë që gjatë veprimeve në procedurë përgatitore të marrë pjesë edhe përfaqësuesi nga qendra dhe prindi/ët, ose tutori/ët e fëmijës. Kur personat e theksuar marrin pjesë në këto veprime, mund të japin propozime dhe t'i parashtrijë pyetje personit që merret në pyetje ose dëgjohej.

Neni 115

(1) Gjykatësi për fëmijë mund të përcaktojë që fëmija gjatë procedurës përgatitore përkohësisht të vendoset në institucion për arsim, kujdes dhe mbrojtje të fëmijëve, përveç institucionit kompetente për zbatimin e masave dhe sanksioneve ndaj fëmijëve, të vihet nën mbikëqyrje të qendrës ose të vendosët në familje përkujdesëse ose tjetër, nëse kjo është e nevojshme për dhënien e ndihmës, mbrojtjes ose kujdesit të fëmijës.

(2) Kundër aktvendimit për vendosje të përkohshme ose mbikëqyrje lejohet ankesë te këshilli penal për fëmijë i gjykatës themelore.

(3) Shpenzimet për vendosjen e fëmijës në institucionin nga paragrafi (1) të këtij neni paguhen paraprakisht nga mjetet e këshillit buxhetor dhe hyjnë në shpenzimet e procedurës.

Neni 116

(1) Thirrja e fëmijës për të cilin ekzistojnë baza për dyshim se ka kryer veprime që me ligj janë paraparë si vepra penale, për shkak të mbledhjes së informatave nga ana e Ministrisë së Punëve të Brendshme kryhet sipas dispozitave të këtij ligji, nëse me ligj tjetër nuk është përcaktuar ndryshe.

(2) Para fillimit të bisedës, fëmija njoftohet edhe me të drejtat dhe detyrat e tij të veçanta të parapara me këtë ligj.

(3) Biseda me fëmijën, detyrimisht mbahet në praninë e mbrojtësit të tij dhe prindit/ëve, ose përfaqësuesit ligjor.

(4) Para bisedës personi zyrtar është i obliguar që ta njoftojë fëmijën me arsyet për thirrjen dhe me të gjitha faktet që kanë të bëjnë me rastin që është lëndë e bisedës.

(5) Biseda me fëmijën mbahet në hapësira të veçanta adekuate për bisedë me fëmijë të asaj moshe dhe mund të zgjasë, nëse fëmija pranon të bisedojë më së shumti katër orë. Sipas nevojës biseda mundet në pajtim me fëmijën, të vazhdojë edhe ndonjë ditë tjetër, ose ditë tjera.

(6) Mbajtja e fëmijës në stacion policor mund të zgjasë më së shumti deri në 12 orë.

(7) Persona të autorizuar zyrtarë të Ministrisë së Punëve të Brendshme mund të mbajnë më së shumti deri në tetë orë, fëmijën e zënë në kryerjen e veprimit që me ligj është paraparë si kundërvajtje kundër rendit dhe qetësisë publike, nëse vendosja e rendit dhe qetësisë publike ose evitimi i rrezikimit nuk mund të arrihet në mënyrë tjetër ose kur është nën ndikimin e alkoolit, drogës ose substancave tjera psikotropike. Fëmijën që e ka dorëzuar organi i huaj i sigurisë për dërgim te organi kompetent shtetëror mund të mbahet më së shumti 12 orë.

(8) Për mbajtjen e fëmijës, me kushtet e parapara me ligj, personat zyrtarë të autorizuar të Ministrisë së Punëve të Brendshme janë të obliguar që menjëherë ta njoftojnë prokurorin publik kompetent, gjykatësin për fëmijë ose

gjykatësin e procedurës paraprake, prindin/ët e ose tutorin/ët, mbrojtësin e tij dhe qendrën. Njoftimi në raste urgjente bëhet nëpërmjet telefonit, e për të njëjtin dorëzohet edhe njoftimi me shkrim në afat prej 24 orësh.

(9) Gjatë mbajtjes nuk mund të mbahet bisedë pa praninë e mbrojtësit.

(10) Nëse fëmija ose prindi/ët, ose tutori/ët e tij nuk marrin mbrojtës, personat zyrtarë të Ministrisë së Punëve të Brendshme do të caktojnë mbrojtës nga lista e avokatëve e dorëzuar nga Oda e Avokatëve të Republikës së Maqedonisë.

(11) Shpenzimet për mbrojtësin i bartin prindi/ët, ose tutori/ët e fëmijës. Shpenzimet e avokatit janë të llogari të Buxhetit të Republikës së Maqedonisë në pajtim dhe me kushte të parapara me Ligjin për ndihmë falas juridike, vetëm në rast kur prindi/ët, ose tutori/ët nuk janë në gjendje t'i paguajnë shpenzimet.

(12) Konsiderohet se prindi/ët, ose tutori/ët nuk është në gjendje që t'i paguajë shpenzimet për avokat nëse realizon të hyra të përgjithshme mujore më të vogla se neto rroga mujore mesatarë në Republikën e Maqedonisë, për çfarë duhet të dorëzojë vërtetim me të hyrat e përgjithshme mujore të dhënë nga organi kompetent, ose organizata më së voni në afat prej pesë ditëve të punës nga dita e marrjes së njoftimit për dokumentacionin e nevojshëm. Nëse prindi/ët, ose tutori/ët nuk dorëzojnë vërtetim të këtillë do të konsiderohet se prindi/ët, ose tutori/ët janë në gjendje që t'i paguajnë shpenzimet e avokatit.

(13) Personat e autorizuar zyrtarë të Ministrisë së Punëve të Brendshme e mbajnë fëmijën në lokale adekuate për mbajtjen e fëmijës së moshës së tij, të ndryshme nga lokalet për mbajtjen e personave të moshës madhore.

(14) Për mbajtjen përpilohet procesverbal në të cilin shënohen të gjitha të dhënat, për ditën dhe orën kur fëmija është mbajtur, shkaqet e mbajtjes, koha kur është këshilluar për të drejtat e tij, gjendjen psikofizike në momentin e mbajtjes së tij, koha kur është biseduar me të, konstatimi i personave zyrtarë për ekzistimin e lëndimeve të dukshme trupore dhe koha e ndërprerjes së mbajtjes. Procesverbalin e nënshkruajnë fëmija dhe prindi/ët, ose tutori/ët e tij, si dhe mbrojtësi.

(15) Mbajtjen më gjatë se gjashtë orë domosdo duhet ta miratojë nëpunësi për pranim në stacion të përcaktuar e të pajisur të veçantë policor.

(16) Fëmija i mbajtur doemos duhet që pa prolongim, e më së voni në afat prej 12 orësh të nxirret para gjykatësit për fëmijë, që do të vendosë për përcaktimin e paraburgimit ose për lëshimin në liri të fëmijës.

(17) Nëse gjykatësi për fëmijë konstaton se nuk ka bazë për mbajtjen e fëmijës do të marrë aktvendim për lëshimin në liri të tij, në të cilin do ta vlerësojë edhe ligjshmërinë e mbajtjes së tij.

(18) Fëmija dhe mbrojtësi i tij kanë të drejtë ankese te këshilli penal për fëmijë të gjykatës themelore në pjesën e aktvendimit ku vlerësohet ligjshmëria e privimit nga liria.

Neni 117

(1) Masën e paraburgimit gjykatësi për fëmijë mund ta caktojë vetëm me propozim të prokurorit publik, pas mendimit të marrë paraprakisht nga qendra.

(2) Fëmijës mund t'i caktohet masë e paraburgimit kur ekziston bazë e paraparë me Ligjin për procedurë penale. Paraburgimi mund të shqiptohet vetëm si masë e fundit nëse nuk janë plotësuar kushtet për zbatimin e masave tjera të sigurimit të pranisë së fëmijës të parapara në Ligjin për procedurë penale. Gjykatësi për fëmijë në veçanti do ta vlerësojë dhe obligohet ta arsyetojë zbatimin e masës së paraburgimit, duke u nisur nga personaliteti i fëmijës, pasojat e mundshme të paraburgimit ndaj personalitetit të tij dhe zhvillimit të tij të drejtë.

(3) Në vënd të paraburgimit, gjykatësi për fëmijë i zbaton sipas rregullës masat nga neni 115 paragrafi (1) të këtij ligji, kur janë të plotësuar kushtet ligjore për

zbatimin e tyre, përveç kur ekziston rrezik që fëmija përsëri të kryejë veprim që me ligj është e paraparë si vepër penale ose kur kjo është e domosdoshme për mbrojtjen e jetës dhe shëndetit të fëmijës.

(4) Nëse prokurori publik në afatin e paraparë në nenin 116 paragrafi (15) i këtij ligji nuk paraqet kurrfarë propozimi, gjykatësi për fëmijë mund të marrë vendim për përcaktimin e paraburgimit afatshkurtër, nëse janë plotësuar kushtet ligjore për përcaktimin e paraburgimit. Paraburgimi afatshkurtër mund të zgjasë më së shumti 24 orë. Nëse në këtë afat prokurori publik nuk parashtron propozim për caktimin e paraburgimit, gjykatësi për fëmijë do të marrë aktvendim për lëshimin në liri të fëmijës.

(5) Kundër aktvendimit për paraburgim afatshkurtër, fëmija, mbrojtësi i tij dhe prokurori publik kanë të drejtë ankese te këshilli penal për fëmijë të gjykatës themelore, i cili pas ankesës vendos në afat prej 24 orësh.

(6) Kur zihet duke kryer veprim që me ligj është paraparë si vepër penale, fëmija i huaj identiteti i të cilit nuk mund të përcaktohet, përcaktohet masa dërgim seksionin për fëmijë në qendrën për pranimin e të huajve.

Neni 118

(1) Paraburgimi përcaktohet me aktvendim të gjykatësit për fëmijë dhe mund zgjasë më së shumti deri në 30 ditë.

(2) Me propozim të arsyetuar të gjykatësit për fëmijë e pas mendimit të marrë paraprakisht nga prokurori publik dhe të qendrës, këshilli për fëmijët i gjykatës themelore mundet për shkaqe të arsyeshme ta zgjasë paraburgimin edhe për 60 ditë.

(3) Nëse paraburgimi është caktuar vetëm për përcaktimin e identitetit të fëmijës, gjykatësi për fëmijë, ose këshilli për fëmijë obligohet të miratojë aktvendim për heqjen e tij menjëherë pasi të përcaktohet identiteti.

(4) Gjykatësi për fëmijë është i detyruar që menjëherë pas përcaktimit të paraburgimit për këtë t' njoftojë prindin/ët ose tutorin/ët e fëmijës, mbrojtësin e tij dhe qendrën.

(5) Afati për ankesë është tri ditë nga dorëzimi i aktvendimit për paraburgim. Pas ankesës ndaj aktvendimit të gjykatësit për fëmijë në afat prej tri ditësh nga dorëzimi i saj, vendos këshilli penal për fëmijë i gjykatës themelore, ndërsa pas ankesës ndaj aktvendimit të këshillit për fëmijë të gjykatës themelore, këshilli për fëmijë i gjykatës së apelit.

Neni 119

Në rast të ndërprerjes ose mungesës së gjykatësit për fëmijë, vendimet lidhur me mbajtjen dhe paraburgimin i miraton gjykatësi i procedurës paraprake.

Neni 120

(1) Në paraburgim fëmija vendoset ndaras nga personat e moshës madhore.

(2) Fëmijës i sigurohet në paraburgim e drejta për punë dhe aktivitet tjetër që është e dobishme për edukimin e tij dhe evitimin e pasojave negative nga privimi nga liria ndaj personalitetit të tij.

(3) Gjatë kohëzgjatjes së paraburgimit, fëmijës i garantohet dhe sigurohet e drejta e kontaktimit me familjen të paktën një herë në javë, e drejta e kontaktimit privat dhe të fshehtë sipas nevojës, e drejta për kujdes dhe mbrojtje mjekësore, e drejta e përcjelljes së informatave përmes mjeteve për informim publik.

(4) Gjykatësi për fëmijë ndaj fëmijëve të paraburgosur i ka të njëjtat autorizime që sipas Ligjit për procedurë penale i takojnë gjykatësit të procedurës paraprake në lidhje me të paraburgosurit dhe obligohet së paku një herë gjatë një paraburgimi afatshkurtër ta vizitojë fëmijën e paraburgosur, e nëse paraburgimi zgjat më shumë ta vizitojë të paktën një herë në çdo dhjetë ditë.

Neni 121

(1) Nëse gjykatësi për fëmijë gjatë procedurës përgatitore konstaton se ekzistojnë arsye për ndalimin e procedurës, për shkak se vepra për të cilën është i akuzuar fëmija nuk është veprë që me ligj është paraparë si veprë penale, është parashkruar ose vepra është përfshirë me akt të amnistisë ose faljes, ose ekzistojnë rrethana tjera që përjashtojnë ndjekjen ose, nëse nuk ka dëshmi se fëmija ka kryer veprim që me ligj është paraparë si veprë penale, do ta njoftojë për këtë prokurorin publik. Nëse prokurori publik në afat prej tetë ditësh nuk e njofton gjykatësin për fëmijë se do të heq dorë nga ndjekja penale, gjykatësi për fëmijë do të kërkojë që për ndalim të procedurës të vendosë këshilli për fëmijë i gjykatës themelore.

(2) Aktvendimi i këshillit për fëmijët për ndalimin e procedurës do të dorëzohet te prokurori publik, për viktimën dhe fëmijën, nëse ai është në paraburgim menjëherë të lëshohet në liri. Kundër këtij aktvendimi prokurori publik dhe i dëmtuari kanë të drejtë ankese në këshillin për fëmijë të gjykatës së apelit.

(3) Këshilli i fëmijëve i gjykatës themelore mund të miratojë aktvendim për ndalimin e procedurës me detyrë zyrtare gjatë tërë procedurës përgatitore.

Neni 122

(1) Pasi t'i analizojë të gjitha rrethanat që kanë të bëjnë me kryerjen e veprës penale dhe të personalitetit të fëmijës, gjykatësi për fëmijë pas kryerjes së procedurës përgatitore i dorëzon dokumentet te prokurori publik kompetent i cili mundet në afat prej tetë ditësh të kërkojë procedurë përgatitore të plotësohet, të japë deklaratë për anulimin e ndjekjes së mëtejshme ose të paraqesë propozim të arsyetuar të këshilli për fëmijë për zbatimin e sanksionit

(2) Nëse prokurori i publik heq dorë nga ndjekja, gjykatësi për fëmijë miraton aktvendim për ndërprerjen e procedurës. Ekzemplari nga aktvendimi i dorëzohet të dëmtuarit i cili mundet në afat prej tetë ditësh nga njoftimi të paraqesë propozim të këshilli penal për fëmijëve për vazhdim të procedurës.

(3) Nëse këshilli penal për fëmijëve miraton aktvendim për vazhdimin e procedurës, prokurori publik ka të drejtë ankese te këshilli për fëmijë në gjykatën e apelit në afat prej tetë ditësh.

Neni 123

Propozimi i prokurorit publik për zbatimin e sanksionit duhet t'i përmbajë emrin dhe mbiemrin e fëmijës, vitet e moshës së tij, përshkrimin e veprës, dëshmi që tregojnë se fëmija e ka kryer veprën penale, arsyetim që duhet të përfshijë vlerësim për zhvillimin shpirtëror të fëmijës dhe propozim që ndaj fëmijës të zbatohet sanksioni.

Neni 124

Gjykatësi për fëmijë çdo muaj e njofton kryetarin e gjykatës, cilat lëndë për fëmijët nuk janë përfunduar dhe për shkaqet për të cilat për lëndë të veçanta procedura ende rrjedh. Kryetari i gjykatës merr masa përkatëse për përshejtimin e procedurës.

3. Procedura para këshillit për fëmijë

Neni 125

(1) Pas pranimit të propozimit të prokurorit publik, kur dhe si procedura ndaj fëmijës udhëhiqet pa propozim të prokurorit publik, gjykatësi për fëmijë i cili kryeson me këshillin për fëmijët cakton mbledhje të këshillit, nëse është përcaktuar gjendja faktike e pakontestueshme.

(2) Në mbledhjen e këshillit mund të vendoset të mbahet shqyrtimi kryesor nëse nevojitet përcaktimi i gjendjes faktike.

(3) Dënimet dhe masat e entit mund të shqiptohet vetëm pas mbajtjes së shqyrtimit kryesor. Sanksione tjera mund të shqiptohen edhe në mbledhje të këshillit.

(4) Për mbledhjen e këshillit njoftohen dhe në të mund të marrin pjesë prokurori publik, mbrojtësi dhe përfaqësuesi i qendrës, sipas nevojës edhe fëmija me prindin/ët, ose tutorin/ët e tij.

(5) Gjykatësi për fëmijë do t'ia shqiptojë fëmijës sanksionin që ndaj tij është shqiptuar në mbledhjen e këshillit.

Neni 126

(1) Kur këshilli për fëmijë vendos në shqyrtimin kryesor, në mënyrë përkatëse do të zbatohen dispozitat e Ligjit për procedurën penale për përgatitjet për shqyrtimin kryesor, për udhëheqjen me shqyrtimin kryesor, për shtyrjen ose ndërprerjen e shqyrtimit kryesor, për procesverbalin dhe rrjedhën e shqyrtimit kryesor, por këshilli mund të shmanget nga këto rregulla nëse konsideron se zbatimi i tyre në këtë rast nuk do të jetë i përshtatshëm.

(2) Në shqyrtimin kryesor do të ftohen prokurori publik, i dëmtuari, fëmija dhe mbrojtësi i tij, prindi/ët, ose tutori/ët dhe përfaqësuesi i qendrës, ose anëtar i ekipit profesional që i ka përgatitur konstatimet dhe mendimin.

(3) Mosardhja e prindit/ëve, ose tutorit/ëve ose përfaqësuesit të qendrës nuk e pengon gjykatën që të mbajë shqyrtimin kryesor. Në rast të mungesës së prindit/ëve, ose tutorit/ëve, gjykata do ta ngarkojë mbrojtësin që t'i përfaqësojë edhe interesat e tyre.

(4) Dispozitat e Ligjit për procedurën penale për ndryshimin dhe zgjerimin e akuzës do të zbatohen edhe në procedurën ndaj fëmijës, me ç'rast këshilli për fëmijë është i autorizuar dhe pa propozim të prokurorit publik të miratojë vendim në bazë të gjendjes faktike që është ndryshuar në shqyrtimin kryesor.

Neni 127

Gjatë procedurës, këshilli për fëmijë mund të miratojë vendim për vendosje të përkohshme të fëmijës në përputhje me nenin 115 të këtij ligji, ta anulojë vendimin e këtijllë të miratuar më herët ose të përcaktojë paraburgim në pajtim me nenin 117 të këtij ligji.

Neni 128

(1) Gjykatësi për fëmijë i cili kryeson me këshillin për fëmijë është i detyruar të caktojë shqyrtim kryesor ose mbledhje të këshill në afat prej tetë ditësh nga dita e marrjes së propozimit nga prokurori publik ose nga dita e mbarimit të procedurës përgatitore ose nga dita kur në mbledhjen e këshillit vendoset që të mbahet shqyrtimi kryesor. Për çdo zgjatje të kësaj periudhe gjykatësi për fëmijë duhet të ketë leje nga kryetari i gjykatës.

(2) Prolongim ose ndërprerje e shqyrtimit kryesor kryhet vetëm me përjashtim. Për çdo prolongim ose ndërprerje të shqyrtimit kryesor gjykatësi për fëmijë do ta njoftojë kryetarin e gjykatës dhe do t'i paraqesë shkaqet për prolongim ose ndërprerje.

Neni 129

(1) Këshilli për fëmijët nuk është i lidhur me propozimin e prokurorit publik gjatë vendosjes nëse ndaj fëmijës do të shqiptojë dënim ose do të zbatojë sanksion tjetër.

(2) Këshilli me aktvendim do ta ndërpresë procedurën në rastet kur sipas dispozitave të Ligjit për procedurë penale miraton aktgjykim me të cilin refuzohet aktakuza ose me të cilin i akuzuari lirohet nga akuza, si dhe kur këshilli do të konstatojë se nuk është e përshtatshme që fëmijës t'i shqiptohet sanksion.

(3) Masa edukuese dhe masa të sigurisë këshilli shqipton me aktvendim, në shqyrtimin e të cilit theksohet vetëm çfarë mase është shqiptuar, por fëmija nuk do të

shpallet fajtor për veprën që me ligj është paraparë si vepër penale që i ngarkohet. Në arsyetim të aktvendimit do të theksohet përshkrimi i veprës dhe rrethanat që e arsyetojnë zbatimin e masës së theksuar.

(4) Aktgjykimi me të cilën fëmijës i shqiptohet dënim ose masë alternative miratohet në formën e aktgjykimit gjykues të paraparë me Ligjin për procedurë penale.

Neni 130

(1) Gjykata mundet fëmijën ta dënojë me pagesë të shpenzimeve të procedurës dhe në plotësimin e kërkesave pronësore-juridike në përputhje me dispozitat e Ligjit për procedurë penale, vetëm nëse fëmijës i është shqiptuar dënim ose masë alternative.

(2) Nëse ndaj fëmijës është zbatuar masë edukuese, shpenzimet e procedurës janë në llogari të Buxhetit të Republikës së Maqedonisë, përveç nëse fëmijës i shqiptohet detyrim i veçantë për kompensim të dëmit nga neni 44 paragrafi (2) alineja 2 të këtij ligji.

(3) Shpenzimet për mbrojtësin për rastet nga paragrafët (1) dhe (2) të këtij neni mbulohen nga prindi/ët, ose tutori/ët e fëmijës. Kur prindi/ët, ose tutori/ët nuk janë në gjendje t'i paguajnë shpenzimet e avokatit janë në llogari të buxhetit të Republikës së Maqedonisë, në pajtim me Ligjin për ndihmë juridike falas.

(4) Konsiderohet se prindi/ët, ose tutori/ët nuk janë në gjendje t'i paguajnë shpenzimet për mbrojtësin, nëse realizon të ardhura të përgjithshme mujore më të vogla se rroga neto mesatare mujore në Republikën e Maqedonisë, për çfarë duhet të dorëzojë vërtetim për të ardhurat e përgjithshme mujore të lëshuar nga organi ose organizata kompetente, më së voni në afat prej pesë ditësh pune nga dita e marrjes së njoftimit për dokumentacionin e kërkuar. Nëse prindi/ët, ose tutori/ët nuk dorëzojnë vërtetim të tillë do të konsiderohet se prindi/ët, ose tutori/ët janë në gjendje t'i paguajnë shpenzimet e avokatit .

Neni 131

Gjykatësi për fëmijët është i detyruar që me shkrim ta përgatisë vendimin në afat sa më shkurtër të mundshëm, që nuk është më shumë se 15 ditë, e në rastet më të ndërlikuara 30 ditë nga dita e shpalljes së tij.

4. Mjetet juridike

Neni 132

(1) Kundër aktvendimit, ose aktgjykimit me të cilin fëmijës i është shqiptuar sanksion, si dhe kundër aktvendimit për ndalimin e procedurës nga neni 129 paragrafi (2) të këtij ligji, mund të deklarohet ankesë të gjithë personat që kanë të drejtë ankese kundër aktgjykimit sipas dispozitave të Ligjit për procedurë penale, e në afat prej tetë ditësh nga dita e marrjes së aktvendimit ose aktgjykimit. I dëmtuari mund të paraqesë ankesë vetëm lidhur me kërkesën pronësore juridike.

(2) Mbrojtësi, prokurori publik, bashkëshorti, ose shoku jashtëmartesor, farefisi sipas gjakut në vijë të drejtë, tutori, vëllai dhe motra mund të paraqesin ankesë në emër të fëmijës edhe kundër vullnetit të tij.

(3) Ankesa kundër aktvendimit me të cilin shqiptohet masë edukuese e cila mbahet në institucion e ndalon zbatimin e aktvendimit, nëse gjykata në pajtim me prindin/ët, ose tutorin/ët e fëmijës edhe pas dëgjimit të fëmijës nuk vendos ndryshe.

(4) Për mbledhjen e këshillit për fëmijë në gjykatën e apelit do të njoftohen fëmija dhe mbrojtësi i tij nëse ata këtë e kërkojnë.

Neni 133

(1) Këshilli për fëmijë i gjykatës së apelit mund ta ndryshojë vendimin e shkallës së parë me shqiptim të sanksionit më të rëndë ndaj fëmijës, vetëm më bazë të ankesës së paraqitur nga ana e prokurorit publik.

(2) Nëse me vendimin e shkallës së parë nuk është shqiptuar dënim ose masë e entit, këshilli mundet këtë dënim ose masë, ta shqiptojë vetëm nëse mban shqyrtim. Burgu për fëmijë në kohë më të gjatë ose masë më e rëndë e entit nga ajo që është shqiptuar nga vendimi i shkallës së parë mund të shqiptohet dhe në mbledhjen e këshillit.

Neni 134

Kundër vendimit të gjykatës së apelit për ndryshim të vendimit të shkallës së parë me shqyrtim të mbajtur me të cilin shqiptohet dënim ose masë e entit në vend të masës edukuese, mund të parashtrahet ankesë në Gjykatën Supreme në afat prej tetë ditësh nga dita e miratimit të vendimit.

Neni 135

Kërkesa për mbrojtjen e ligjshmërisë mund të ngritet në përputhje me Ligjin për procedurë penale.

Neni 136

Dispozitat e Ligjit për procedurë penale për përsëritjen e procedurës penale të përfunduar me aktgjykim të plotfuqishëm, në mënyrë përkatëse do të zbatohen edhe mbi përsëritjen të procedurës së përfunduar me aktvendim të plotfuqishëm për zbatimin e masës edukuese ose për ndërprerjen e procedurës ndaj fëmijës.

Kapitulli i pesëmbëdhjetë

Procedura për kundërvajtje

Neni 137

(1) Procedura për kundërvajtje ndaj fëmijës mund të ngritet para gjykatësit për fëmijë vetëm nëse rasti nuk është zgjidhur në procedurë paraprake të ndërmjetësimit me fëmijë kryerës të veprimeve që me ligj janë paraparë si kundërvajtje, në përputhje me Ligjin për kundërvajtje .

(2) Procedurën për kundërvajtje e mban dhe vendimet i miraton gjykatësi për fëmijë i gjykatës kompetente në territorin e së cilës fëmija ka vendbanim ose ka vendqëndrim.

(3) Kur fëmija ka marrë pjesë në kryerjen e veprës që me ligj është paraparë si kundërvajtje, me person të moshës madhore, procedura kundër fëmijës ndahet dhe udhëhiqet sipas dispozitave të këtij ligji.

Neni 138

Në procedurë për kundërvajtje, prindi/ët, ose tutori/ët, si dhe qendra kanë të drejtë të njoftohen me rrjedhën e procedurës, të marrin pjesë në të gjitha veprimet që i ndërmerr gjykatësi për fëmijë, të japin propozime dhe të sugjerojnë për fakte që kanë të bëjnë me personin dhe rrethanat në të cilat jeton dhe zhvillohet fëmija, e me rëndësi për miratimin e vendimit të drejtë.

Neni 139

(1) Gjykatësi për fëmijë me aktvendim do ta ndërpresë procedurën kur do të konstatojë se fëmija në kohën e kryerjes të veprimit që me ligj është paraparë si kundërvajtje nuk i ka mbushur 14 vjet, dhe për këtë do t'i njoftojë prindin/ët, ose tutorin/ët e fëmijës dhe qendrën.

(2) Aktvendimi për ndërprerjen e procedurës gjykatësi për fëmijë do ta miratojë edhe kur të vlerësojë se veprimi që i ngarkohet fëmijës nuk është vepër që me ligj është paraparë si kundërvajtje, ekzistojnë rrethana që e përjashtojnë ndjekjen për vepër që me ligj është paraparë si kundërvajtje, të përcaktuara me Ligjin për kundërvajtje, ose nuk ka dëshmi të mjaftueshme se fëmija ka kryer veprim që me ligj është paraparë kundërvajtje, si në rastin kur parashtruesi i kërkesës për ngritjen e procedurës për kundërvajtje tërhiqet nga kërkesa.

(3) Kundër aktvendimit nga paragrafi (2) i këtij neni, parashtruesi për ngritjen e procedurës për kundërvajtje ka të drejtë ankese të këshilli për fëmijë i gjykatës së apelit.

Neni 140

(1) Për çdo kërkesë për zbatimin e procedurës për kundërvajtje gjykatësi për fëmijë do të kërkojë mendim nga qendra. Për aktvendimin gjykatësi për fëmijë do t'i njoftojë fëmijën, prindin/ët ose tutorin/ët e tij, parashtruesin e kërkesës dhe qendrën.

(2) Gjykatësi për fëmijë në bazë të mendimit të qendrës mund të vendosë të mos ngritet procedurë për kundërvajtje dhe me aktvendim ta hedh poshtë kërkesën për ngritjen e procedurës së tillë, nëse vlerëson se nuk është e përshtatshme udhëheqja e procedurës duke pasur parasysh natyrën e veprimit që me ligj është paraparë si kundërvajtje dhe rrethanat në të cilat është kryer, jetën e mëparshme të fëmijës dhe rrethanat e tij personale. Për aktvendimin gjykatësi për fëmijë do ta njoftojë fëmijën, prindin/ët ose tutorin/ët e tij, parashtruesin e kërkesës dhe qendrën.

(3) Kundër aktvendimit nga paragrafi (2) i këtij neni, parashtruesi i kërkesës për procedurën për kundërvajtje ka të drejtë ankese në këshillin për fëmijë në gjykatën e apelit.

Neni 141

(1) Nëse kushtet janë të plotësuara për udhëheqjen e procedurës për kundërvajtje gjykatësi për fëmijë e thirr fëmijën përmes prindit/ëve, respektivisht tutorit/ëve.

(2) Pas dëgjimit të fëmijës gjykatësi për fëmijë mund të parashikojë edhe veprime tjera për sqarimin rastit të përcaktuara me Ligjin për kundërvajtje

Neni 142

(1) Pas marrjes së veprimeve të nevojshme dhe sigurimin dhe vlerësimin e dëshmimeve të propozuara nga ana e parashtruesit të kërkesës për procedurën për kundërvajtje, gjykatësi për fëmijë me aktvendim do ta ndërpresë procedurën, nëse vlerëson se janë plotësuar kushtet e nenit 139 të këtij ligji.

(2) Procedura për kundërvajtje ndaj fëmijës mbaron me aktvendim me të cilin fëmijës i shqiptohet masa edukuese ose gjobë.

(3) Me aktvendimin për shqiptim të masës edukuese, fëmija detyrohet ta plotësojë edhe kërkesën e përcaktuar juridike pronësore të të dëmtuarit.

Neni 143

(1) Kundër aktvendimit për ndërprerjen e procedurës, ankesë mund të parashtrrojë te këshilli për fëmijë i Gjykatës së Apelit, parashtruesi i kërkesës për procedurën për kundërvajtje.

(2) Kundër aktvendimit për shqiptim të sanksionit, ankesë mund të paraqesë parashtruesi i kërkesës për ngritje të procedurës për kundërvajtje, fëmija dhe mbrojtësi i tij, si dhe prindi/ët ose tutori/ët, vëllai, motra ose mbajtësi i fëmijës. Ata mund të paraqesin ankesë në dobi të tij edhe kundër vullnetit të tij.

(3) Këshilli për fëmijë i gjykatës së apelit për ankesën vendos në mbledhje, pa i thirrur palët dhe mund të miratojë aktvendim me të cilin vërtetohet ose ndërpritet aktvendimi i plotfuqishëm, ose me të cilin aktvendimi i shkallës së parë në pjesën e sanksionit do të ndryshohet me shqiptim të sanksionit më të butë.

Neni 144

Në procedurë për kundërvajtje fëmija mund t'i shfrytëzojë mjetet juridike të jashtëzakonshme: kërkesë për përsëritjen e procedurës për kundërvajtje dhe kërkesë për mbrojtjen e ligjshmërisë.

Pjesa e pestë MBROJTJA E FËMIJËVE VIKTIMA TË VEPRAVE PENALE DHE DËSHMITARË NË PROCEDURË PENALE

Kapitulli i gjashtëmbëdhjetë Mbrojtja e fëmijëve si i dëmtuar ose dëshmitar në procedurë penale

Neni 145

(1) Fëmija viktimë e veprës penale i ka të drejtat në vijim:

- me të të veprohet me respektimin e dinjitetit e tij,
- të mbrohet nga çfarëdo diskriminimi,
- të njoftohet për të drejtat e tij në gjuhë të kuptueshme dhe të përshtatshme për moshën e tij, si dhe respektimin e të drejtës së privatësisë,

- të informohet prindi/ët, ose tutori/ët për të gjitha çështjet që lidhen me veprën penale dhe në lidhje me të dyshuarin, të akuzuarin dhe të dënuarin,

- fëmija, ose prindi/ët, ose tutori/ët të marrin pjesë në procedurën penale si i dëmtuar me përfshirje në ndjekjen penale ose për realizimin e kërkesës juridike pronësore për dëmin,

- në mbrojtje të veçantë të sigurisë së tij dhe të sigurisë së familjes së tij, kujdesit dhe vëmendjes nga ana e organeve dhe subjekteve që marrin pjesë në procedurën penale,

- të drejtë për mbrojtje të veçantë nga viktimizimi sekondar dhe riviktimizimi dhe

- të drejta për ndihmë psikologjike dhe ndihmë tjetër profesionale dhe mbështetje nga organe, institucione dhe organizata për ndihmë fëmijëve viktimë të veprave penale.

(2) Dëshmitari fëmijë i ka të njëjtat të drejta si fëmija viktimë nga paragrafi (1) i këtij neni, përveç të drejtave nga paragrafi (1) alinetë 4 dhe 5 të këtij neni.

(3) Policia, prokurori publik dhe gjykata veprojnë me kujdes të veçantë ndaj fëmijës viktimë të veprës penale, duke i dhënë këshilla nga paragrafi (1) i këtij neni dhe kujdesen për interesat e tij gjatë miratimit të vendimit për ndjekje penale ndaj të akuzuarit për çfarë përpilohet shënim zyrtar ose procesverbal.

(4) Në procedurë policore dhe penale, fëmija viktimë i veprës penale ka të drejtë:

- të ndihmës juridike nga avokati para dhënies së dëshmisë ose deklaratës, ose parashtrimin të kërkesës juridike pronësore,

- kompensim për dëm material dhe jomaterial në përputhje me Programin nga neni 151 të këtij ligji, në kushte dhe mënyrë të përcaktuar me nenin 152 të këtij ligji, nëse kompensimi për dëmet nuk mund të sigurohet nga i dënuari dhe

- për të autorizuar nga marrja e dëshmisë së parë si dhe gjatë gjithë procedurës.

(5) Ndihmë juridike për fëmijën viktimë siguron sipas rregullës avokati i cili ka ndjekur trajnim të specializuar për drejtësi për fëmijë. Trajnimi zgjat së paku pesë ditë gjatë vitit në vend ose jashtë vendit.

Të drejtat e veçanta të mbrojtjes procesuale

Neni 146

(1) Fëmija viktimë ka të drejtë në masa të posaçme të mbrojtjes procesuale gjatë dhënies së dëshmisë dhe marrjes në pyetje në të gjitha fazat e procedurës.

(2) Gjykata doemos duhet të caktojë masë të veçantë të procesit të mbrojtjes në raste nga paragrafi (1) i këtij neni, si vijon:

- kur fëmija viktimë ka nevojë për kujdes dhe mbrojtje të veçantë ose

- kur fëmija është viktimë e tregtisë me njerëz, dhunës apo abuzimit seksual, si dhe veprave penale kundër njerëzimit dhe të drejtës ndërkombëtare ose veprave të tjera të rënda të kryera ndaj fëmijëve, për të cilat me ligj është përcaktuar dënim me burg mbi katër vjet.

(3) Në rastet nga paragrafi (2) i këtij neni, gjykata përcakton masë të veçantë ose të veçantë së bashku me masë tjetër të mbrojtjes, të regjistrohesh dëshmia e fëmijës me videoincizim dhe incizim të zërit që do të përdoren si dëshmi në procedurën e ardhshme. Në raste ekskluzive, nëse paraqiten rrethana të reja, gjykata mundet sërish ta marrë në pyetje fëmijën viktimë më së shumti edhe një herë me përdorimin e mjeteve teknike të komunikimit.

(4) Gjykata, prokuroria publike dhe policia janë të detyruar ta këshillojnë fëmijën viktimë për të drejtat e tij sipas paragrafit (1) të këtij neni, më së voni para marrjes së parë në pyetje, dhe për këtë përpilon shënimin zyrtar ose procesverbal.

(5) Të drejtat e veçanta të përfshira në paragrafët (2), (3) dhe (4) të këtij neni, kanë të bëjnë edhe me fëmijët dëshmitarë.

Masa të posaçme të mbrojtjes procesuale të fëmijëve viktimë dhe fëmijëve dëshmitarë

Neni 147

Si masa të veçanta të mbrojtjes procesuale gjatë dhënies së dëshmisë, gjykata mund të përcaktojë:

- shfrytëzimin e ekraneve për mbrojtjen e viktimës dhe dëshmitarit nga shikimi i akuzuarit,
- fshehjen e identitetit ose pamjes,
- dhënien e dëshmisë nëpërmjet videokonferencës,
- heqjen e togave dhe kapelave,
- përjashtimin e publikut,
- video dhe audio incizim të deklaratës që do të përdoret si dëshmi,
- video dhe audio incizim nga pyetja që do të përdoret si dëshmi,
- marrjen e deklaratës nëpërmjet personit profesional,
- përdorimin e mjeteve të veçanta teknike të komunikimit dhe
- mbrojtjen e privatësisë së fëmijës dhe familjes së tij.

Neni 148

Në procedurë që udhëhiqet për veprimet që janë të parapara me ligj si vepër penale në të cilat fëmija paraqitet si viktimë, gjykatat, prokurorët publikë dhe personat zyrtarë të Ministrisë së Punëve të Brendshme mund të veprojnë vetëm nëse posedojnë arsimin e duhur dhe kanë njohuri dhe përvojë të veçantë në fushën e të drejtave të fëmijës dhe të mbrojtjes juridike penale të fëmijës.

Neni 149

(1) Për të gjitha veprimet që me ligj janë të parapara si vepra penale nga Kodi penal në të cilat fëmija paraqitet si viktimë, gjykata e përjashton publikun në pjesën e veprës, gjykatat dhe organet tjera që marrin pjesë në procedurë janë të obliguara të marrin masa për ndihmë dhe mbrojtje dhe të veprojnë në mënyrë që do të shmangen pasojat e mundshme të dëmshme të personalitetit dhe zhvillimit të tij.

(2) Procedura për vepra penale nga paragrafi (1) i këtij neni, në të cilën fëmija është viktimë, është urgjente

(3) Gjykata e përjashton publikun në pjesën e procedurës në të cilën riprodhohet regjistrimi nga dëshmia nga pyetja e fëmijës viktimë ose zbatohet masë tjetër e veçantë e mbrojtjes procesuale gjatë marrjes së dëshmisë ose pyetjes ose kryhen veprime procesuale, me të cilat mund të dëmtohet personaliteti dhe zhvillimi i tij.

(4) Fëmija viktimë dëgjohet si dëshmitar në mënyrë që nuk ndikon dëmshëm në zhvillimin e tij psikofizik dhe me zbatimin e masave të veçanta të mbrojtjes procesuale.

(5) Gjatë marrjes së dëshmisë dhe marrjes në pyetje të fëmijës si dëshmitar ose viktimë, policia, prokuroria dhe gjykata detyrohen të kenë konsideratë për veçoritë personale dhe karakteristikat e fëmijës për të mbrojtur interesat e tij dhe zhvillimin e tij të rregullt.

Neni 150

Fëmija viktimë dhe dëshmitar i trafikimit me njerëz, dhunës apo abuzimit seksual, si dhe veprimeve që me ligj parashihen si vepra penale kundër njerëzimit dhe të drejtës ndërkombëtare, si dhe për veprime tjera që me ligj janë të parashikuara si vepra penale që për shkak të natyrës së tyre, pasojave ose rrethanave tjera e bëjnë fëmijën veçanërisht të ndjeshëm, ose gjendet në gjendje të veçantë të rëndë shpirtërore, ballafaqimi ndërmjet fëmijës dhe të dyshuarit, ose të akuzuarit nuk lejohet.

Neni 151

(1) Për zhdëmtimin e fëmijës që është viktimë ose i dëmtuar nga veprimi që me ligj është paraparë si vepër penale e dhunës dhe akteve tjera të dhunës individuale apo grupore, ndahen mjete në suazat e buxhetit të Ministrisë së Drejtësisë.

(2) Ministri i Drejtësisë, me mendimin e marrë paraprakisht nga Këshilli Shtetëror për Parandalimin e Delikencës së Fëmijëve, miraton Program vjetor me të cilin i planifikon burimet dhe mënyrën e shpenzimit të mjeteve nga paragrafi (1) i këtij neni.

(3) Çështjet administrative teknike për pagesën e mjeteve nga paragrafi (1) i këtij neni i kryen Ministria e Drejtësisë.

Neni 152

(1) Fëmija për të cilin me vendim të plotfuqishëm gjyqësor është përcaktuar se është viktimë, ose i dëmtuar me veprim që me ligj është paraparë si vepër penale ose kundërvajtje me elemente të dhunës, e të cilit i është pranuar kërkesa juridike pronësore, mund të parashtrijë kërkesë për dëmshpërblim nga mjetet nga neni 151 paragrafi (1) të këtij ligji në gjykatën kompetente, kur nga pengesa faktike ose juridike, kërkesa juridike pronësore nuk mund të kryhet nga prona e kryerësit të veprës penale ose aktit tjetër të dhunës dhe kur nga plotfuqishmëria e vendimit për kërkesën juridike pronësore kanë kaluar më shumë se gjashtë muaj.

(2) Kërkesën nga paragrafi (1) të këtij neni, përveç fëmijës, mund ta paraqesin prindi/ët ose tutori/ët.

(3) Gjykata do të miratojë aktvendim për dëmshpërblim në shumë të kërkesës së gjykuar pronësore juridike, pa rritje në bazë të kamatës ose shpenzimeve tjera plotësuese lidhur me zbatimin e kërkesës. Nëse gjykata e refuzon kërkesën, fëmija viktimë ka të drejtë ankese në Gjykatën e Apelit në afat prej tetë ditësh nga dita e marrjes së aktvendimit për refuzim. Vendimi i Gjykatës së Apelit është përfundimtar.

(4) Aktvendimin përfundimtar për pagesën e dëmshpërblimit gjykata e dorëzon në Ministrinë e Drejtësisë, e cila e kryen pagesën.

(5) Për pagesën e kryer Ministria e Drejtësisë e njofton gjykatën që e ka miratuar aktvendimin, më së voni një muaj nga pagesa e kryer.

(6) Nëse dëmshpërblimi paguhet nga mjetet nga neni 151 paragrafi (1) të këtij ligji, gjykata e dorëzon aktvendimin për zhdëmtim të Avokati Shtetëror për ngritjen e procedurës për përmbarrimin e detyrueshëm të dëmshpërblimit të paguar nga prona e kryerësit. Kundër këtij aktvendimi nuk është e lejuar ankese, e ajo do të zbatohet në përputhje me dispozitat e Ligjit për përmbarrim.

Neni 153

(1) Mbrojtja e fëmijëve si viktimë dhe dëshmitarë në procedurë penale sigurohet në pajtueshmëri me dispozitat e këtij ligji, Ligjit për procedurë penale dhe Ligjit për mbrojtjen e dëshmitarëve.

(2) Sipas nevojës gjykata do të urdhërojë zbatimin e masave të veçanta për mbrojtjen e integritetit psikofizik të fëmijës.

Pjesa e gjashtë

PARANDALIMI I DELIKUENCËS SË FËMIJËVE

Kapitulli i shtatëmbëdhjetë Këshilli shtetëror dhe këshillat komunalë për parandalim

Neni 154

(1) Themelohet Këshilli Shtetëror për Parandalimin e Delikucencës së Fëmijëve (në tekstin e mëtejme: Këshilli Shtetëror).

(2) Këshilli Shtetëror është i mëvetësishëm dhe i paravarur në kryerjen e punëve të përcaktuara me këtë ligj.

(3) Këshilli Shtetëror është i përbërë nga 15 anëtarë që i zgjedh Kuvendi i Republikës së Maqedonisë me mandat prej pesë vitesh me të drejtë të rizgjedhjes, nga të cilët:

- shtatë anëtarët e Këshillit Shtetëror i propozon ministri i Drejtësisë dhe janë përfaqësues të Ministrisë së Drejtësisë, Ministrisë së Punës dhe Politikës Sociale, Ministrisë së Arsimit dhe Shkencës, Ministrisë së Punëve të Brendshme, Prokurorisë Publike të Republikës së Maqedonisë, Gjykatës Supreme të Republikës së Maqedonisë dhe Odës Ekonomike të Republikës së Maqedonisë dhe

- tetë anëtarë të Këshillit Shtetëror zgjidhen përmes shpalljes publike nga radhët e punëtorëve të shquar shkencorë dhe profesionalë që punojnë në mbrojtjen e interesit të fëmijëve nga të cilët një përfaqësues është nga radhët e organizatave joqeveritare për mbrojtjen e fëmijëve.

(4) Këshilli Shtetëror ka seli në Ministrinë e Drejtësisë dhe në marrëdhënie me organe dhe persona tjerë paraqitet me logon e vet, që e përcakton Këshilli Shtetëror.

(5) Gjatë zgjedhjes së anëtarëve të Këshillit Shtetëror do të respektohet përfaqësimi i drejtë dhe adekuat i qytetarëve që u takojnë të gjitha bashkësive.

(6) Në punën e Këshillit Shtetëror merr pjesë edhe përfaqësuesi i Avokatit të Popullit.

(7) Nga radhët e anëtarëve të zgjedhur, Këshilli Shtetëror zgjedh kryetar me mandat prej dy vitesh, me të drejtë të zgjedhjes së sërishme.

(8) Mandati anëtarit të Këshillit Shtetëror i pushon para përfundimit për të cilën është zgjedhur:

- me kërkesë personale,
- për shkak të vdekjes,

- nëse Komisioni për Çështje të Zgjedhjeve dhe Emërimeve i Kuvendit të Republikës së Maqedonisë përcakton propozim për shkarkimin e anëtarit të Këshillit Shtetëror për shkak të mungesës së paarsyeshme në tri mbledhje të njëpasnjëshme ose më shumë se pesë mbledhje gjatë një viti, në bazë të propozimit që e ka miratuar Këshilli Shtetëror me shumicën e votave dhe

- nëse në mënyrë të përhershme e humb aftësinë për kryerje të funksionit.

(9) Plotësimin e kushteve nga paragrafi (8) i këtij neni e përcakton Këshilli Shtetëror me shumicë votash nga numri i përgjithshëm i anëtarëve dhe parashtrohet iniciativë për pushimin e mandatit në Kuvendin e Republikës së Maqedonisë.

(10) Nëse anëtarit të Këshillit Shtetëror i pushon funksioni para kalimit të mandatit në pajtim me paragrafin (8) të këtij neni, në afat prej tre muajsh zgjidhet anëtar i Këshillit Shtetëror, në pajtim me dispozitat e këtij neni.

Neni 155

Organet e administratës shtetërore, gjykatat, prokuroritë publike, si dhe personat juridikë të cilët kryejnë autorizime publike nga sfera e arsimit, edukimit dhe mbrojtjes së fëmijëve, janë të obliguar që të bashkëpunojnë me Këshillin Shtetëror për realizimin e funksioneve të veta.

Neni 156

Këshilli Shtetëror i ka këto kompetenca:

- miraton Strategji nacionale për parandalim të kundërvajtjes së fëmijëve,
- miraton programe dhe plane vjetore për realizimin e programit,

- miraton Rregullore për punën e vet,
- propozon mjete në propozimin e llogaritjes buxhetore të Ministrisë së Drejtësisë të nevojshme për punën e tij,

- jep iniciativa për përmirësimin e zgjidhjeve ligjore dhe mendime për propozim ligjet me rëndësi për mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve dhe parandalimin e kundërvajtjes së fëmijëve,

- ngrit iniciativa për njohje më të gjerë të qytetarëve me të drejtat e fëmijëve dhe debate për familje të shëndoshë, për mbrojtje të fëmijëve nga narkomania, alkoolizmi dhe sëmundje tjera të varësisë, për problemet e arsimit dhe edukimit, për marrëdhënie me mjetet për informim publik dhe për faktorë tjerë që ndikojnë në parandalimin e kundërvajtjes së fëmijëve,

- inicion hulumtime dhe studime për problemet të kundërvajtjes së fëmijëve,

- bashkëpunon me organizata dhe trupa ndërkombëtare, të angazhuar në mbrojtjen e të drejtave të fëmijës dhe parandalimin e delikucencës së fëmijëve,

- përgatit raporte vjetore për punën e vet dhe për gjendjet në sferën e të drejtave të fëmijës dhe delikucencës së fëmijëve, të cilat i dorëzon të Kuvendi dhe Qeveria e Republikës së Maqedonisë, Këshilli Gjyqësor dhe Gjykata Supreme e Republikës së Maqedonisë, të cilët janë të obliguar t'i shqyrtojnë dhe t'i marrin masat dhe aktivitetet përkatëse, në pajtim me kompetencat e veta dhe

- jep mendim në Programin nga neni 151 paragrafi (2) të këtij ligji.

Neni 157

(1) Punët administrative të Këshillit Shtetëror i kryen Ministria e Drejtësisë.

(2) Mjetet për realizimin e programit, si dhe për punën e Këshillit Shtetëror sigurohen në kuadër të mjeteve financiare të buxhetit të Ministrisë së Drejtësisë.

(3) Anëtarët e Këshillit Shtetëror që janë nga brendia e Republikës së Maqedonisë, ose jashtë qytetit të Shkupit kanë të drejtë kompensimi përkatës të shpenzimeve të udhëtimit.

(4) Anëtarët e Këshillit Shtetëror kanë të drejtë kompensimi mujor për punën në këshill në lartësi prej 20 përqind nga bruto rroga mesatare e paguar në muajin paraprak në nivel të Republikës së Maqedonisë.

Neni 158

(1) Këshillat e komunave, komunave të qytetit të Shkupit dhe i qyteti të Shkupit emërojnë këshilla Komunalë dhe Këshill të qytetit të Shkupit për Parandalim të Delikucencës së Fëmijëve (në tekstin e mëtejme: Këshilli Komunal).

(2) Anëtarët e Këshillit Komunal janë përfaqësues të njësisë rajonale të Ministrisë së Punëve të Brendshme, Ministrisë së Punës dhe Politikës Sociale, qendrave për punë sociale, përfaqësues të këshillit të prindërve në shkollat fillore dhe të mesme, Unionit të Nxënësve të Shkollave të Mesme, Dhomës së Avokatëve të Republikës së Maqedonisë, shoqatave dhe fondacioneve, prokurorit publik i cili punon në sferën e delikucencës së fëmijëve dhe gjykatësi për fëmijë nga gjykatat me kompetencë të përgjithshme ose gjykatës të cilin do ta caktojë kryetari i gjykatës.

(3) Këshillat e komunave, komunave në qytetin e Shkupit dhe të qytetit të Shkupit do ta përcaktojnë numrin e anëtarëve të këshillave komunalë, në varësi nga madhësia, zhvillimi dhe nevojat e komunës, si dhe vëllimi i delikucencës së fëmijëve.

(4) Anëtarët emërohen për kohë prej pesë vitesh, me të drejtë të zgjedhjes së sërishe.

(5) Nga radhët e anëtarëve të Këshillit Komunal zgjidhet kryetar me mandat prej dy vitesh me të drejtë të emërimit të sërishe.

Neni 159

(1) Këshillat komunalë miratojnë programe vjetore për punën e tyre që e miratojnë këshillat e komunave dhe Këshilli i qytetit të Shkupit, rregullore për punën e vet, në rajonin e komunës dhe qytetit të Shkupit, kryejnë punë për përcjelljen e gjendjeve, ngritin iniciativë për përmirësimin e tyre dhe zhvillojnë programe për përfshirjen e bashkësisë lokale në parandalimin e delikuencës së fëmijëve dhe trajtimin e fëmijëve kryerës të veprimeve të cilat me ligj janë paraparë si vepra penale dhe kundërvajtje.

(2) Për punë e tyre këshillat komunalë së paku një herë në vit e njoftojnë këshillin e komunës, ose qytetin e Shkupit dhe Këshillin Shtetëror për parandalim e delikuencës së fëmijëve.

(3) Programi i këshillave komunalë nga paragrafi (1) të këtij neni financohet në bazë të planit financiar nga buxheti i komunës, ose qytetit të Shkupit dhe nga mjetet tjera.

Pjesa e shtatë
Kapitulli i tetëmbëdhjetë

DISPOZITA KUNDËRVAJTËSE

Neni 160

Gjobë në shumë prej 300 deri në 500 euro në kundërvlerë me denarë, do t'i shqiptohet për kundërvajtje prindit/ëve, ose tutorit/ëve që nuk bashkëpunojnë në plotësimin e obligimeve të caktuara të fëmijës nga neni 44 paragrafi (2) të këtij ligji.

Pjesa e tetë
Kapitulli i nëntëmbëdhjetë

DISPOZITA KALIMTARE DHE TË FUNDIT

Neni 161

Aktet nënligjore të parapara me këtë ligj do të miratohen në afat prej një muaji nga dita e hyrjes në fuqi të këtij ligji.

Neni 162

Këshillat e komunave dhe të qytetit të Shkupit nga neni 158 të këtij ligji që nuk janë formuar do të formohen më së voni gjashtë muaj nga dita e hyrjes në fuqi të këtij ligji.

Neni 163

Kryetari dhe anëtarët e Këshillit Shtetëror për Parandalim të Delikuencës së të Miturve dhe të këshillave të formuar komunalë për parandalim, do të vazhdojnë t'i kryejnë punët deri në përfundim të mandatit të tyre.

Neni 164

Procedurat e filluara para ditës të hyrjes në fuqi të këtij ligji do të përfundohen në pajtim me Ligjin për drejtësi për të mitur ("Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë" numër 87/2007, 103/2008, 161/2008 dhe 145/10).

Neni 165

Me ditën e fillimit të zbatimit të këtij ligji shfuqizohet Ligji për drejtësi për të mitur ("Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë" numër 87/2007, 103/2008, 161/2008 dhe 145/10).

Neni 166

Ky ligj hyn në fuqi në ditën e tetë nga dita e botimit në "Gazetën Zyrtare të Republikës së Maqedonisë", e do të fillojë të zbatohet nga 1 dhjetori 2013.

3540.

Vrз основа на членот 75 ставови 1 и 2 од Уставот на Република Македонија, претседателот на Република Македонија и претседателот на Собранието на Република Македонија издаваат

У К А З

ЗА ПРОГЛАСУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА ИЗМЕНУВАЊЕ И ДОПОЛНУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА ОСНОВАЊЕ НА ДРЖАВНА КОМИСИЈА ЗА ОДЛУЧУВАЊЕ ВО УПРАВНА ПОСТАПКА И ПОСТАПКА ОД РАБОТЕН ОДНОС ВО ВТОР СТЕПЕН

Се прогласува Законот за изменување и дополнување на Законот за основање на Државна комисија за одлучување во управна постапка и постапка од работен однос во втор степен,

што Собранието на Република Македонија го донесе на седницата одржана на 24 октомври 2013 година.

Бр. 07-4102/1
24 октомври 2013 година
Скопје

Претседател
на Република Македонија,
Горге Иванов, с.р.

Претседател
на Собранието на Република
Македонија,
Трајко Вељаноски, с.р.

З А К О Н

ЗА ИЗМЕНУВАЊЕ И ДОПОЛНУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА ОСНОВАЊЕ НА ДРЖАВНА КОМИСИЈА ЗА ОДЛУЧУВАЊЕ ВО УПРАВНА ПОСТАПКА И ПОСТАПКА ОД РАБОТЕН ОДНОС ВО ВТОР СТЕПЕН

Член 1

Во Законот за основање на Државна комисија за одлучување во управна постапка и постапка од работен однос во втор степен ("Службен весник на Република Македонија" број 51/11), во членот 1 по ставот (1) се додава нов став (2), кој гласи:

„(2) Државната комисија е надлежна за решавање по жалби против решенија донесени во прв степен во постапка на инспекциски надзор.“

Ставовите (2) и (3) станува ставови (3) и (4).

Во ставот (4) кој станува став (5) по зборовите: „и други државни органи“ се става запирка и се додаваат зборовите: „како и по жалби против решенија донесени во прв степен во постапка на инспекциски надзор“.

Член 2

Во членот 2 став (2) во првата реченица точката се заменува со запирка и се додаваат зборовите: „со која раководи генерален секретар.“

Член 3

Во членот 3 став (1) зборот „шест“ се заменува со зборот „десет“.

Член 4

Во членот 8 став (2) зборот „пет“ се заменува со зборот „седум“.

Член 5

По членот 8 се додава нов член 8-а, кој гласи: